

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**KAHRAMANMARAŞ BÖLGESİ YEREL HALKININ
GÖÇMEN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK ALGISI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE GÜL DEMİREL

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

GAZİANTEP

Ocak 2024

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ BÖLGESİ YEREL HALKININ GÖÇMEN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK ALGISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE GÜL DEMİREL
Tez Danışmanı:
Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

GAZİANTEP
Ocak 2024

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakların kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:

Adı, Soyadı: Ayşe Gül Demirel

Öğrenci Numarası: 203204011016

Tezin Savunma Tarihi: 08.01.2024

ÖZET

KAHRAMANMARAŞ BÖLGESİ YEREL HALKININ GÖÇMEN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK ALGISI

DEMİREL, Ayşe Gül

Yüksek Lisans Tezi, Kent Çalışmaları ABD

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

Ocak – 2024, 134 sayfa

Göç olgusu, üzerinde durulması gereken en büyük problemlerden biridir. Göç, değişik nedenlerden dolayı gerçekleşen insan hareketliliği olarak bilinmektedir. İnsanlar nesiller boyunca ekonomik, siyasal ve sosyal sebeplerden dolayı yerleşim yerlerini değiştirmişlerdir. Bu çalışmada ise yakın zamanda tanık olduğumuz Suriye iç savaşından sonra Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmenlerin girişimcilik deneyimlerinin yerel halk üzerindeki algısının incelenmesi amaçlanmaktadır. Yapılan çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde göç kavramı, göç kavramının tarihi geçmişi, göç türleri, göç kuramları ve uluslararası göç olgusunun yaratmış olduğu etkiler üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda bu bölüm içerisinde girişim ve girişimcilik kavramının tanımı, önemi, girişimcilik türleri, girişimciliği etkileyen ve engelleyen faktörler incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise: Göçmen girişimcilik kavramının tanımı, önemi ve faydaları, göçmen girişimcilik yaklaşımları, Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketi ve Suriyeli göçmen girişimciler üzerinde inceleme yapılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise: Kahramanmaraş bölgesindeki yerel halkın Suriyeli girişimcilere yönelik algı düzeyini belirlemek amacı ile yarı yapılandırılmış mülakat çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ise yerel halkın göçmen girişimcilere yönelik olumsuz düşüncelerinin altında yatan pek çok neden olduğu, göçmenlere tanınan hakların yerel halkı rahatsızlık ettiği ve bu ayrımın olmadığı ekonomik alanda eşitliğin sağlandığı koşulda göçmene ve göçmen girişimciliğine daha sıcak bakılacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Girişimcilik, Göçmen Girişimciliği

ABSTRACT

PERCEPTION OF LOCAL PEOPLE OF KAHRAMANMARAŞ REGION TOWARD MIGRANT ENTREPRENEURS

DEMİREL, Ayşe Gül

Master's Thesis, Urban Studies USA

Thesis Advisor: Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

January – 2024, 134 pages

The phenomenon of migration is one of the biggest problems that needs to be addressed. Migration is known as human mobility that occurs for various reasons. People have changed their settlements for economic, political and social reasons for generations. In this research, it is aimed to examine the perception of the local people about the entrepreneurial experiences of Syrian immigrants who migrated to Turkey after the Syrian civil war we witnessed recently. The study consists of three parts. In the first part, the concept of migration, its historical background, types of migration, migration theories and the effects of international migration are discussed. At the same time, in this section, the definition of the concept of enterprise and entrepreneurship, its importance, types of entrepreneurship, factors that affect and hinder entrepreneurship are examined. In the second part of the study, the definition, importance and benefits of the concept of immigrant entrepreneurship, immigrant entrepreneurship approaches, migration movement to Turkey and Syrian immigrant entrepreneurs were examined. In the last part of the study, a semi-structured interview study was conducted to determine the perception level of the local people in the Kahramanmaraş region towards Syrian entrepreneurs. The findings of the study concluded that there are many underlying reasons for the local people's negative thoughts towards immigrant entrepreneurs, that the rights granted to immigrants disturb the local people, and that immigrants and immigrant entrepreneurship will be viewed more favorably if this discrimination does not exist and equality is achieved in the economic field.

Key Words: Migration, Immigrant, Entrepreneurship, Immigrant Entrepreneurship

ÖNSÖZ

Kahramanmaraş Bölgesinde yerel halkın göçmen girişimcilere yönelik algılarını incelemek maksadıyla hazırlanan bu çalışmada, emeği ve katkısı olan, çalışmanın oluşum sürecinden başlayıp sonuna kadar yanımda yer alan herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

İlk olarak göçmen girişimciliği konusu ile beni buluşturan, çalışmanın başından sonuna kadar sabrı, ilgisi, titizliği ve yapıcı eleştirileri ile çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkısı olan Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU hocama teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Yüksek lisans eğitim hayatıma katkıda bulunan Prof. Dr. Yücel KARADAŞ, Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ ve Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÇAPAN hocalarıma emeklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmanın her aşamasında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen her koşulda motivasyonumu yükselten ablam, Hacer DEMİREL'e teşekkür ediyorum. Son olarak Lisans ve Yüksek lisans eğitimin boyunca her zaman yanımda olan ve yardımını asla esirgemeyen sevgili dostum Cansu TÜRKÖĞLU'na varlığı için teşekkür ediyorum.

Ayşe Gül DEMİREL
Gaziantep-Ocak

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	2
A. Araştırmanın Konusu ve Problemi	4
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
C. Araştırmanın Yöntemi	5
Ç. Sınırlılıklar	7
D. Tanımlar	8
E. Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar	9
BÖLÜM I	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
1.1. Göç ile İlgili Temel Kavramlar ve Göç	11
1.1.1. Göç Kavramının Tanımı	11
1.1.2. Göçün Tarihsel Geçmişi	16
1.2. Göç Türleri	18
1.2.1. Coğrafi Bakımdan Göçler	18
1.2.2. İdari Bakımdan Göçler.....	21
1.2.3. Zaman Faktörü Bakımdan Göçler.....	22
1.2.4. Yoğunlukları Bakımından Göçler.....	23
1.2.5. Kanuni Açıdan Göçler	25
1.3. Göç Kuramları	28
1.3.1. Temel Göç Kuramları	28

1.3.1.1. E.G. Ravenstein göç kanunları.....	28
1.3.1.2. Everett Lee göç kuramı.	29
1.3.1.3. W. Petersen göç tipleri.	31
1.3.1.4. S.A. Stouffer kesişen fırsatlar teorisi.	31
1.3.2. Ekonomik Göç Kuramları.....	32
1.3.2.1. Neo-klasik ekonomi kuramı.	32
1.3.2.2. Yeni ekonomi kuramı.....	34
1.3.2.3. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı.....	35
1.3.3. Sosyo-Kültürel Göç Kuramları.....	37
1.3.3.1. Denge kuramı.	37
1.3.3.2. Dünya sistemi (merkez-çevre) kuramı.	38
1.3.3.3. Göçmen ilişkileri ağı kuramı.....	39
1.3.3.4. Göç sistemi kuramı.	40
1.4. Uluslararası Göçün Yarattığı Etkiler.....	42
1.4.1. Göç Veren Ülke Üzerinde Göçün Etkileri.....	43
1.4.2. Göç Alan Ülke Üzerinde Göçün Etkileri.....	45
1.5. Girişim, Girişimci ve Girişimcilik.....	48
1.5.1. Girişim.....	48
1.5.2. Girişimci.....	50
1.5.2.1. Girişimci adayların özellikleri.....	52
1.5.2.2. Başarılı ve başarısız girişimci özellikleri.	56
1.5.3. Girişimcilik Kavramının Tanımı.....	58
1.5.4. Girişimcilik Kavramının Önemi.....	61
1.5.5. Girişimcilik Türleri.....	64
1.5.5.1. Kurumsal girişimcilik.	65
1.5.5.2. İç girişimcilik.	66
1.5.5.3. Sosyal girişimcilik.....	66
1.5.5.4. Kamu girişimciliği.	68
1.5.6. Girişimciliğe Etki Eden Faktörler.....	68
1.5.6.1. Demografik faktörler.....	69
1.5.6.2. Sosyal faktörler.	70
1.5.6.3. Diğer faktörler.....	71
1.5.7. Girişimciliği Engelleyen Faktörler.....	73
1.5.7.1. Ekonomik engeller.	73
1.5.7.2. Sosyal ve kültürel engeller.....	73

1.5.7.3. Siyasal engeller.	74
BÖLÜM 2	75
GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİK VE GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİK ALGISI	75
2.1. Göçmen Girişimciliğinin Tanımı	75
2.2. Göçmen Girişimciliği Yaklaşımları	76
2.2.1. Klasik Yaklaşım.....	76
2.2.2. Neo-Klasik Yaklaşım.....	77
2.2.3. Arz Yönlü Yaklaşım	77
2.2.4. Talep Yönlü Yaklaşım	78
2.2.5. Etkileşim Modeli.....	79
2.2.6. Sahiplik Modeli.....	80
2.3. Göçmen Girişimciliğın Önemi ve Faydaları	81
2.4. Suriye'den Türkiye'ye Göç.....	82
2.4.1. Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Hareketi	82
2.4.2. Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Girişimciler	87
BÖLÜM 3	91
KAHRAMANMARAŞ BÖLGESİ YEREL HALKININ GÖÇMEN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK ALGISI	91
3.1. Araştırmanın Bulguları.....	91
SONUÇ ÖNERİLER VE TARTIŞMA	113
KAYNAKÇA	121
EKLER	131
ÖZGEÇMİŞ	134
VITAE	134

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Suriyeli Mültecilerin Göç Ettikleri Ükelere Göre Dağılımları.....	82
Tablo 2. Suriyelilerin 10 ile Göre Sayısal Dağılımı	84
Tablo 3. İller Bazında Suriye Ortak Sermayeli Kurulan Şirketlerin Sayısı	88
Tablo 4. Suriyeli Ortak Sermayeli Kurulan Şirketlerin Faaliyet Gösterdiği Sektörler.....	88
Tablo 5. Girişimcilerin Demografik Özellikleri.....	91
Tablo 6. Yerel Halkın Girişimcilik Tanımları ve Girişimci Olmalarını Tetikleyen Faktörlerin Değerlendirilmesi	92
Tablo 7. Girişimcilerin Göçmen Bireylerin Ülkede Olmalarına İlişkin Tutumları.....	93
Tablo 8. Göçmen Girişimciliği Hakkında Genel Değerlendirme	96
Tablo 9. Göçmenlerden Alışveriş Yapma Tutumları.....	99
Tablo 10. Göçmenlerle çalışma ve Ortaklık Kurmaya İlişkin Değerlendirme.....	100
Tablo 11. Göçmenlerin İşyeri Kurarken Vergi Vermelerine İlişkin Değerlendirme.	102
Tablo 12. Göçmen ve Göçmen Girişimciliğine İlişkin Betimsel İstatistikler I.....	104
Tablo 13. Göçmen ve Göçmen girişimciliğine İlişkin Betimsel İstatistikler II.....	104

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. <i>Menşe Yer, Gidilecek Yer ve Araya Giren Engeller</i>	29
Şekil 2. <i>Etkileşim Modeli</i>	79
Şekil 3. <i>Sahiplik Modeli</i>	89
Şekil 4. <i>Türkiye’de Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı</i>	83
Şekil 5. <i>Suriye Ortak Sermaye Kurulan Şirketlerin Sayısı ve Suriye Ortak Sermayesi Miktarı</i>	87
Şekil 6. <i>En Çok Kullanılan Kelimelere İlişkin Kelime Bulutu</i>	106
Şekil 7. <i>Kodların Sıklığına İlişkin Kod Bulutu</i>	107
Şekil 8. <i>Göçmenlerin Ülkede Olmasına İlişkin Kod-Alt Kod Modeli</i>	107
Şekil 9. <i>Göçmenlerin Girişimci olmalarına İlişkin Kod-Alt Kod Modeli</i>	108
Şekil 10. <i>Yerel ile Göçmen Girişimcilerin Aynı Haklardan Yararlanmalarına İlişkin Kod-Alt Kod Modeli</i>	108
Şekil 11. <i>Göçmenlerin Çalışma ve Ortaklık Kurmaya İlişkin Kod-Alt Kod Modeli</i> ...109	109
Şekil 12. <i>Göçmen Girişimcilerden Alışveriş Yapma Düzeyine İlişkin Kod-Alt Kod Modeli</i>	109
Şekil 13. <i>Yerel ile Göçmen Girişimciler Arasında Fiyat Farkına İlişkin Kod-Alt Kod Modeli</i>	110
Şekil 14. <i>Vergi Verilip Verilmediğine İlişkin Kod-Alt Kod Modeli</i>	110

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

GİGM : Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

GSMH : Gayri Safi Milli Hasıla

KOBİ : Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

TDK : Türk Dil Kurumu

TEPAV : Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

UNHCR : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç olgusu insanlığın ilk ortaya çıktığı zamandan günümüze kadar gelen bir süreçtir. Temelde göç eden toplumlar yaşamlarını sürdürebilmek için daha yaşanabilir alanlara hareket ederler. Buradan yola çıkarak göç olgusunu bir hareketlilik bir mekân değişimi olarak tanımlamamız doğru olacaktır. Söz konusu hareketlilik dünya üzerindeki tüm bölgelerde farklı nedenlerden dolayı görülmekte ve göç eden toplulukları da göç alan toplumları da sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal vb. faktörler açısından yoğun olarak etkilemektedir (Adıgüzel ve Tekgöz, 2020, s.303-304; Garanti, 2022, s.3).

Osmanlı İmparatorluğunda ise ekonomik ve siyasal açıdan yaşanabilir alanlara bireyler ve toplumlar göç etmişlerdir. Örneğin; 1492 yılından birçok Yahudi'nin İspanya'dan kurtarılarak Osmanlıya getirilmesi, 1672 Thököly Ayaklanması sonrasında İbrahim Müteferrikeyla Kont Ödön Seçenyi'nin ve 1699'da Macar Kralı ve eşinin Osmanlıya sığınmaları, 1709'da İsveç Kralı Şarl'ın İki bin kişilik grup ile Osmanlıya sığınması bu dönemdeki göç örneklerini oluşturur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Cumhuriyetin ilanından sonra ise iç ve dış göçler yoğun olarak görülmektedir. İç göçler genel olarak gelişmiş ve sanayileşmiş kentlere doğru göç olarak tanımlanmaktadır. Kırsal bölgede temelde iş olanaklarının yetersizliğinden dolayı pek çok aile sanayileşen gelişmiş şehirlere göç etmektedir. Bunun yanında eğitim, kültür ve sosyal açıdan da kentsel mekânlara göç eden aileler bulunmaktadır. Dış göçlere ise en önemli örnek olarak Almanya'ya yapılan işçi göçleri örnek verilebilir. Dış göçlerin ülkemize döviz girdisi olarak olumlu etkileri bulunmaktadır (Kocadaş, 2016, s.12-16).

Ülkemiz ulaşım güzergâhları üzerinde bulunmasından dolayı sürekli göçe maruz kalmıştır. Komşu toplumlar sanayileşmiş ülkelere göç etmek, savaş ve doğal nedenlerden dolayı ülkelerini değiştirmek istediklerinde geçiş güzergâhı olarak

ülkemizi kullanmakta hatta karar değiştirip ülkemize yerleşmektedirler. Bunun en yakın örneğini 2011 yılında Suriye iç savaşından sonra Türkiye'ye gelen göçmenler gösterilebilir (Gürkan, 2006, s.2).

Son zamanlarda Türkiye'ye yapılan göçü en çok hissettiğimiz ülke Suriye'dir. 2011 yılında Suriye'de başlayan huzursuzluk ve çatışma ortamı kısa süre içerisinde iç savaşa dönüşmüş ve ciddi bir insan krizine sebep olmuştur (Tunca ve Karadağ, 2018, s.49). Bunun sonucunda Suriye halkı savaş sebebi ile çevre sınırlara yönelerek yardım talebinde bulunmuşlardır. Savaştan kaçan insanların fazla olması ve göçün aniden gelişmesi hem Türkiye'yi hem de Avrupa Birliğini zor durumda bırakmıştır. Türkiye'ye gelen Suriyeliler ilk zamanlar sınır kamplarında kalırken savaşın süresinin uzamasıyla ülke geneline yayılmışlardır. Bunun sebebi ise milyonlarca insanın kampta yaşamasının zor ve imkânsız olmasıdır (Küçükler, 2019, s.3).

Gerçekleşen göç hareketleri sonucunda göçmen bireyler yeni yaşam alanlarına çeşitli özelliklerini, kültürlerini, yaşam şartlarını ve iş hayatındaki potansiyellerini de beraberlerinde getirerek, hayatlarını devam ettirebilmek adına geçici koruma merkezlerinden ayrılarak kendi geçimlerini sağlayabilmek için çeşitli iş faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Ülkemizde bulunan göçmenlerin bir kısmı kendi alanları ile uyum olmayan işlerde çalışırken bir kısmı kendi ülkelerinde faaliyet gösterdikleri işleri sürdürmektedirler. Bir kısmı ise girişimcilik alanında ilerleyerek geçimlerini sağlamaktadır. Bu durum göçmen girişimciliği kavramını gündeme getirmektedir. Göçmen girişimciliği birçok ülkede artan iş gücü piyasalarına katkı sağlamakta aynı zamanda istihdam ve kültürel farklılık açısından önem arz etmektedir (Güngördü, 2018, s.1).

Bu çalışmada son yıllarda artarak karşımıza çıkan ve ülkemizi birçok açıdan etkileyen göç olgusu çeşitli faktörler etrafında incelenerek göçmen girişimciliğinin yerel halk üzerindeki etkileri analiz edilecektir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde: göç kavramı, nedenleri, sonuçları açıklandıktan sonra, farklı açılardan göç türleri ele alınarak, göçle ilişkisi olan kuramları, uluslararası göç olgusunun yaratmış olduğu etkiler üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda bu bölüm içerisinde; girişim, girişimci kavramı, girişimci bireylerde bulunması gereken özellikler, girişimcilik kavramının tanımı, önemi,

girişimcilik türleri, girişimciliğe etki eden faktörler ve engelleyen faktörler incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise: göçmen girişimciliğinin tanımı, göçmen girişimciliği yaklaşımları, göçmen girişimciliğinin her iki ülke açısından önemi, faydaları, Suriye'de yaşanan iç karışıklık sonucunda Türkiye'ye yaşanan göç süreci, sonucu ve ülkeye olan etkisi incelenmiş, son olarak Türkiye'deki Suriyeli göçmen girişimciler üzerinde inceleme yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Kahramanmaraş bölgesi yerel halkının göçmen girişimcilere yönelik algılarını ortaya çıkarmaya yönelik yapılan araştırma sonuçları yer almaktadır. Çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Kahramanmaraş bölgesinde yaşayan ve girişimci olan 18 kişi ile yüz yüze görüşülmüş. Görüşme sonucunda bölgedeki yerel girişimci halkın göçmen girişimcilere yönelik algı düzeyleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu araştırma 2011 yılında Suriye'de gerçekleşen iç karışıklık sonrasında Türkiye'ye gelen göçmenlerin girişimcilik deneyimlerinin Kahramanmaraş bölgesi yerel halkın üzerinde bıraktığı algı incelenmektedir.

2011 yılında Türkiye'nin güney sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar, milyonlarca insanın ulus ötesi alanlara doğru göç etmesine neden olmuştur. Göç alan ülkelerin başında ise Türkiye gelmektedir. Türkiye, göçmenler için birçok çalışma yapmış geçici koruma merkezleri inşa etmiş ve mülteci halka destek vermiştir. Ancak Suriyeli göçmenlere kucak açılması ülkemizde sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda birçok problemin meydana gelmesine neden olmuştur (Uzun, 2019, s.5). Tezimize konu olan problem alanı ise Suriyeli halkın kendi geçimlerini devam ettirmek adına kendi branşları çerçevesinde girişimcilik faaliyetlerine girmeleri ve bu durumun yerel halk üzerindeki etkisi bizim asıl problem durumumuzdur.

Bu çalışmada Kahramanmaraş bölgesinde bulunan yerel halkın göçmen girişimcilere yönelik algısı olumlu mudur? Sorusu problem durumunu oluşturmaktadır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

2011 yılından itibaren Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeliler kültürel temaslar sonucunda, toplumsal yaşamın sosyokültürel ve ekonomik alanlarda bazı değişim ve dönüşümler yaşamasına neden olmuştur. Örneğin göçün ilk patlak verdiği zamanlarda Suriyelilerin barınmaları ve beslenme ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına birçok barınma ve sosyal yardım desteği sağlanmıştır. Kısa dönemde olsa bu durum göçmen açısından yaşamlarını idame etmelerine yardımcı olmuştur. Ancak artan göç dalgaları Suriyeli göçmen sayısını giderek arttırmış ve geçici koruma merkezleri barınma konusunda yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu durum sonucunda Mülteci konumunda olan halk ise sığınma kampları dışına kendi imkânları ile başta Türkiye’nin güney bölgelerine daha sonra diğer şehirlere yerleşmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda ise yerleştikleri kentlerde birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır (Uzun, 2019, s.4-5). Bu sorunun başında ise Suriyelilerin iş yaşamına katılımları, yerel halka göre daha uygun fiyata çalışmaları ve yeni iş yerleri açmaları vb. sorunlar halkın Suriyeli göçmenlere yönelik algılarını etkilemiştir. Konusu Göçmen girişimciliğinin yerel halkın algısına etkileri olarak belirtilen bu çalışmada; Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin girişimcilik oluşumlarına etkilerini tespit etmek ve yerel halk üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmaktadır.

Kahramanmaraş bölgesinde gerçekleşen bu çalışma ile göç sürecinde göçmen girişimciliği noktasında oluşan problemin tespit edilmeye çalışılması, bu problemin giderilmesi adına sosyologlara, göç çalışanlarına ve bu alanda çalışma yapmak isteyenlere katkı sunacaktır. Ayrıca bu çalışmanın Kahramanmaraş ölçeğinde değerlendirilmesi literatür adına farklı bir çalışma olacağını göstermektedir (Uzun, 2019, s.9).

C. Araştırmanın Yöntemi

Yapılan bu çalışmada araştırmanın amacına uygun olduğu düşünülen nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama tekniklerinden olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bir tekniktir (Başol, 2019, s.31). Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen verileri toplamak düzenlemek ve analiz etmek amacı ile MAXQDA analiz yazılımı kullanılmıştır.

Çalışmanın bu aşamasında araştırmanın evreninden, örnekleminde, araştırma sorularından ve araştırmada kullanılan veri toplama aracından bahsedilecektir.

Bu araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Önceden hazırlanan soru formu ile soruların yerleri değiştirilerek ve ilave sorular eklenerek derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu tekniği kullanmaktaki amaç ise araştırılan konuya hâkim kalabilmek ve konu hakkında ayrıntılı bilgi elde edebilmek içindir. Yerel halka yönelik hazırlanan sorular Ateş(2021), Güngördü(2018) ve Çeşteneci'nin(2012) göçmen girişimcileri çalıştıkları tezler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışma yalnızca yerel halka uygulanmıştır (Ateş, 2021, s.18-19; Uzun, 2019, s.9-10).

Son yıllarda Türkiye'nin almış olduğu göç neticesinde göçmen girişimciliği alanında büyük bir artış görülmektedir. Göçmen bireyler yeni yerleşim alanlarında herhangi bir işte çalıştıktan sonra kendi işlerini kurmak ve kendi işlerinin patronu olmak amacı ile girişimlerde bulundular (Subanova, 2013, s.60). Bu araştırmanın amacı Kahramanmaraş bölgesindeki yerel halkın Suriyeli girişimcilere yönelik algının ne düzeyde olduğu incelemektir.

Bu amaca yönelik araştırmanın temel soruları şu şekildedir:

- Girişimciliği nasıl tanımlarsınız? (Katılımcı girişimciliğin ne olduğunu bilmiyorsa kısaca açıklama yapılacaktır.)
- Göçmenlerin ülkemizde olmasını nasıl karşılıyorsunuz?
- Göçmen girişimciliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Çevrenizde göçmen girişimciler var mı? Var ise; ülkemizde göçmenlerin kendi işlerini kurmalarına nasıl bakıyorsunuz?
- Sizce Türkiye'de göçmen girişimciler ile yerli girişimciler aynı haklara mı sahiptir?
- Siz göçmenlerin kurmuş olduğu işletmelerden alışveriş yapıyor musunuz? (Cevabınız evet ise neden? Hayır, ise neden?)
- Göçmen biriyle çalışır mısınız? Ortak bir iş yapar mısınız?

- Yerel halk ile Suriyeli göçmenlerin sattıkları ürünler arasında fiyat farkı var mı?
- Sizce göçmen girişimciler işyerleri için vergi ödüyorlar mıdır?

Bu tez çalışmasının evrenini Kahramanmaraş bölgesinde yaşayan yerli halk oluşturmaktadır. Zamanın kısıtlı olması, maddi yetersizlikler ve çalışma herhangi bir projede yer almayacağı için tüm yerel halka ulaşmak mümkün olmamıştır (Subanova, 2013, s.61; Çesteneçi, 2012, s.43). Örneklem seçilirken görüşülecek bireylerin girişimci olmaları ve bir işletme sahibi olmalarına dikkat edilmiştir. Yapılan çalışmanın nitel olması ve problem durumunun spesifik olması nedeni ile ilk olarak kasti örnekleme yöntemi kullanılmış daha sonra yeterli sayıya ulaşmak amacıyla kartopu örnekleme yer verilmiş ve çalışma bu şekilde tamamlanmıştır (Fırat, 2019, s.80).

Yapılan bu araştırmaya Kahramanmaraş bölgesinde yaşayan yerel halk içerisinde 18 girişimciye yer verilmiştir. Araştırmada yer alan girişimci bireylerin tümüyle yüz yüze hazırlanmış olan mülakat soruları ve gerekli görüldüğünde ilave sorular ile görüşülmüştür. Araştırma verilerinin toplanması için mülakat soru formu kullanılmıştır. Form içerisinde yer alan sorular farklı çalışmalardan esinlenerek hazırlanmış olup hazırlama ve uygulama süresi titizlikle gerçekleştirilmiştir. Hazırlanmış ve uygulanmış olan bu mülakat sorularına Ek. 1'de yer verilmiştir. Mülakat soruları 14 sorudan oluşmaktadır. İlk beş soruda girişimcilerin demografik özelliklerine yer verilirken kalan diğer sorularda ise katılımcıların girişimcilik hakkındaki fikirleri ve göçmen girişimciler hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir (Subanova, 2013, s.61; Çesteneçi, 2012, s.43-44).

Ç. Sınırlılıklar

Tüm araştırmalarda olduğu üzere yapılan bu araştırmada da mekân sınırlandırılması bulunmaktadır. Araştırma Kahramanmaraş Bölgesinde yaşayan yerel halk ve göçmen bireylerin katılımı ile sınırlandırılmıştır.

D. Tanımlar

Göç: Bireylerin veya toplumların ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal nedenlerden dolayı buldukları yerleşim yerini terk ederek geçici ve kalıcı olarak başka mekâna yerleşmeleri olarak ifade edilmektedir (TDK, 2023).

Kişilerin ve toplulukların ülke sınırlarını geçerek veya ülke sınırları içerisinde yer değiştirmeleridir. Söz konusu yer değiştirmenin süresi ve nedeni farklı olmakla birlikte önemli olan insanların bir yerden başka bir yere hareket etmesi olarak bilinmektedir (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.35).

Göçmen: Göçmen kavramı genel itibari ile kendi ülkesinden başka bir ülkeye farklı nedenlerden dolayı göç eden bireyler göçmen olarak adlandırılmaktadır (Acar, 2019, s.31).

Göçmen kavramının kesin olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Genel itibari ile bu kavram dışarıdan baskı ve zorlama olmadan bireylerin kendi istekleri ile aldıkları karar olarak tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletlere göre ise göçmen kavramı kişilerin gönüllü-gönülsüz, düzenli-düzensiz fark etmeksizin kendi ülkeleri dışında başka bir ülkede bir yıldan daha fazla kalmaları göçmen olarak adlandırılmalarına sebep olmaktadır (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.37).

Girişim: Girişim kavramı Türk Dil Kurumuna göre: Bir işe başlama, girişme teşebbüste bulunma olarak adlandırılmaktadır (TDK, 2023). Girişim, bireylerin orijinal ve yaratıcı düşünerek bir işe başlamaları, süreç içerisinde üretim faktörlerinden yararlanarak topluma yararlı işler ortaya çıkarmaları olarak tanımlanmaktadır. Girişim faaliyetinin temel amacı çeşitli mal ve hizmetler elde edip ekonomik anlamda kâr sağlamaktır (Ateş, 2021, s.23-24).

Girişimci: Girişimci kavramı çeşitli sektörlerde üretim sağlamak amacı için bir işe başlayan, girişen kişi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Girişimci kavramının pek çok tanımı bulunur. Mal ve hizmet üretiminin gerçekleştirilmesi, toplumun ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla üretim faktörlerini birleştirerek halka sunan kişilere girişimci denilmektedir. Girişimci orijinal düşünerek fırsatları değerlendiren yeni iş olanakları sunan ve kazançlarını katlayarak büyütmeyi hedefleyen kişilerdir (Durukan, 2006, s.29-30).

Girişimcilik: Girişimcilik kavramı “entrepreneure” kökünden geldiği ve “iş yapan” anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Zamanla kavram değişime uğrayarak risk alma, yenilikleri gözlemleyerek fırsatları yakalama ve tüm bunları pratiğe dökme süreci olarak tanımlanmaktadır. Girişimcilik bireylerin bir işi kurarak o iş üzerinden ilerlemesinden ziyade elinde bulunduğu işi büyütürken farklı sektörlerde kendini geliştirmesi ve ilerlemesi olarak tanımlanmaktadır (Boz, 2007, s.5-6).

E. Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar

Göç olgusu özellikle 2011 yılından bu yana birçok çalışmaya konu olmuştur. Son yıllarda göç olgusunun çoğalması ve göçmen bireylerin gittikleri ülkede kalıcı olarak yerleşmeleri göçmen girişimciliği kavramını ortaya çıkarmıştır. Türkiye’yi sosyal ve ekonomik açıdan etkileyen bu kavram bazı çalışmalara konu olmuştur. Bu çalışmalar şu şekildedir:

- Güngördü (2018), çalışmasında göçmen girişimcilerinin kişilik özellikleri ve göçmen girişimcilik üzerindeki algıların ortaya çıkarılmasını amaçlamıştır. Araştırma sonucunda; göçmen girişimcilerin süreç içerisinde motivasyonlarının yüksek olduğu, bağımsızlığa önem verdikleri ve yenilikçi kişiliğe sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca göçmen girişimcilerin daha etkili iletişim kurabildikleri gelişime ve büyümeye açık yapıda oldukları yazar tarafından ulaşılmıştır.
- Alhousen (2020), Suriyeli sığınmacı girişimcilerin sosyo-ekonomik yapıya etkilerini Şanlıurfa ve Gaziantep örneğini baz alarak incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmanın sonucunda araştırmacı Şanlıurfa ve Gaziantep illerinde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacı girişimcilerin sosyo-ekonomik yapıya olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.
- Koyuncu (2020), Suriyeli girişimcilerin mevcut sorunları, beklentileri, yerel halkla ve yerli esnafla alışveriş üzerinden ekonomik ilişki kurup kurmadıkları ve bu ilişki ya da ilişkisizliğin sosyal dokuya yansımaları yazar tarafından ele alınmıştır. Suriyeli girişimcilerin ekonomiye yük olmaktan ziyade imkân ve potansiyel oluşturduğu, bürokratik engellerin yerel girişimcilerle ilişkilerini olumsuz etkilediği, Suriyeli girişimcilerin sosyal sermayelerinin yetersiz

olduğu fakat zaman içerisinde güven esaslı ilişkiler kurulduğa toplumsal kabul ve uyumu kolaylaştıracadı sonucuna varılmıştır.

- Bayram (2021), çalışmasında yerel halkın Suriyeli göçmenlere yönelik ekonomik, kültürel ve toplumsal algılarını anlayabilmek için Mardin'deki yerel halkın 30 katılımcı ile görüşme gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda yerel halkın Suriyeli göçmenlere yönelik ekonomik ve kültürel açıdan olumsuzluklar yaşandığı sonucuna ulaşmıştır.
- Güleryüz (2021), alışmasında Antakya yerel halkının Suriyeli Sığınmacılara yönelik tutumlarını ortaya çıkarmak ve Suriyeli sığınmacılarla hangi alanlarda ne şekilde etkileşim kurdukları yazar tarafından tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ise Antakya Halkına göre Suriyeli sığınmacılar ekonomiye yk oldukları algısı ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç ile İlgili Temel Kavramlar ve Göç

1.1.1. Göç Kavramının Tanımı

Göç: insanlığın ilk ortaya çıktığı tarihten itibaren sosyal, ekonomik, siyasi ve doğal nedenlerden dolayı oluşan insan hareketliliğidir (Yanık & Karaali, 2018, s.63; Adıgüzel, 2018, s.3; Deniz, 2014, s.177). Kelime anlamı itibariyle göç, yeni bir yere yerleşmek anlamında Latince “migrare” den türemiştir. Eski Türkçede karşılığına baktığımızda bir yerden bir yere taşınma ya da kalkıp gitme anlamlarına gelen “köç” sözünden evrilerek günümüze ulaşmıştır. Anlaşılacağı üzere göç kavramı anlamını koruyarak günümüzde de sıkça kullanılmaktadır (Akyıldız, 2019, s.4).

Göç terimleri sözlüğünde göç kavramı şu şekilde ifade edilmiştir:

Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.35-36).

Terimler sözlüğünde nedeni ve amacı ne olursa olsun toplulukların ya da tek bir bireyin bulunduğu yerden ayrılıp farklı bir yere yerleşmesini göç olarak tanımlamıştır.

Fichter, göç kavramını hareketlilik başlığı altında anlatmaktadır. Hareketlilik kavramını bireylerin mekânda ve zamanda yer değiştirmesi olarak tanımlamakla

birlikte iki başlık altında incelemektedir. İlk olarak sosyal hareketlilik: Birey ya da toplulukların statüsünde aşağı ve yukarı devinimlerini ifade eder. Kısaca açacak olursak sosyal alandaki alt veya üst pozisyonlarda yer değişimini ifade etmektedir. Fiziki hareketlilik ise göç kavramına karşılık gelmektedir. Toplulukların belli bir mekândan zorunlu veya gönüllü olarak yer değiştirmesini ifade etmektedir. Bakıldığında her iki kavramında mekân değişikliği içerdiğini fakat boyutları ve amaçları açısından farklılıkları barındırdığını görmekteyiz (Fichter, 2009, s.180).

Giddens ve W.Sutton, Sosyolojide Temel Kavramlar adlı kitapta göç olgusunu ulusal sınırlar içerisinde yapılan coğrafi mekân değişikliği olarak tanımlamışlardır. Tarihsel zaman içerisinde insanlar sürekli hareket halinde olsalar da toplulukların büyük çapta dağılışı önemli ve ses getiren göç hareketleri ile ilişkilidir. Bunlardan en göze çarpanı ise Sanayi Devrimi olarak belirtilmektedir. Sanayi Devrimi ile farklı iş kollarının ortaya çıkması, kırsaldan kentsel mekâna doğru büyük göç hareketini meydana getirmiştir. Kısacası Giddens ve W.Sutton göç olgusunun farklı nedenlere bağlı geniş çaplı bir hareket olduğunu ileri sürmüşlerdir (Giddens ve W. Sutton, 2014, s.109).

Giddens'in Sosyoloji kitabına göre göç olgusu: Tarihi bir süreçten geçerek günümüze kadar devam etmektedir. Göçün hız kazanmasındaki en büyük neden sanayileşme ile iş olanakları ve yaşam koşullarının kent çevrelerinde yoğunlaşması ve toplumların daha refah bir hayat için bu bölgelere yerleşmeleridir. Sanayi Devriminden sonraki süreçte kentlerdeki olanakların çeşitli ve çok olması yerel ve uluslararası göçü kaçınılmaz kılmıştır. Göçün bir diğer nedenleri arasında ırkçılık olduğu belirtilmektedir. Örnek olarak Nazi zulmünden dolayı birçok Avrupalı Yahudi'nin batıya göç edilmesi verilmiştir. Sebebi ne olursa olsun ister ekonomik ister sosyal yaşam arayışı isterse zulümden kaçış göç olgusu hem göçmeni hem de göçmen topluma kucak açan halkı etkilemektedir. Bu etkilerin elbette olumlu yönleri vardır. Örneğin kültürel etkileşimler ama olumsuz yönleri maalesef kaçınılmazdır (Giddens, 2012, s.548-549).

Yukarıda görüldüğü üzere göç kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Bu tanımların ortak noktasını ise yer değişimidir. Göç olgusundaki söz konusu yer değişimi basit bir olay olmayıp bir süreci içinde barındırmaktadır. Toplumlar göç etmeye birdenbire karar vermezler, kötü yaşam şartları, ağır ekonomik buhranlar, savaşlar, salgın hastalıklar, işsizlik ve eğitimde eşitsizlik gibi faktörler göç sürecini

hızlandırmakta ve basit bir mekanizma olmaktan çıkarmaktadır. Bu göç süreci farklı disiplin alanlarının inceleme konusu olmaktadır. Başta Sosyoloji olmak üzere; Coğrafya, Tarih, Biyoloji, Zooloji, Antropoloji gibi bilim dallarının konusu olmuş ve bu disiplinler göç kavramına farklı açılardan yaklaşmışlardır. Ekonomistler göç sürecinin ekonomik boyutu ile ilgilenirken, Sosyal Bilimciler göç sürecinin sonuçlarına bakarlar, Coğrafyacılar göç olgusunu zaman ve mekân bağlamında incelemektedirler. Farklı disiplinlerde göç olgusunu ele alış biçimleri çeşitlilik göstermesi çeşitli göç tanımlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Açıklanan tanımlara da göz atacak olursak: sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel yönden farklı noktalar üzerinde durulan birçok göç tanımına rastlamaktayız (Erdoğan, 2020, s.20-21; Bulak, 2015, s.2-3).

Bireylerin doğup büyüdüğü mekânları terk edip başka yerlere yerleşmelerinin pek çok nedenleri bulunmaktadır. Bu problemler ağır ekonomik buhranlar, işsizlik, çevre koşulları, iklim değişimleri, savaşlar, siyasal problem vb. sebeplerden ötürü bireyler buldukları bölgeleri uzun vadeli veya kısa vadeli olarak terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Örneklerle açıklayacak olursak: Sanayi Devriminden sonra kırsal mekânlarda iş olanaklarının eksikliğinden kaynaklı kentlere doğru yoğun bir hareketlilik yaşanmıştır. Aynı zamanda bu kentsel mekânlarda sanayinin gelişmesinin yanı sıra eğitim ve sosyal etkinliklerin de çeşitlenmesi ve kaliteli hale gelmesi sanayi kentlerini bir cazibe haline getirmiştir. Toplumlar ise kaliteli bir hayatı hem yaşamak hem de ailelerine yaşatma amacıyla kent mekânlarına yerleşmişlerdir. Tabi ki sadece ekonomik buhranlarla insanlar göç etmezler bir diğer yoğun göç hareketini ise siyasal sebeplerden ötürü olduğunu görürüz. Yakın geçmişte meydana gelen Suriye göç dalgası bu duruma en bariz örnektir. Suriye'de çıkan iç savaştan dolayı birçok Suriye vatandaşı başta ülkemiz olmak üzere çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Göç olgusunun bir diğer nedeni ise doğal çevrede meydana gelen bozulmalar; seller, taşkınlar, kuraklık ve depremdir. Ülkemizde 1999 yılında meydana gelen Marmara Depremi ve 2003 yılından meydana gelen Bingöl Depremi ile yerel halk uzun vadeli yaşam alanlarını terk ederek göç etmişlerdir. Genel olarak göç olgusunun nedenleri olumsuz nedenlerdir. Çünkü her ne olursa olsun bireyler alışılmışın dışına çıkmak istemezler (Karakuş, 2006, s.5-6; Koç, 2019, s.4-5; Ateş, 2021, s.52).

Göç olgusu ile hayatımıza birçok terim girmiştir. Zaman zaman bu terimleri birbirine karıştırırız. Ülkemiz sınırları içerisinde giren farklı vatandaşlığa sahip insanlara hangi kriterlere göre sığınmacı, mülteci, göçmen veya geçici koruma kararı statüsü verileceği ile ilgili konular birçok bilimsel makale ve tez yazılarına konu olmuştur.

Göçmen, evrensel ölçekte bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen kavramını farklı kaynaklar farklı şekilde ele almaktadır. Göç terimleri sözlüğünde şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar.*” Bu tanıma göre, sebebi her ne olursa olsun gerek iş amaçlı gerekse turistik amaçlı bir yıldan daha az süre seyahat edenler göçmen statüsünde alınmayacaktır (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.37).

14/06/1934 tarihinde Resmî Gazete’ de yayımlanan İskân Kanununda göçmen kavramını şu şekilde tanımlamıştır:

Madde 3 — Türkiye’ye yerleşmek maksadıyla (amacıyla) dışarıdan, münferiden (bireysel) veya müctemian (kitlese), gelmek isteyen Türk soyundan meskûn (ikamet eden) veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dâhiliye Vekilliğinin (İçişleri Bakanlığının) emriyle kabul olunurlar. Bunlara (muhacir) denir. Kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tespit olunur (Resmî Gazete, 1934).

Yukarıdaki iki tanımı kısaca açıklayacak olursak: Göç Terimleri sözlüğüne göre; geliş amacı fark etmeksizin bir yıldan daha az bir süre seyahat eden bireyler göçmen kavramı içerisinde yer almazken, bir yıldan fazla süre zarfında göç ettiği yerleşim yerinde kalan bireyler göçmen olarak tanımlanmaktadır. İskân Kanununa göre ise: Yerleşmek amacıyla gelen bireylerin Türk soyundan olup olmadığı araştırıldıktan sonra göçmen olarak kabul edilip edilmeyeceği bakanlık emrine tabi olduğu belirtilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere göçmenlik statüsü bir kritere bağlı bulunmakta ve bu kritere uyulmadığı takdirde bireylerin göçmen olarak görülmediği anlaşılmaktadır.

Mülteci, 1951 Cenevre Sözleşmesine göre: “*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için*

vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür o laylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” (YUKK, Madde 61).

Temel anlamda mülteci: Ülkesinde bulunan savaş, siyasal otoritedeki baskı, şiddet nedeni ile kendisinin ve ailesinin can ve mal güvenliği sağlamak amacıyla en kolay yoldan yasa dışı yöntemlere sınır dışına göç etmeleridir. Mülteci olmanın kriterleri vardır. Eğer birey kendi ülkesinden korku duyuyor, geri dönmek istemiyor aynı zamanda yasa dışı yollarla başka bir ülkeye göç ediyorsa o kişi mültecidir (Barışık, 2020, s.6).

Sığınmacı, henüz mülteci statüsüne kavuşamayan kişiler olarak adlandırılmaktadır. Ülkelerindeki baskı ve zulümden kaçıp başka bir ülke sınırından geçtikleri an mülteci olabilmek için başvuru yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde sığındıkları ülkeden sınır dışı edilebilirler. Mülteci statüsü için başvuru yapan her bireyin başvurusunun onay alacağına bir kesinliği yoktur. Başvuruları reddedilip sınır dışı da edilebilirler (Akyıldız, 2019, s.7; Fansa, 2021, s.297; Garanti, 2022, s.9). Göç Terimleri Sözlüğünde sığınmacı kavramı şu şekilde ifade edilmektedir: *“Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler.”* (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.75). Görüldüğü üzere ülkesini terk edip başka bir ülkede sığınmacı konumundan çıkabilmek için belli prosedüre ihtiyaç vardır aksi takdirde göç alan ülke kendi sınır ihlalinin dolaylı gerekli işlemleri yapacaktır.

Geçici koruma kapsamı, Türk hukuk sisteminde geçici koruma kavramı 2014 yılında YUKK’de yer almıştır (Develi ve Kavas, 2020, s.6). 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Uluslararası Koruma başlıklı geçici koruma ve uluslararası koruma ile ilgili dördüncü bölümde geçici koruma şu şekilde ifade edilmiştir; *“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen,*

acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” (YUKK, 2013, Madde 91). Göç terimleri sözlüğünde ise geçici koruma; “*Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür.*” (Perruchoud & Redpath-Cross, 2009, s.19).Yapılan tanımlamalara göre geçici koruma kavramı ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış ve korunmaya muhtaç olan bireylerin sığınma taleplerine cevap veren ve acil çözüm yolları bulma konusunda yardımcı olabilen bir sistem olmuştur.

1.1.2. Göçün Tarihsel Geçmişi

Göç olgusu ilk insanın var olması ile ortaya çıkmış bir olgudur. Yüzyıllardır var olan bu olgunun nedeni sabit kalmamakta dönemin koşullarına göre değişim göstermektedir. Genel itibari ile kitlesel göç hareketleri coğrafi koşullara göre değişim göstermektedir. Toplumların göç hareketleri ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Geçmiş zamanda ticaret yollarının tek bir ülkenin elinde bulunması sonucunda coğrafi keşifler meydana gelmiştir. Ticaret yapabilmek için alternatif geçiş yolu arayan insanlar yeni keşfettikleri güzergâha doğru göç etmeye başlamışlardır. Amerika kıtasının keşfi ile Amerika'ya göç yoğunlaşmış birçok Afrika vatandaşı iş gücü sağlamak amacı ile Amerika'ya göç etmiştir (Kemal, 2019, s.12-13; Polat, 2020, s.11).

Geçmiş yüzyıllarda ortaya çıkan bir diğer göç nedeni ise Sanayi Devrimi ve teknolojik gelişmelerin artış göstermesidir. Sanayi Devriminden sonra hem sosyal alanda hem de ekonomik alanda pek çok değişim meydana gelmiştir. Bu dönemde bireyler iş gücü göçü ile sanayileşen kentlere göç etmişlerdir. Göç süreci ile hem toplumsal yapıda hem de aile yapısında pek çok değişim meydana gelmiştir. Görüldüğü üzere göç olgusu sadece göç alan yerde değişim yaratmayıp göç eden toplum üzerinde de değişimlere neden olmaktadır (Kalaycı ve Civelek, 2021, s.318).

Bilinen diğer göçler ise savaş sonucunda meydana gelen göç hareketleridir. Birinci Dünya Savaşı, ülkelerin bağımsızlık mücadelesini verdikleri savaştır. Bu

savaşın başlaması ile ulus devlet anlayışı ortaya çıkmış. Toplum Türk ve Müslüman bireylerden oluşacak kararına varılmıştır. Savaş sonucunda hem Müslümanlar hem de Müslüman olmayanlar göç etmek zorunda kalmıştır (Çakı, 2018, s.31). İkinci Dünya Savaşı içinde sonuç değişmemiş savaş sonucunda yeni devletler oluşmuş ve tek ulusçuluk düşüncesi etrafında kendi ulusundan olmayan bireyler göçe zorlanmıştır (Polat, 2020, s.12). Görüldüğü üzere geçmiş yıllarda da bireyler siyasal çıkarlar sonucunda yerinden ve yurdundan edilmiştir. Bu durum günümüzde de gelecek yüzyıllarda da görülmesi muhtemel olaylar arasındadır.

Cumhuriyet Döneminden itibaren Türkiye'ye birçok göç hareketi gerçekleşmiştir. Yunanistan'dan 384 bin göçmenin, Balkanlardan 800 bin göçmenin, Almanya'dan 800 bin göçmenin, Irak'tan 52 bin göçmenin, Bulgaristan'dan 345 bin göçmenin, Birinci Körfez Savaşı nedeniyle yine Irak'tan 51 bin göçmenin, ülke içerisinde çıkan karışıklıklar nedeni ile de Kosova'dan 17.746 göçmenin Türkiye'ye geldiği bilinmektedir (Çakı, 2018, s.30-31). Günümüze geldiğimizde Arap Baharının etkisiyle Orta Doğu ülkeleri birçok ülkeye göç etmiştir. Tunus, Mısır, Irak, Suriye, Yemen ve Ürdün'de yaşayan vatandaşlar kendi ülkelerini terk ederek başka ülkelere göç etmişlerdir. Bunun en yakın örneği ise 2011 yılında Suriye'deki karışıklıklar neticesinde ülkemize yaşanan göç hareketini verebiliriz. Suriye'de çıkan iç savaş sonucunda yaklaşık 3.5 milyon Suriyelinin Türkiye'ye geldiği bilinmektedir (Polat, 2020, s.13; Çakı, 2018, s.30-31).

Göç olgusunun geçmişten bugüne kadarki seyrini incelediğimizde, Türkiye stratejik konumu itibari ile kitlesel göçlere maruz kalan bir ülke konumundadır. Orta Doğu ülkelerine yakın olması ve herhangi bir karışıklıkta göç etmek isteyen bireylerin ilk uğrak noktası olmuştur. Göçmenler diğer ülkelere gitmeyi hedefleseler dahi transit ülke konumunda olan Türkiye'ye gelmeleri gerekmektedir. Önceleri çeşitli istihdam sebeplerinden dolayı göç veren bir ülke olan Türkiye özellikle konumu itibari ile göç alan ülke durumuna gelmiştir. İçerisinde bulunduğu bu durum ülkede siyasal, sosyal ve ekonomik dengesizliklere neden olmuştur. Kitlesel göçlerin artması sonucunda ülke göç politikaları uygulamış ve göçlerin olumsuz sonuçlarını bu sayede ortadan kaldırmayı hedeflemiştir (Çakı, 2018, s.31-34).

1.2. Göç Türleri

Göç olgusu çeşitli türleri içerisinde barındırır. Bunun sebebi ise göçmenin kendi ülkesinden başka bir ülkeye göç ederken farklı nedenlerle hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Göçler; bireysel, kitlesel, zorunlu, gönüllü iç ve dış şeklinde gerçekleşmektedir. Bundan dolayı da göç türleri çeşitlilik göstermektedir (Akyıldız, 2019, s.9).

1.2.1. Coğrafi Bakımdan Göçler

Coğrafi açıdan göçler iç ve dış olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir:

a) İç Göçler

Göç olgusu içerisinde hareketliliği barındırır. Bu hareketliliğin ne yöne nasıl ve hangi amaçlarla yapıldığı önem arz etmektedir. Eğer hareketlilik ülke sınırları içerisinde bölgeler arasında oluşuyorsa bu yapılan göç hareketine “iç göç” denmektedir. Yapılan iç göç hareketi her bölgeye gerçekleşmemekte, bölgesel gelişmişlik, kalkınma, iklim değişimleri ve teknolojideki değişimler göz önüne alınmaktadır. Genellikle iç göçler gelişmemiş ve iş olanaklarının kısıtlı olduğu kırsal kesimlerden daha gelişmiş, iş olanaklarının çok ve çeşitli olduğu yere doğru gerçekleşmektedir. Bu durumun tam tersi örnekleri de elbet bulunmaktadır. Emekli olmuş bireyler ya da şehrin gürültülü havasından uzaklaşmak isteyen insanlar bazen yerleşmek için bazen de tatil amaçlı kırsal alanlara göç etmektedirler (Akyıldız, 2019, s.9; Garanti, 2022, s.10-11).

Türkiye’deki iç göçler dönemler halinde incelenmektedir. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda ülkemizde ekonomik canlanmaya, sanayi tesislerinin kurulmasına ve yol yapım çalışmalarına verdiği önemden dolayı kırsal bölgelerden kentlere yoğun bir göç görülmemektedir. Bu dönemde daha çok mevsimlik işçi göçleri yaşanmaktadır. 1950 yılından sonra ülkemizde görülen kentler arası ekonomik canlanma göç sürecini başlatmıştır. Bu yılda iktidarda olan Demokrat Parti önceliği tarım alanlarındaki gelişmeye vermiştir. Tarımdaki gelişmelerin yanı sıra ülkemizde sanayi bölgelerinin kurulması yeni iş sahalarının açılması ve tarımda insan gücünün minimum seviyeye indirilmesi iç göç sürecini daha da hızlandırmıştır. Kırsal alanlarda insanlar geçimlerini tarla işleri ile yürütürken bu gelişmeler onları kent mekânlarına itmiştir (Bülbül ve Köse, 2010, s.77; Adıgüzel, 2018, s.39-42).

Ülkemizde 1923-1950 yılları arasında yoğun bir göç hareketi görülmemektedir. Ankara'nın başkent olması ve bu kentte yeni iş kollarının yanında kamu hizmetinde çalışma amacıyla diğer şehirlerden göç aldığını söyleyebiliriz. Bunun dışında bu dönemde tarımda modernleşme hareketine yoğunlaşıldığını söyleyebiliriz. 1950-1960 yılları arasında sanayileşme, tarımda modernleşme ve ekonomik alandaki değişimler kırsal kesimden kentlere doğru olan hareketliliği hızlandırmıştır. Bu dönemdeki en önemli değişim sanayileşme ve tarım alanındaki modernleşmedir. Kırsal kesimde emek gücünün yerini makinelerin alması ve kentlerde sanayi bazında iş olanaklarının çeşitlenmesi iç göçü kaçınılmaz kılmıştır. 1960-1980 yılları arasında kentlere olan göçlerden çok göçün sebep olduğu sorunlar üzerine durulmaktadır. Sanayinin gelişmediği bölgelerden sanayinin geliştiği bölgelere doğru yapılan göçten dolayı çarpık kentleşme, altyapı sorunları, yasa dışı olaylar yoğun olarak yaşanmaya başlamıştır. Kentlerde yaşanan bu olumsuzluklar iç göçü durdurmamıştır. Bu dönemde söz konusu olan en önemli konulardan ve göçe neden olan olaylardan biri de kentlerde teknolojiye daha iyi ulaşılacağı algısı ve kentlerdeki eğitimin daha verimli olduğu düşüncesidir. 1980-2000 yıllar arası; bu dönemde ekonomik alanda liberalizmin benimsenmesi, özelleşmenin başlaması, ulaşım, sağlık ve eğitim olanaklarının kentlerde üst düzey hal alması özellikle metropol kentlere göç hareketliliğini hızlandırmıştır. 2000 yılı sonrası; bu dönemde göçler önceki dönemlerden farklı olarak sosyo-ekonomik amaçtan ziyade eğitim ve kalifiye iş gücü esas alınarak yapılmıştır (Bostan, 2017, s.6-9).

b) Dış Göçler

Dış göç olgusu ülke sınırları dışına yapılan hareketlilik olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin kendi sınırları dışına farklı amaçlarla (ekonomik, politik, eğitim ve sosyokültürel) daimî veya geçici olarak yerleşmelerine dış göç denmektedir (Akyıldız, 2019, s.9). Dış göç olgusunda önemli olan nokta sınır dışı hareketliliktir. *“McNeill, tarihsel açıdan uluslararası göçü dörde ayırır: (1) Diğer bir nüfusun zorlamasıyla yer değiştirme (göçebelik), (2) Yaşanılan yerin, başkaları tarafından fethedilmesi ve iki toplumlu yaşama (fetih girişimleri), (3) Gelir amacıyla yabancılara mülkiyet satışları (ticari faaliyetlerin yerleşmesi), (4) İnsanları topraklarından bütünüyle koparılarak başka bir yere götürülmesi (kölelik) dir.”* (Barışık, 2020, s.14-15). Geçmişte uluslararası göç olgusunda bir mecburiyet vardı. Söz konusu mecburiyet göç alan ve göç veren ülke içinde geçerli idi. Ancak günümüzde uluslar kendi ülke

çıkarları doğrultusunda göç almaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle birçok ülke göçmen konusunda seçici davranmakta, nitelikli bireyleri kabul etmektedir.

Kitlesel olarak ilk dış göç hareketlerini 15.yy da sömürgeleşmenin yaygınlaştığı dönemde görmekteyiz. Gücü elinde bulunduran ülkeler ele geçirdikleri yerlerdeki insanları göçe maruz bırakmışlar, sömürgeleri altında bulunan diğer ülkelerden insan gücü ve hizmet işleri için farklı bölgelere göç etmelerini sağlamışlar (Gürsoy, 2019, s.13).

2. Dünya Savaşı sonrasında dünya devletlerinde çok büyük yıkımlar gerçekleşmiş ve tekrar ayağa kalkmaları için sanayi, teknoloji, eğitim, kültür gibi birçok alana yatırım yapılarak dünya savaşının etkisini azaltmaya çalışmışlardır. Bu dönemde dünya devletlerinin en çok önem verdikleri konu ise endüstri olmuştur. Savaş sonrası kaybedilen insan gücünden dolayı endüstride çalıştıracak kalifiye elemanın olmaması iş göçü taleplerini artırmıştır. Endüstrinin ilk ortaya çıktığı tarihlerde bu göçlerde nitelikli insan aramazken ilerleyen yıllarda küreselleşmenin etkisiyle işçi göçünde vasıflı bireyler özellikle bilim insanları tercih edilmiştir. Günümüzde ise bu durum çok farklılaşmış ve bir evrim geçirmiştir. Toplumlar artık ekonomik buhrandan farklı olarak ülkelerindeki savaştan, bunalımdan, huzursuzluklardan dolayı göç etmeyi tercih etmektedir. Her geçen gün de bu göç hareketliliği giderek artmaktadır (Gürsoy, 2019, s.13-14). Dünya Göç Raporuna göre: *“Uluslararası göçmenlerin tahmini sayısı geçtiğimiz elli yıl içerisinde artış göstermiştir. 2019 yılında doğdukları ülkeden başka bir ülkede yaşadıkları tahmin edilen kişilerin toplam sayısı 272 milyon olarak kaydedilmiştir ve bu rakamın 1990 yılında kaydedilmiş olan rakamdan (153 milyon) 119 milyon daha fazla ve 1970 yılında kaydedilmiş olan rakamın (84 milyon) ise üç katından daha fazla olduğu görülmüştür.”* (Dünya Göç Raporu, 2020). Görüldüğü üzere göç süreci yıllar geçtikçe katlanarak artmaktadır. Bu sürecin uzmanlara göre daha da artacağı düşünülmektedir.

Dış göç olgusu ülkemizde en çok hissedildiği dönem ise 2011 yılında Suriye iç savaşı sonrasıdır. Komşu ülkemizde çıkan iç savaş neticesinde ülkemiz birçok göçmene kucak açmıştır. İlk olarak geçici koruma altına alınan Suriyeli halk süreç içerisinde ülke ekonomisine girişleri başlamıştır. Bu halk ülkemizde hala yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedir (Gürsoy, 2019, s.14).

1.2.2. İdari Bakımdan Göçler

İdari göçler bireylerin iradeleri doğrultusunda gerçekleşip gerçekleşmemesine göre incelenmektedir:

a. Zorunlu Göçler

Zorunlu göç, bireylerin iradeleri dışında, kendi yaşam alanlarını zorlama yolu ile ellerinden alınması sonucunda oluşmuştur. Bu göç türü toplum ve birey üzerinde kuvvet kullanılması ile meydana gelir. Devletler çeşitli sebeplerden dolayı bireyleri göçe mecbur bırakır. Ülke içerisinde alınan siyasi, ekonomik ve güvenlik kararları neticesinde söz konusu ülkede bireyler göç etmeye karar verirler. Verilen karar tamamen zorlama ve baskı sonucunda verilmektedir. Zorunlu göç kavramı kendi içerisinde iki başlıkta incelenmektedir. 1) Yerinden Olma: Ülke içerisinde gerçekleşen savaş, doğal afet, baskı, çatışma, salgın hastalıklar ve ekonomik kalkınma planları nedeniyle bireylerin buldukları yerleşim yerinden başka bir yerleşime hareketliliği söz konusudur. 2) Yerinden Edilme ise yalnızca ülke içerisindeki savaş ve çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Her iki durumda da bireyler zorla, istekleri dışında buldukları ülkeyi terk etmeye mecbur bırakılmaktadır (Ceylan, 2012, s.4-5).

Zorunlu göçün etkilerini inceleyecek olursak: Her iki taraf içinde olumsuzlukları bünyesinde barındırmaktadır. Hem ev sahibi ülke için hem de yerinden edilmiş bireyler için zor bir süreçtir. Örneğin 2011 yılında Suriye de meydana gelen iç savaştan dolayı birçok Suriye vatandaşı çeşitli ülkelere sığınmış ve 2015 yılında ise Avrupa'da göç krizi meydana gelmiştir. Yaşanan bu durum birçok ülkeyi siyasal, sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik açıdan etkilemekle birlikte söz konusu durum hakkında tartışmaları gündeme getirmiş çeşitli çözüm önerileri ve geri dönüş çareleri aramaya mecbur bırakmıştır. Yerinden edilmiş bireyler için ise ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan travmalara yol açmıştır. Hem kendi ülkesinde yaşanan olaylar hem de gittikleri yerdeki yaşanan kriz bireyleri çıkmaza girdirmiştir (Uysal ve Yılmaz, 2022, s.67-68).

Zorunlu göç hem nedeni hem de sonucu itibariyle büyük yıkımlara yol açmıştır ve açmaya da devam edecektir. Her geçen yıl zorla yerinden edilmiş insan sayısı giderek artmaktadır.

UNHCR'nin yıllık Küresel Eğilimler Raporuna göre: *“2021 yılı sonu itibarıyla savaş, şiddet, zulüm ve insan hakları suistimalleri nedeniyle yerinden edilmiş*

insanların sayısı bir önceki yıla göre yüzde 8 artarak ve 10 yıl önceki sayının iki katını aşarak 89,3 milyona ulaştı.” (UNHCR, 2022). Raporda da görüldüğü üzere bireylerin iradeleri dışında zorla yaşam alanlarının elinden alınması her geçen yıl katlanarak artmaktadır.

b. Gönüllü Göçler

Gönüllü göçler, zorunlu göçlerden farklı olarak kişilerin kendi istek ve ihtiyaçlarına göre gerçekleşen göçlerdir. Bireyler buldukları yerleşim yerinden çeşitli nedenlerle göç etme ihtiyacı duymaktadırlar. Maddi kazanç sağlama, daha iyi bir eğitim, sosyal açıdan gelişmiş mekânlarda yaşama vb. ihtiyaçlarını karşılamak için kendi istek ve arzuları doğrultusunda buldukları yerleşim yerinden göç ederler. Aynı zamanda gönüllü göçler kitlesel halde bir hareketlilik içermemektedir. Bu göç türü daha çok bireysel ya da bir aile grubu olarak gerçekleşmektedir (Gülbahar, 2020, s.20).

Bireyler belirli sebeplerle, itici ve çekici faktörlerden dolayı gönüllü olarak yerleşim yerlerini terk etmektedirler. Buldukları yerlerin; sosyal, ekonomik, eğitim vb. faktörlerin yetersizliği ve göç edecekleri yerlerin tüm faktörler açısından gelişmişliği bireylerin göç hareketlerini hızlandırmaktadır. Gönüllü göç, iş gücü arzını gerek vasıflı olsun gerekse vasıfsız olsun işletmelerin kendi talepleri doğrultusunda gerçekleştiren gelişmiş ağlar çevresinde oluşmaktadır. İşletmelerin kendi talepleri ve çevrenin bireyleri kendi bölgeleri dışında iş imkânı aramaya yönelmesi gönüllülük kavramı ile çelişmektedir. Aslına bakılırsa gönüllü göçler her ne kadar istek çerçevesinde gerçekleşse dahi mecburiyeti de içerisinde barındırmaktadır (Gürsoy, 2019, s.15). Gönüllü göçler aynı zamanda “Serbest Göç” olarak adlandırılmaktadır. Kişilerin farklı mekanları görme isteği, macera aramaları, daha iyi bir yaşam sürmeleri, kendi ve ailesinin geleceğini garanti altına almak için yaptıkları nüfus hareketliliğine serbest göç yani gönüllü göç denilmektedir (Bulak, 2015, s.38-39; Demir, 2008, s.19).

1.2.3. Zaman Faktörü Bakımdan Göçler

Zaman faktörü açısından göçler; buldukları yerleşim yerinden temelli mi geçici bir süre mi ayrıldıklarını ele almaktadır. Eğer göç eden kişiler buldukları yerden temelli ayrılırlarsa “sürekli göç” olarak adlandırılır. Geçici bir süre geri dönmek üzere ayrılırlarsa “süreksiz göç” olarak adlandırılır.

a) Sürekli Göçler

Bireyler yaşam alanlarını terk ederek başka bir mekâna temelli yerleşmek üzere hareket etmeleri “sürekli göç” olarak adlandırılmaktadır. Sürekli göçler hem gönüllü hem de zorunlu olarak gerçekleşmektedir. Bireyler yaşam alanlarını güzelleştirmek daha refah ve kaliteli bir hayat sürmeleri için buldukları mekândan temelli göç edebilirler bu göç türü aynı zamanda gönüllü gerçekleşen göçtür. Aynı zamanda bireyler savaş, doğal afet, terör olaylarından dolayı yerleşim yerlerini temelli ve zorunlu bir şekilde terk ederler. Günümüzde en yakın örneğini Suriye iç savaşından dolayı ülkemizde yaşamlarını temelli bir şekilde sürdüren göçmenleri verebiliriz (Koçak ve Terzi, 2012, s.170).

b) Süreksiz (Geçici) Göçler

Süreksiz göçler belirli bir süre içerisinde farklı nedenlerden dolayı bireylerin yılın belirli zamanları farklı bölgelere göç etmeleridir. Bireyler çalışmak için ya da tatil yapma amacıyla geçici olarak göç etmektedir. Süreksiz göçmenler menşei ülkeye kısa bir süre sonra geri dönme eğilimindedir. Bu göç türü genellikle mevsimlik ve ülke sınırları dışında çalışma amacıyla ve ülkeye giriş çıkışların karşılıklı anlaşmaya bağlı olduğu göç türüdür. Aynı zamanda yurt dışında master yapan ya da eğitimini orada gören öğrencileri de geçici göç kapsamına dâhil edebiliriz (Gürsoy, 2019, s.16).

Günümüzde ulaşımın kolaylaşması ve teknolojinin gelişmesi ile insanların yılın belli dönemlerinde farklı ülkeleri ziyaret edip kısa süre sonra ülkelerine tekrar döndüğüne şahit olmaktayız. Aynı zamanda sürekli göçlerin dezavantajını ortadan kaldırmaktadır. Ülkelerin vasıflı ve vasıfsız göçe izin vermesi döviz girdisi açısından katkı sağlayacağından ekonomilerine katkıda bulunacağı aşikârdır. Bu sebepten dolayı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler geçici göçe olumlu bakar ve bu göç türüne izin verirler (Şemşit, 2018, s.279-280).

1.2.4. Yoğunlukları Bakımından Göçler

Yoğunlukları bakımından göçler: Göçmen bireylerin bir topluluk halinde mi yoksa bireysel olarak mı göç ettiğini ele alır. Eğer göç hareketi bir bölgedeki birçok aileyi kapsıyor ve toplu bir göç söz konusu ise bu göç “kitlesele göç” olarak adlandırılmaktadır. Göç hareketi bireysel veya tek bir aileyi kapsıyorsa buna da “bireysel” göç denilmektedir.

a) Kitlesele Göçler

Kitlesele göçler toplumların farklı nedenlerden dolayı bölgeler arası yer değiştirme hareketidir. Burada önemli olan nokta, tek bir birey ya da tek bir aileden bahsetmiyoruz. Bir bölgedeki birçok ailenin yer değiştirmesinden bahsediyoruz. Kitlesele göçler birçok etkene bağlı ortaya çıkmaktadır. Toplumların buldukları yerleşim yerinin itici faktörleri ve gidecekleri yerlerin çekici faktörleri de kitlesele göçe neden olabilir. Aynı zamanda savaş, politika, doğal afet, çeşitli terör olayları toplumların kitleler halinde göç etmesinde etkilidir. Kitlesele olarak göç alan bir ülke gelişmiş alt yapı sorunları olmayan bir ülke ise göçmenler ülke ekonomisini zorlamaz hatta ucuz ve emek gücü isteyen işler açısından avantaj sağlamaktadır. Yani ülkelerin kendi işçilerinin çalışmakta zorlandığı ve çalışmak istemediğı işlerde göçmen işçiler çalıştırarak ekonomik açıdan olumlu sonuçlar elde edilir. Aynı zamanda kitlesele göç ile ülkeler: girişimcilik, bilim, sanat ve kültür çeşitliliği açısından da avantajlı konuma gelmektedir (Gürsoy, 2019, s.16-17).

Toplumların kitlesele göç etmeleri sonucunda: ekonomik, kültürel, demografik ve sosyal açıdan çözümler meydana gelmektedir. Yaşama tutunabilme, insani ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilme en önemli sorundur. Kitleler halinde göç etmek zorunda kalan toplumlar göç sürecinde yaşanan travmayı atlattıktan sonra uyum, kabullenme, dışlanma gibi sorunlarla karşılaşmaktan korkarlar ve yeni yaşam alanlarında çekimser davranırlar. Ülkemiz göçmen halkı misafir olarak nitelendirmiş ve insani gerekçeleri göz önünde bulundurarak kapılarını açmıştır. Ancak kitlesele olarak gelen göçmenlerin ülkemizde kaldığı süre artınca ekonomi, eğitim, sağlık vb. alanlarında sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Tüm bunlar göz önüne alındığında kitlesele göçlere insani gerekçeler yerine kalkınmayı ön plana alacak çalışmaların yapılması söz konusudur (Canbey Özgüler, 2018, s.80-82).

b) Bireysel Göçler

Kişilerin bireysel veya kendi aileleri ile göç etmeleri bireysel göç olarak adlandırılmaktadır. Bireysel göçlerde kişiler yardım almadan tüm masraflarını kendileri karşılamaktadırlar. Bireysel göçler genellikle gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru yapılan bir göç hareketidir. Bireysel göçler daha çok ekonomik ve eğitim nedenlerinden dolayı gerçekleşmektedir. Bireyler ve aileler daha

iyi bir kazanç, iyi bir eğitim için göç etmektedirler (Çağlar, 2018, s.37; Tümtaş, 2009, s.113-114; Erçevik, 2013, s.9).

1.2.5. Kanuni Açıdan Göçler

Kanuni açıdan göçler; kişilerin yasal mı yoksa yasa dışı yollardan mı göç ettiklerini incelemektedir.

a) Yasal (Düzenli) Göçler

Bireylerin kendi ülkeleri dışında başka bir ülke sınırına geçerken yasal belgelerini ve gerekli izin belgelerini edindikten sonra göç etmesine düzenli göç adı verilmektedir. Burada önemli olan husus göç eden kişinin göç etmek istediği ülkenin yasal prosedürünü iyi bilmesi ve doğru adımlar atmasıdır. Bireyler yasal yollar ile uzun veya kısa vade de yerleşme izinlerini aldıkları andan itibaren bu ülkede; çalışma, barınma, gezme vb. hakkına sahip olmaktadır (Çağlar, 2018, s.35; Gülbahar, 2020, s.17-18). Düzenli göçlere bir bakıma yasal veya yasalara uygun olarak yapılmış göç diyebiliriz. Göç Terimleri Sözlüğünde düzenli göç kavramı şu şekilde ifade edilmiştir: Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.26). Bu göç türü bireylerin ülkeye giriş, çalışma ve oturma iznini kapsamaktadır. Yasal göçler: İş, eğitim ve gezi amaçlı kısa süreli olabileceği gibi uzun vade de yaşamak amacıyla kişiler yasal olarak göç edebilirler. Aynı zamanda yasal yollarla göç eden göçmenlere eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler sunulmaktadır (Gürsoy, 2019, s.17-18).

Yasal olarak bireylerin göç edebilmesi için sadece karar vermeleri yeterli değildir aynı zamanda göç edecekleri ülkelerin kriterlerini de bilmeleri gereklidir. Örneğin Avustralya belli miktarda göçmen kabul etmektedir. Pek çok ülkenin farklı göçmen kabul stratejisi vardır. Göçmenler bu stratejileri göz önünde bulundurarak göç edecekleri ülkeleri belirtmektedirler. Birçok yasal göç örneği vardır günümüzde en yaygın olanı, beyin göçüdür. Beyin göçünde belli kriterleri ve prosedürleri yerine getirdikten sonra bireylerin eğitim amacıyla başka ülkelere gitmelerini kapsamaktadır. Aynı zamanda gelişen ulaşım ve teknolojiye dolaylı günümüzde bireyler kısa sürede pasaport çıkarabilir ve gerekli izinlerle yurt dışı seyahatleri daha kolay ve kısa sürede gerçekleştirebilirler (Çağlar, 2018, s.35).

Düzenli göçler, yasal süreçlerden geçtiği için olumlu ve kulağa daha yumuşak gelen bir göç gibi görünse de düzenli göç kavramının da olumlu yanları kadar olumsuz yanları da vardır. Bir örnekle açıklayacak olursak: 1960'lı yıllarda Almanya yasal bir göç politikası izlemekte ve farklı ülkelerden iş göçü alımını onaylamakta idi. Göçün ilk yaşandığı yıllar Alman iş piyasaları her ne kadar düzelse de ilerleyen yıllarda sosyal ve kriminal olayların çoğalması maalesef yasal olan göçünün yasa dışı boyutlarını içermeye başlaması ile sonuçlanmıştır (Gumpel, 2003, s.2).

b) Yasa Dışı (Düzensiz) Göçler

Yasa dışı göç: Göçmenlerin bir ülkeye yasal giriş ve çıkış prosedürlerine uymayarak veya yasal yollarla girdikten sonra gerekli belgelerdeki eksiklik yasa dışı göç olarak adlandırılmaktadır. Yani bireylerin herhangi bir ülke sınırları içerisinde girerken kanuni yolları göz önünde bulundurmaması veya ülke sınırlarından yasal yolları kullanarak geçtikten sonra çalışma ve ikamet izin belgelerindeki eksiklik bireyleri düzensiz göçmen olarak tanımlar (Gülbahar, 2020, s.18).

Şemşit yasa dışı göç olgusunu kavramsal olarak şu şekilde ele almaktadır:

Terminoloji açısından bakıldığında, “yasa dışı” göç ifadesi yaygın olarak kullanılmakta ve bu durum sıklıkla eleştirilmektedir. Hukuki sistemler ve birçok kamuoyu söylemi göç olgusuna yasa dışılık kavramını uyguladıkları da, sosyal bilimciler “yasa dışı göçmen” terimi yerine “belgesiz (undocumented)”, “izinsiz (unauthorized)” veya “düzensiz (irregular)” göçmen terimlerini kullanmayı tercih etmektedirler. Burada amaç, ayrımcı bir çağrışımından kaçınmak ve göçün bir suç unsuru olarak yapılandırılmasını önlemektir. Yasa dışı olan şey, göç eden insanın kendisi değil, o kişinin ülkeye giriş, kalış ve çalışma şeklidir (Şemşit, 2018, s.282).

Yukarıdaki kavramsal tanımda eleştirilen konu bireylerin yasa dışı sayılmasının yanlış bir söylem olduğudur. Yasa dışılık kavramı bireylerin bizzat kendisi değil yapmış oldukları davranışlar olabileceğine değinilmiştir.

Göç terimleri sözlüğü düzensiz göçü şu şekilde açıklamıştır:

Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise örneğin, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz

konusudur. Ancak, “yasa dışı göç” terimini göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle kısıtlamak gibi bir eğilim söz konusudur (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.26).

Yukarıda da açıklandığı üzere düzensiz göç göçmenlerin gittikleri ülkeye gerekli izin belgeleri olmaksızın giriş yapmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda göç terimleri sözlüğü yasa dışı göç kavramının farklı noktalara çekildiği ve kısıtlandığı açıklaması yapılmıştır.

Göç İdaresi Başkanlığı düzensiz göç tanımını şu şekilde yapmıştır: “*Hedef ülkeler için ülkelere yasa dışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırını terk eden kişilerdir.*” (Göç İdaresi, 2023).

Türkiye Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir köprü vazifesi gördüğü için gerek düzenli gerek düzensiz göçmenler için transit ülke olarak kullanılmaktadır. İlerleyen zamanlarda ülkemiz transit ülke olmaktan çıkıp hedef ülke olmaya başlamış ve düzensiz göç olgusu ile mücadele etmeye başlamıştır. Bu durumdan dolayı Göç İdaresi Başkanlığı Türkiye'deki düzensiz göçle ilgili bazı stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejilerinin Ulusal Eylem Planı şu şekildedir (Ulusal Eylem Planı, 2022):

- Düzensiz Göçü Kaynağında Önlemeye Yönelik Ulusal ve Uluslararası Mekanizmalar ve İş Birliklerinin Güçlendirilmesi,
- Sınır Güvenliğinin Arttırılması ve Düzensiz Göçle Mücadele Alanında Tedbirler Geliştirilmesi
- Yabancı İşgücü Göçünün Etkin ve Kapsamlı Politikalarla Yönetilmesi
- Düzensiz Göçmenlere İlişkin Ülke İçerisindeki İşlemlerin İnsan Hakları Odaklı Yürütülmesi, Hassas Durumdaki Düzensiz Göçmenlerin Korunmasına Yönelik Çalışmaların Arttırılması ve Düzensiz Göçle Mücadelede Kanıta Dayalı Politikalar Üretilmesi
- Düzensiz Göçmenlerin İnsan Hakları Standartları Çerçevesinde Geri Gönderilmesi Sisteminin Güçlendirilmesi ve Yeniden Uyumlarının Sağlanması stratejik öncelikleri belirlenmiş olup düzensiz göçle mücadele alanında görev alan tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katkıları doğrultusunda bu stratejik önceliklerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Düzensiz göç ile mücadele eden birçok ülke bulunmakta ve mücadele eden ülke sayısı günbegün artmaya devam etmektedir. Bunun nedeni ise günümüzde iç savaş, siyaset, politik meseleler ve yaşam şartlarındaki yetersizlikten dolayı birçok toplumun göç etmeye mecbur kalmasıdır.

1.3. Göç Kuramları

Göç hareketleri ilk insan topluluklarının oluşumundan bu yana varlığını sürdürmektedir. Göç olgusu eski ve köklü bir tarihe sahip olmasına rağmen sosyolojik olarak incelenmesi ve bilimsel kuramlara konu olması oldukça yenidir. Literatürde göç ile ilgili ilk bilimsel çalışmayı 1885 tarihinde “Göç Yasaları” adı altında Ravenstein tarafından yayınlandığını görmekteyiz (Erçevik, 2013, s.11; Gülbahar, 2020, s.20).

Göç olgusu ulusal ve uluslararası boyutta etkileri olan bir olgudur. Göç olgusunun etkileri farklılık arz etmektedir. Göç olgusunun etkileri; ekonomik, politik, sosyal yönleri ile farklılaşmakta ve bu farklılaşma doğrultusunda da farklı göç kuramları meydana gelmektedir. Göç kuramları oluşma nedenlerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin ekonomik nedenlere dayanan göç kuramları, göçlerin temel sebeplerini ekonomi bazlı olduğunu savunmakta veya sosyokültürel nedenlere dayanan göç kuramları, göçlerin temel nedenlerinin sadece ekonomik bazlı olmadığını savunmaktadır (Ateş, 2021, s.60).

1.3.1. Temel Göç Kuramları

1.3.1.1. E.G. Ravenstein göç kanunları.

İngiltere’de sanayi devriminden sonra siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel değişimlerin ardından göç hareketleri yaşanmaya başlamıştır. Ravenstein ise sanayileşmeye bağlı gerçekleşen göçleri analiz etmiş ve bilimsel çalışmalar yapmıştır. Sanayi devriminden yalnız İngiltere değil tüm Avrupa derinden etkilenmiş ve hızlı bir kentleşme süreci başlamıştır. Göç alanında yapılan araştırmalarda Ravenstein’in analizleri ilk kuramsal çalışma olarak kabul edilmektedir (Erdoğan, 2020, s.32).

Ravenstein göç alanında yaptığı çalışmada göç olgusunun herhangi bir nedene dayanmadığını savunan William Farr’ı eleştirmiş ve yaptığı çalışmalarda bu tezini savunmuştur. Farr, yaptığı çalışmalarda göç olgusunun herhangi bir kanuna

bağlı gerçekleşmediğini söylerken Ravenstein'in tüm çabası göç kanunlarını bulmak ve ispat etmek olmuştur (Bulak, 2015, s.23-24; Çağlayan, 2006, s.2; Garanti, 2022, s.27).

Ravenstein 1885 yılında yayınlamış olduğu "The Laws of Migration" adlı makalesi sanayileşmenin göç olgusu ve kentleşmeye olan etkisini incelemiştir. Çalışmasını hazırlarken 10 yıllık nüfus istatistiklerinden yararlanmıştı. Ravenstein'in yapmış olduğu bu çalışma ilerleyen yıllara öncülük etmekle birlikte değerlendirme açısından yeterli bir niteliği sahip değildir (Garanti, 2022, s.27-28).

Ravenstein 1889 yılında ilk makalesi ile aynı isimde olan bir makale daha çıkarmıştır. Bu makalesinde ilk makaleye oranla daha geniş çerçevede incelemeler yapmıştır. İlk çalışmasında bulunan nüfus istatistiklerine yeni ülkeler eklemiştir. Bu makalede göç kanunlarının fizik kanunları tarzında katı olmadığını, bireylerin davranış ve duygularından dolayı değişebileceğine değinmiştir. Yayınlamış olduğu yeni makalesinde göçe neden olan faktörlere eklemelerde bulunmuştur. Baskıcı yasalar, ağır vergiler, kötü iklim koşulları, birbirine uyumu olmayan sosyal çevre, olumsuz ulaşım koşulları vb. faktörlerden dolayı göç dalgasının çoğalarak artacağına değinmiştir (Akyıldız, 2019, s.27).

1.3.1.2. Everett Lee göç kuramı.

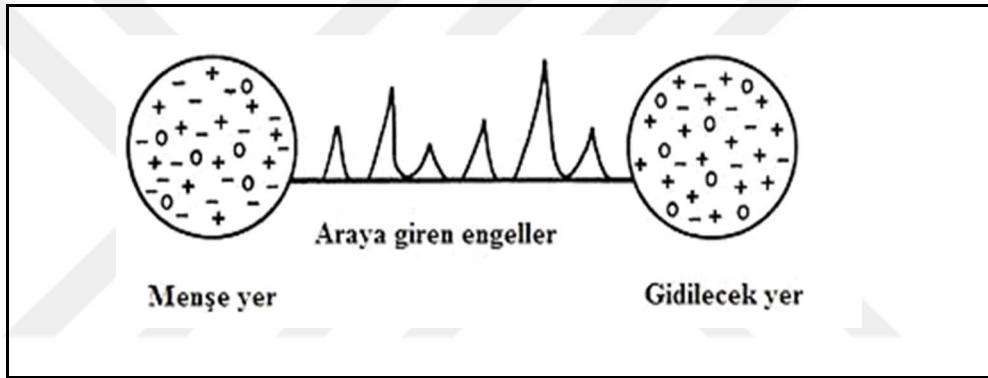
Everett Lee 1966 yılında "Göç Teorisi (A Theory of Migration)" adlı makalesi ile göç teorisini oluşturmuştur. Lee göç hareketini gerçekleştiren bireyler için itici ve çekici faktörlerin etkili olduğunu, bireyler göç kararını alırken bu faktörlerden etkilendiğini dile getirmiştir. Lee göç hareketlerini ikametgâh değişikliği olarak tanımlamaktadır. Bireyler göç olgusunu nasıl ne amaçla gerçekleştirdiği konusunda bir sınırlama söz konusu değildir. Örneğin bireylerin gönüllü mü? Gönülsüz mü? Ülke sınırların da mı? Yoksa sınır dışına mı? Hareket ettiklerinin ayrımı yapılmaksızın bir mekândan başka bir mekâna hareket etme eylemi göç olgusunu oluşturmaktadır (Akyıldız, 2019, s.36).

Lee göç kuramlarının daha önce de araştırıldığını ve bu alanda pek çok çalışma yapıldığını söylemiştir. Yapılan çalışmaların birçoğunda Ravenstein'a atıfta bulunulduğunu ve kendisini tekrar eden çalışmalar olduğuna değinmiştir. Lee yapmış olduğu çalışmada göçmenden çok göç olgusunun kendisine odaklanmış ve bunu dile

getirirken göçmeninde kesinlikle göz ardı edilmemesi gerektiği konusunda uyarılarda bulunmuştur. Bu doğrultuda Lee, göçlerin ortak yönlerinin neler olduğunu bulup ortaya koymaya çalışırken itici ve çekici faktörleri analiz etmiştir. Araştırmasına temel oluşturacak dört temel faktör belirlemiştir (Bulak, 2015, s.26).

Bunlar (Bulak, 2015, s.26; Erdoğan, 2020, s.33; Çağlayan, 2006, s.72):

- 1) Yaşanılan yerle ilgili faktörler,
- 2) Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- 3) İşe karışan engeller,
- 4) Bireysel faktörler.

Şekil 1: Menşe yer, gidilecek yer ve araya giren engeller (Aktaş, 2015, s.201).

Şekilde görüldüğü üzere menşe yer ve gidilecek yerde “+”, “-” ve “0” işaretleri ile anlamlandırılan faktörler bulunmaktadır. Olumlu(+), olumsuz(-) ve nötr(0) anlamlar içeren faktörler, menşe yer ve gidilecek yer ile ilgili farklı anlamlara karşılık gelmektedir. Menşe yerdeki “+” bireyler için bulunduğu yerin olumlu yanları ve göç etmeme nedenidir. Gidilecek yerdeki “+” ise birey için olumlu yanları ve göç etme nedenidir. Hem menşe yerde hem de gidilecek yerdeki “-” ise menşe yerde göç etme nedeni olabiliyorken, gidilecek yerde bireyin göç etmeme nedenini ifade etmektedir. “0” ile anlamlandırılan faktör ise nötr olan durumdur ve bireyler göç kararı alırken göz önünde bulundurmadığı mekânsal koşulları içermektedir. Lee bazı faktörlerin önem derecesinin bireyden bireye veya aileden aileye farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Örneğin eğitim çağında çocukları olan bir ailenin gideceği yer eğitim açısından önem taşıırken çocuksuz bir aile için pek önem arz etmemektedir. Lee’nin oluşturduğu çekici ve itici nedenler bireyler tarafından önem sırasına göre hesaplanarak göç etme kararı alınır. Bu kararı almak tek başına yeterli olmayabilir aynı

zamanda menşe yer ve göç edilecek yerdeki göç kanunları veya araya giren engeller bireylerin kararlarını olumlu veya olumsuz açılardan etkileyecek faktörler arasında yer almaktadır (Tuzcu, 2008, s.22).

1.3.1.3. W. Petersen göç tipleri.

Göç kuramlarından bir diğeri ise Petersen'a aittir. Petersen yapmış olduğu çalışmasına bir soru ile başlamıştır: “Eğer her insan aynı ise neden bazıları göç ediyor bazıları göç etmiyor?” sorusuyla bireylerin aynı şekilde hareket ettiklerini ve dolayısıyla da göç hareketliliğinin normal olduğu görüşünü kabul etmemektedir (Yaman, 2020, s.11). Sormuş olduğu sorunun cevabı üzerinden itici ve çekici faktörlerin nedenlerini araştırmıştır (Ak Uslu, 2021, s.1753).

Bu kuramda Petersen bireylerin vermiş olduğu göç kararlarında sadece itici ve çekici faktörlerin etkili olmadığını ve bireylerin bu kararı alırken kişisel ve toplumsal etmenlerinde yer aldığına değinmiştir. Yani itme- çekme faktörlerinin diğeri yüzünde yatan gerçekleri incelerken bireysel ve sınıfsal farklılıkları göz önünde bulundurmaları gerektiğini belirtmiştir (Yaman, 2020, s.11; Gülbahar, 2020, s.27). Petersen'a göre eğitimde, ekonomide, sosyal hayatta meydana gelen hareketlilik tüm bireyleri aynı düzeyde etkilememekte farklı statülerdeki insanları farklı açılardan etkilemektedir. Örneğin; Ekonomik hayatta meydana gelen herhangi bir değişiklik gelir düzeyi yüksek, orta ve düşük olan bireyleri farklı düzeyde etkilemektedir. Petersen ekonomi faktörünün göç kararı için önemli olduğunu ve Lee'nin bu faktörü tam olarak ele almadığını ve eksik kaldığını dile getirmiştir. Bu durumu “isteklilik derecesi” olarak adlandırmıştır (Gülbahar, 2020, s.27).

1.3.1.4. S.A. Stouffer kesişen fırsatlar teorisi.

Kesişen Fırsatlar Teorisi, Stouffer'in göç kavramını bir olgu olarak ele almaktan ziyade sosyal bir aktör olarak ele almayı tercih ettiğii, bunun yanında göçmeni de göçün faili olarak konu edindiğii bir teoridir (Aydemir ve Şahin, 2017, s.364; Acar, 2019, s.11). 1940 yılında Stouffer, “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance (Kemişen Fırsatlar: Hareketlilik ve Uzaklıkla İlgili Bir Teori)” adlı makalesinde kesişen fırsatlar kuramını ortaya koymuştur. Yapmış olduğu bu çalışmada, Cleveland'ın kent bölgesine ait göç hareketlerini veri olarak kullanmıştır.

Stouffer'e göre göç hareketlerinin oluşmasının altında yatan birtakım etkenler bulunmaktadır. Bu etkenler: Göç veren bölge ile göç alan bölge arasındaki mesafe ve göç alan bölgenin sunduğu fırsatlar göç hareketliliğinin oluşmasında önemli etkenlerdir. Bunların içerisinde Stouffer'in önemseydiği etken mesafedir. Bireyler için göç kararını alırken çekme faktörleri ön planda tutulacağını yalnız çekme faktörlerini önemli ve cazip kılan noktanın da mesafe olduğunu belirtmiştir. Stouffer'e göre, bireylerin buldukları yerden gidecekleri yere olan mesafe ile göç hareketini gerçekleştiren bireylerin miktarı gidilen bölgedeki iş fırsatları ile doğru orantılıdır. Aynı zamanda göçmenleri, göç hareketinde asıl cesaretlendiren harekete geçiren olayın bulunulan bölge ile gidilecek bölge arasında mesafesinin kısa olmasıdır (Kondakcı, 2021, s.10).

Kesişen fırsatlar teorisinin temelini, ülkelerin iş olanakları ve iş olanaklarının yarattığı çekim gücü oluşturmaktadır. Bir ülkede çalışma olanakları, istihdam ve kaliteli yaşam standardı elde etme olasılığı ne kadar üst düzeyse ülkeye gelen göçmen miktarı o denli fazladır (Çolak, 2019, s.19).

Kesişen fırsatlar teorisi tüm göç türlerini kapsayan ve yaygın olarak kullanılan bir teori değildir. Bu kuram daha çok işçi göçlerini ve ekonomik temeline dayanan göç çalışmalarında kullanılmaktadır. Bir bölgede ortaya çıkan iş fırsatları ve bu fırsatların oluşturduğu cazibe bu teorisin temel işlevini oluşturmaktadır. Bölgedeki oluşan iş fırsatlarının miktarının yüksek olması ve bu işlerde çalışmak isteyenlerin sayısı buraya gelecek olan göç hareketinin kapsamını belirleyecek temel etkenlerdir (Kondakcı, 2021, s.10).

1.3.2. Ekonomik Göç Kuramları

1. 3.2.1.Neo-klasik ekonomi kuramı.

Neo-klasik ekonomi kuramı göç hareketlerine bölgelerin iş gücü arzı ve talebindeki farklılıklardan kaynaklandığına vurgu yapmaktadır. Söz konusu farklılık hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde olmanın yanında iş gücü piyasalarındaki ücretlendirme ile alakalı farklılıklardan kaynaklandığı ifade edilmektedir. Sözü edilen ücretlendirmeye ilişkin farklılıklar ortadan kalktığı takdirde emek göçünün de durma seviyesine geleceği düşünülmektedir (Türker, 2021, s.25).

Neo-klasik ekonomi kuramına göre: göç kararı alırken bireyler gidecekleri yerle ilgili faydayı en üst seviyede tutmalarını amaçlamaktadır. Bu nedenle göç sürecinde çıkacak maliyete, bölgeler arasındaki iş gücü ve istihdam farklılıklarına odaklanmakta, göç hareketini getirisini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bireysel bir karar olduğunu dile getirmektedir. Bu kuramda göçün bölgeler arasındaki fayda ve maliyetini hesaplama, aynı zamanda bölgeler arası ekonomik açıdan çeşitli faktörlerin dengesizliklerini giderme amaçlanmaktadır (Bulut ve Bimay, 2020, s.19).

Bu kuramı destekleyen ve bu kuram çerçevesinde araştırma yapanlar eleştirilere maruz kalmışlardır. Neo-klasik ekonomi kuramını savunan kuramcılar genel itibari ile tarihselciliği savundukları ve araştırmalarında Kıta Avrupa'sını odak noktası olarak kabul ettikleri için bölgesel düşündükleri ve çalışmalarını da bu doğrultuda tek bölge odaklı gerçekleştirdikleri ile ilgili eleştiri almaktadırlar (Türker, 2021, s.25).

Neo-klasik ekonomik kuramın makro ve mikro olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır:

Neo-Klasik Ekonominin Makro Göç Teoremi

Neo-klasik ekonomi kuramını makro açıdan ele aldığımızda, kendi ülkelerinde düşük ücret karşılığında çalışan işçilerin daha yüksek ücret veren ülkelere doğru kitlesel olarak gidişleri şaşılacak bir durum değildir. Bu nedenle makro açıdan neo-klasik ekonomik kuramı ülkeler arasındaki ücret ve istihdamdaki farklılıklar göç hareketini kaçınılmaz kılmaktadır. Başka bir açıdan bakıldığında, gelişmemiş ve ekonomi açısından daha fakir konumda olan ülkeler gelişmiş ve ekonomi açısından zengin olan ülkelere kıyasla daha çok iş gücü arzına sahiptir. Gelişmiş ve ekonomik açıdan daha zengin ülkeler diğer fakir ülkelere kıyasla daha çok sermaye arzına sahiptir. Söz konusu bu farklılıklardan dolayı ekonomik açıdan ilerleyememiş ülkelere gelişmiş ve zengin ülkelere doğru bir göç dalgası yaşanmaktadır. Oluşan bu göç dalgası sonucunda fakir ülkeden zengin ülkeye yapılan bu hareketlilik zamanla zengin olan ülkede de iş gücü artışına ve giderek çoğalmasına yol açacaktır. Bu durumda zengin ülkelerde de kısa süre sonra ücret miktarları azalmaya başlayacak ve fakir ülkelerde iş gücü göçten dolayı azalacağı için ücret miktarı artacaktır. Buradan çıkaracağımız sonuca göre makroekonomi göç teoreminde; göç hareketinin sermaye

ve emeğin bölgesel açıdan farklı ve eşit olmayan bir şekilde dağılımından kaynaklandığını görüyoruz. Tüm bunlar karşılığında ücret eşitsizliklerinin en aza indirilmesi bölgeler ve ülkeler arasındaki göç hareketlerini de azaltacaktır (Görgün, 2018, s.1157).

Neo- Klasik Ekonominin Mikro Göç Teoremi

Bu kuram göç hareketlerinin alt yapısında bölgeler arası gelir farklılıklarının yattığını belirtmiştir. Bölgeler arası farklılık kitlesel göçlere neden olmaktadır. Göç hareketlerinin bu denli artmasında göç maliyetinin azalmasını aynı zamanda ulaşım ve iletişim teknolojilerinin bir hayli ilerlemesi de sebep olmaktadır. Bu kurama göre, bireyler göç kararı alırken bir fayda zarar hesaplaması yapmaktadır (Türker, 2021, s.27). Bireyler yaptıkları hesaplamalar sonucunda eğer harcadıkları miktar kazanacakları miktardan daha fazla olacaksa göç hareketini hiç başlatmamaktadır. Bu kuramın geliştiricilerinden biri olan Bojas, kurama göre birey göç kararı alırken kendisine olan getiriye en yüksek seviyede tutmak istemekte ve göç edecekleri ülkeyi buna göre araştırmaktadır. Birey göç kararını alırken kendi kişisel özelliklerini de göz önünde bulundurarak bir karara varır. Örneğin bireyin eğitim seviyesi, yabancı dil bilgisi, kültürel ve sosyal özellikleri gideceği ülkeye uygun mu değil mi analizini yapıp daha sonra bir karara varır. Bu durumda birey göç kararını alırken hem gideceği ülkenin getirilerini dikkate alır hem de kendisinin bu göçe çeşitli faktörler açısından hazır olma durumunu düşünmektedir. Sonuç olarak bu kuramda bireyin düşünceleri ve fayda zarar durumu önem arz etmektedir (Görgün, 2018, s.1157-1158).

1.3.2.2. Yeni ekonomi kuramı.

Oded Stark'ın ortaya koymuş olduğu bu kurama göre: göç kararını birey tek başına almamakta bu kararı alırken bireyin ailesi, akrabaları ve yakın çevresi ile bu kararı almaktadır. Aynı zamanda bu kurama göre göç bir aile stratejisidir ve birey sadece kendisi değil evde bulunan tüm bireylerle birlikte bu kararı alabilmektedir. Araştırmalara göre ülkemize çok da yabancı olmayan Suriye göç hareketinde Suriyeli sığınmacıların %87,5'i göç etme kararını ailesi ile birlikte alırken sadece %1,7'lik kısmı göç kararını tek başına almıştır. Bu da gösteriyor ki tek başına göç etmeye karar vermek oldukça zor, bu kararı ailemiz ve sevdiğimizle verdiğimizde kendimizi daha

güvende hissederiz. Göç kararını alırken en önemli faktör tabii ki ekonomik gelirdir. Genel olarak göç kararı verirken ailelerin ekonomik açıdan zenginlikleri göç kararını vermede etkilidir. Örneğin: Ekonomik getirisi daha üst seviyede olan aileler göç kararına hemen alabiliyorken ekonomik geliri düşük olan aileler göç kararını hemen alamamakta ve ellerinde bulunan gelirlerini riske atmaktan çekinirler (Topalakcı, 2019, s.35-36). Bununla birlikte ellerinde bulunan geliri riske atan ve göç kararı alan aileler de vardır. Az gelişmiş ülkelerde bazı aileler, daha kaliteli bir yaşam sürmek için ve aynı zamanda ekonomik anlamda geleceğe yatırım yapabilmek için aile fertlerinden birkaçı göç etmektedir. Bu sayede göç kararı alan ailenin geliri üst düzeye çıkmakta ve gelirlerindeki riskleri azaltmaktadırlar (Adıgüzel, 2018, s.28).

Yeni ekonomi kuramına göre göç hareketine üç finansal faktör sebep olmaktadır (Şimşek, 2018, s.32):

- **Diğerkâmlık:** Bireylerin kendi kan bağından olan insanların kişisel çıkarlarını kendi çıkarlarının önüne koyması ve göç hareketine bu sebeple karar vermesi.
- **Güvence:** Gelir şoklarını aşabilmek adına sosyal gelişimi ön planda tutmak.
- **Yatırım:** Bireyin bulunduğu bölgede geleceğini güvenceye almak adına yapmış olduğu birikimi ifade eder.

Neo-klasik ekonomi kuramı ile yeni ekonomi kuramını karşılaştırdığımız da her iki kuram da mikro düzeyde kuramlardır. Bu iki kuramı birbirinden ayıran nokta ise neo-klasik ekonomi kuramında yalnızca birey göç kararını alırken yeni ekonomi kuramında göç kararını yalnız birey değil aynı zamanda bireyin ailesi ve çevresinde bulunan akrabaları da bu sürece dâhil olmaktadır (Topalakcı, 2019, s.36).

1.3.2.3. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı.

İkiye bölünmüş emek piyasaları kuramı “Birds Of Passage” adlı çalışma ile 1979 yılında Michael J. Piore tarafından ortaya konulmuştur. Kuram gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerin ekonomik yapısını, sermaye bakımından gücü elinde bulunduranlar ve emek bakımından gücü elinde bulunduranlar olarak iki kategoriye ayırmıştır. Michael J. Piore göç veren ülkenin göç verme sebebinin işsizlik veya düşük ücret olmadığını bunun aksine göç alan ülkenin sürekli düşük ücret karşılığı çalışacak iş gücüne ihtiyacı olduğundan kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde çalışanlara

verilen ücretler sadece arz ve talep üzerinden hesaplanmamakta aynı zamanda verilen işin statü ve cazibesi de devreye girmektedir. Statü ve cazibe açısından incelersek eğer daha düşük statülü işlerde çalışan bireylere daha az ücret verilirken daha yüksek statülü işlerde çalışan bireylere daha yüksek ücret verilmektedir. İşlere biçilen statü farklılıklarından dolayı düşük statülü ve düşük ücretli işlerde göçmenler çalışırken daha yüksek statülü ve yüksek ücretli işlerde ülke vatandaşları çalışmaktadır (Maqul, 2019, s.34)

Piore'ye göre göç hareketleri sanayileşmiş ülkelerin iş gücü ihtiyaçlarından dolayı hız kazanmıştır. Sanayi ülkelerinin bu denli ucuz ve esnek iş gücüne ihtiyaç duymalarının dört temel nedeni bulunmaktadır: Birincisi, yapısal enflasyondur. Sanayi ülkelerinde çalışanlara verilen ücretler arz ve talebe bağlı olmamakta aynı zamanda işin statüsünü de belli etmektedir. İşverenler en alt düzeydeki vasıfsız işlerde vasıfsız işçileri çalıştırmak ister ve bunun karşılığında daha düşük ücretlendirme yapmaktadırlar. İş alanlarında statülendirme yapılmadığı takdirde statüye bağlı hiyerarşi sarsılır ve her çalışan yüksek ücret isteyecektir. Ülkenin kendi vatandaşları bu duruma karşı çıktıkları için dışarıdan iş gücü göçü yapılmaktadır. İkincisi, çalışanların çalışma güdüleridir. Her toplumda bireyler sadece maddi ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile çalışmazlar aynı zamanda manevi açıdan itibar kazanmak için de çalışırlar. Gelişmiş ülkelerde vasıfsız işlerde çalışan yerli vatandaşların yükselebilmeleri için göçmen iş gücüne ihtiyaçları vardır. Göçmen bireylerin de kendi ülkelerinde hem maddi getiri sağlama hem de itibar kazanmak için bu işleri kabul etmektedirler. Bu durumda yerli vatandaşın toplumsal statüsü yükselmektedir. Üçüncüsü, iş gücü arzının sınırsız olmasıdır. Sanayinin gelişmiş olduğu ülkelerde (ABD, Almanya, İngiltere, Fransa) yüksek miktarda göçmen işçi kabul edilmektedir. Dördüncüsü, göç dalgasının tükenmezliği. Göç hareketini engellemek adına alınan tüm önlemlere rağmen bireylerin yasa dışı yöntemlerle gelişmiş ülkelere göç etme istekleri azalmamaktadır (Yıldız, 2009, s.13).

Bu kuram, Avrupa ve ABD'de savaş sonrasında ortaya çıkan göç eğilimlerinden bahsettiği için önem arz etmektedir. Ancak yalnızca çekici faktörlerin ve piyasanın talep yönünü analiz etmesi sebebi ile kapsamı dar bulunmakta ve bu yönü ile eleştiri almaktadır. Kuramın odak noktası göçün çekici faktörleri ve piyasanın talep yönü olduğu için göç kararının verilme nedenleri detaylı olarak incelenmemiştir. Diğer

tarafından kuram, işsizlik ve göçmenlere yönelik iş gücü talebinin bir arada oluşu bakımından temellendirilmiş geçerli bilgiler içermektedir (Ela Özcan, 2017, s.199).

1.3.3.Sosyo-Kültürel Göç Kuramları

1.3.3.1.Denge kuramı.

Sosyo-kültürel göç kuramlarından olan denge kuramı, Modernleşme Okulu düşünürleri tarafından geliştirilmiştir. Modernleşme Okulu düşünürleri batı uygulamaları ile hareket edildiği takdirde üçüncü dünya ülkeleri de kendisini geliştirip modern hale geleceğini düşünmektedirler. Denge kuramına göre göç hareketi sanayileşmiş bölge ile sanayileşmemiş bölge arasında iş gücü geçişini sağlar ve gerek ülkeler gerekse bölgeler arasındaki dengesizliği giderir (Doğan, 2020, s.21).

Modernleşme Okulu düşünürleri göç hareketini olumlu açıdan ele almaktadırlar. Göç hareketi bölgeler arasındaki dengesizlikleri giderdiğini, göç hareketi ile bölgelerde bütünleştirici bir etki oluştuğunu dile getirmektedir. Modernleşmecilere göre göç olgusu olumludur ve ülkenin kalkınması için gereklidir (Adıgüzel, 2018, s.29).

Modernleşme Okulu temsilcilerinden biri olan Lewis göç hareketinin ekonomik kalkınmayı hızlandıracağından dolayı üretim ve istihdam olanaklarının artacağından söz etmektedir. Sanayileşmemiş kırsal alanlardaki iş gücü sanayileşmiş alanlara aktarıldığı müddetçe ekonomik ilerlemenin daha da artacak ve bölgeler arası dengesizlik azalacaktır. Denge kuramına göre, sanayileşmemiş kırsal bölgelerden sanayileşmiş alanlara göç hareketi sonucunda kırsal bölgedeki iş gücü açığı da azalacak ve göç hareketi nispeten yavaşlayacaktır. Aynı zamanda denge kuramı mevsimlik göçlere de değinmiştir. Geçici mevsimlik göçler sonucunda göç eden bireylerin gelişmiş bölgelere gitmesi sonucunda daha modern bireyler haline geleceklerine inanılmaktadır (Doğan, 2020, s.21-22).

Modernleşme Okulu temsilcileri, üretim, istihdam, bölgeler arası ekonomik denge, sosyo-kültürel bütünleşme açısından denge kuramını savunmuş ve bu kuramın olumlu yönlerine değinmeye çalışmıştır. Tüm bunlara rağmen 1960'tan sonraki yıllarda yapılan eleştiriler sonucunda göç hareketleri gelişmemiş bölge ile gelişmiş bölge arasında denge sağlamamakta aksine birçok faktör açısından dengeleri daha da bozduğu iddia edilmektedir (Adıgüzel, 2018, s.29).

1.3.3.2. Dünya sistemi (merkez-çevre) kuramı.

Samir Âmin, Immanuel Wallerstein ve Andre Gunder Frank bu kuramın önde gelen temsilcilerindendir. Dünya sistemi kuramı dünyayı merkez ve çevre olarak ikiye ayırmaktadır. Marksist bir düşünce ile oluşturulan kuramın temel varsayımı ise; küresel ekonomik sistem merkez ve çevre dedikleri bu ikili dünya sistemi sayesinde var olmakta ve varlığını sürdürmektedir. Kurama göre kapitalist sistemi benimsemiş ve yerleşmiş olduğu merkez ülkeler ve bir de kapitalist sistemin tam olarak yerleşmediği ve benimsenmediği çevre ülkeler vardır. Merkez ülkeler kapitalizmin tam olarak yerleşmediği çevre ülkeleri etkilemekte ve çevre ülkelerde yaşayan bireyleri merkez ülkelere doğru göçe yönlendirmektedir. Yapılan bu göç hareketinde hem merkez ülkenin hem de çevre ülkenin göz önünde bulundurduğu çekici faktörler vardır. Merkez ülkeler, çevre ülkelerden gelecek olan emek gücüne, ham maddeye ve pazar çeşitliliğine ihtiyaç duyarken çevre ülkeler ise ekonomik kalkınmaya, refah yaşam koşullarına, sosyo-kültürel çeşitliliğe ihtiyaç duymaktadır. Bu çekici faktörler sebebiyle merkez ülke ile çevre ülkeler arasında etkileşim gerçekleşmektedir. Bu durumlardan dolayı merkez ve çevrenin birbirine bağımlılığı tek taraflı değil karşılıklıdır. Görüldüğü üzere merkez ve çevre ülkeler arasındaki ilişkinin sebebi kapitalist sistemdir (Kaya, 2020, s.20).

Dünya sistemi kuramı göç hareketlerini ne bireysel bir tercih ne de sosyal normların etkisinde olmadığını dile getirir. Göç hareketi küresel ekonomik sistemin en doğal sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya, 2020, s.21; Cizreli, 2015, s.34). Küreselleşen dünya sonucunda merkez ülkelerden çevre ülkelere doğru yoğun bir bilgi birikimi akmaya başlayacaktır. Çevre ülkelerine yoğun bir şekilde yayılan bilgi birikimi zamanla çevre ülkeleri değiştirecek ve dönüştürecektir. Merkez ülkeler ilerleyen zamanda sanayi tesislerini çevre ülkelere de kurmaya başlayacak ve bu iş yerlerine gerekli olan iş gücünü buradaki yerel halktan karşılayacaklardır. Bu durum sonucunda yerel halkın geleneksel üretim sistemleri gün geçtikçe zayıflayacaktır. Dolayısıyla zayıflamış olan geleneksel üretim sistemlerinde çalışmak istemeyen halk ucuz emek piyasasına katılacaktır. Ucuz emek piyasalarına kadınlar ve erkekler birlikte katılım sağlamaya başlayınca toplumdaki sosyal düzenler de değişim gösterecektir. Bu demek oluyor ki gelişmiş sanayi ülkelerindeki ekonomik, sosyal, kültürel değişimler tüm dünyayı etkileyecek ve dönüştürecektir (Türkkan, 2019, s.32-33).

Kuramla ilgili temel varsayımlar şu şekildedir (Maqul, 2019, s.36):

- Göç hareketlerinin temel nedeni gelişmiş sanayi ülkelerinin kapitalist ekonomi sistemlerinin gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelere yayılmasıdır.
- Göç hareketleri genel itibari ile gücü elinde bulunduran sömürgeci devletler ile bu devletlerin sömürüsü altında olan devletler arasın da gerçekleşmektedir.
- Kapitalist sistemi benimsemiş olan ülkeler kendi yatırımlarını koruma amacıyla sömürüsü altında olan ülkelere karşı askeri müdahalede bulunmaktadır.

1.3.3.3. Göçmen ilişkileri ağı kuramı.

Göçmen ilişkileri ağı kuramı diğer kuramları tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir. Bu kuram, göç hareketlerinin nedenlerinin yanında zaman ve mekân boyutuna odaklanarak göçmenler arasındaki söz konusu ilişki ağlarını ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Kaya, 2020, s.22). Bireylerin terk ettikleri kendi ülkeleri ile yerleştikleri yeni ülkedeki göçmen ve göçmen olmayan bireyler arasındaki ortak geçmiş, dostluk, arkadaşlık, akrabalık ve komşuluk ilişkileri üzerinden gelişen ağı ifade etmektedir. Kurama göre göç hareketinin süreklileşmesinin nedeni ilk göç hareketini başlatan göçmenlerin oluşturmuş oldukları ağlardan kaynaklanmaktadır. İlk göç eden göçmenler memleketleri ile göç ettikleri yerleşim yeri arasında bir ağ oluştururlar. Göç etmek isteyen bireyler bu ağlar sayesinde daha masrafsız ve risksiz göç sürecini tamamlarlar. Bu ağlar zamanla daha da büyüyerek zincirleme göç hareketini başlatmaktadır (Adıgüzel, 2018, s.31).

Göçmen ilişkileri ağı kuramına göre: göçmenlerin kurdukları bu ağ göç hareketini hızlandırır ve sürekli olmasını sağlar. Göç kararını alan bireyler korkmadan kolay bir şekilde göç sürecine dâhil olurlar. Göçmenlere sağladığı avantajlar ise şu şekildedir (İrdem ve Çelik, 2019, s.54-55):

- Göçmenler göç kararını alırken huzursuzlukları ve masrafları düşünmeden rahat bir şekilde karar almaktadır.
- Göçmenler göç ettikten sonra gelmiş oldukları kendi ülkeleri ile iletişimlerini kesmezler.

- Göç kararını alırken ne zaman nasıl ve kimlerin göç sürecine katılacağı planlı bir şekilde gerçekleşmektedir.
- Göç hareketi planlı bir şekilde gerçekleştirildiği için göçmenler gittikleri ülkede uyum sürecini kolay atlattılar.
- Göç edecek olan bireyler gidilen ülke ile ilgili mekân veya toplumsal normlarla ilgili bilgileri önceden bilme imkânına sahiptiler.
- İlişki ağları göç hareketinin hızını ve büyüklüğünü etkilemektedir.

Göçmen ilişkileri ağının avantajları olduğu kadar dezavantajları da vardır. Bunlar şu şekildedir (Sonakalan, 2021, s.125; Vesek, 2020, s.22):

- Göçmen ilişkileri ağı ile göç hareketi hız kazanır ve bireylerin göç istekleri artar. Bu durum sonucunda gidilen ülkede alt yapı sorunları, çevre sorunları sosyal ve ekonomik sorunlar meydana gelmeye başlar.
- Göç alan ülkede bir getto meydana gelir ve kentin bütünlüğünü bozar.
- Göç hareketleri hızlandıkça göçmen ağı ilişkileri de zamanla başlangıçtaki nedeninden uzaklaşmaya başlar. Aynı zamanda büyüyen göç hızını hükümetler kontrol edemez duruma gelir.
- Göçmenler hedef ülkeye vardıklarında dil ve kültür farklılıkları nedeni ile yerel halk ile bütünleşmeleri ve uyum sağlamaları zaman alacaktır.
- Göç alan ülkede göçmen nüfusun artması ile göçmen çalışanlar ile yerli çalışanlar arasındaki rekabet artmaya başlar bu durum ise her iki tarafında ücretlerinin azalmasına neden olmaktadır.

1.3.3.4. Göç sistemi kuramı.

Göç sistemi kuramı, J. T. Fawcett ve H. Zlotnik'in Neo-klasik göç kuramı ile Dünya sistemleri kuramını eleştiren, sorgulayan bakışlarından dolayı ortaya çıkmıştır. Temsilcilerin rahatsız olduğu noktalar, Neo-klasik kuramın bireyi ön planda tutup göçün temelinde olan tarihselliği göz ardı etmesi ve Dünya sistemi kuramının ise ekonomik faktörleri ön planda tutarak bireylerin toplumların göç hareketi sırasında etkisini yok sayması eleştirilerin odak noktası olmuş ve böylece göç hareketlerini daha

sistemli bir şekilde inceleyen göç sistemleri kuramını oluşturmuşlardır (Vesek, 2020, s.23).

Göç sistemleri kuramı göç hareketlerinin nedenlerini yalnızca ekonomik ve toplumsal eşitsizliğe bağlamamakta bu konuda daha sistemli incelemeler yapmaktadır. Kuram göç hareketlerini uluslararası ilişkiler temelinde açıklamaya çalışmıştır. Göç hareketleri birbirinden göç alan ve göç veren ülkelerin ilişkilerine dayanmakta, bu durum neticesinde ülkeler arasında göç modelleri oluşmaya başlamaktadır (Köşk ve Özbek, 2017, s.256).

Göç sistemi kuramına göre, göç hareketleri kendi aralarında sık sık göçmen alışverişi yapan ülkeler tarafından oluşur. Göç olgusu hem göç alan hem de göç veren ülkeler arasındaki; sosyal, kültürel, ekonomik faktörleri yani göç sürecinde etkilenebilecek tüm faktörleri değiştirip tekrar yapılandırır. Kurama göre göç sürecinde en önem verilen nokta göç veren ve alan ülke arasındaki ortak bir tarihin olması, ortak kültürel ve ekonomik bağların olmasıdır. Bir veya daha fazla ülke arasında geçmiş tarihlerde yaşanan ticari ilişkiler, kültürel bağlar, siyasal ilişkiler, idari yapılanmalar, komşuluk, akrabalık ilişkileri ve sömürgeci devletler ile sömürü bölgeleri arasındaki geçmişte olan bağlar göçün gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında ülkeler arasındaki ilişkiler ve göç hareketlerinin nedenleri coğrafi yakınlıktan öte sosyal, kültürel ve ekonomik bağlara dayanmaktadır. Ülkelerin veya bölgelerin birbirine yakınlığı veya uzaklığı göç hareketlerini azaltıcı ya da arttırıcı bir etkiye sahip değildir (Vesek, 2020, s.23-24).

Faist göç sistemi kuramının üç temel özelliği olduğunu vurgulamıştır. Bunlar (Adıgüzel, 2018, s.32):

- Göç sistemleri kuramı göç hareketlerinin oluşum süreçlerine odaklanmaktadır. Göç olgusu tek seferliğe mahsus bir hareket değildir. Eğer bireyler ya da toplumlar bir kez göç sürecine katılırsa mutlaka bunun devamı gelecektir yani göç hareketleri süreklilik içermektedir. Burada bahsedilen süreklilikten kasıt aynı olması değil içerisinde değişim ve dönüşümleri barındırmasıdır.
- Göç sistemleri kuramının odak noktası ülkeler arası bağlantılardır. Göç hareketleri ülkelerin birbirlerine insan akışı ya da karşı insan akışı ile bağlı birden fazla devleti içermektedir. Söz konusu bağlar genellikle göç hareketi kurulmadan önce ülkeler arasında komşuluk akrabalık vb. ilişkiler nedeni ile

kurulmuştur. Tersine gerçekleşen göç hareketleri ile ana yurtlar tekrar göç alan bir ülke konumuna gelebilir.

- Göç sistemi kuramcıları toplumsal ağları güçlü bir şekilde kullanmışlardır. Göç sürecinde olası yaşanabilecek sorunlara karşı çözüm stratejileri geliştirmişlerdir. Gerek göçmenlerin göç yolculuklarında çıkabilecek engelleri gerekse gittikleri yerleşim yerinde çıkabilecek sosyal ve ekonomik sorunlara alternatifler geliştirmişlerdir.

Marssey ve arkadaşları ise bu kuramın varsayımlarını şu şekilde sıralamaktadır (Ilık, 2017, s.38-39):

- Göçmenlerin göç etmelerinde coğrafi açıdan yakınlığın veya uzaklığın pek bir önemi yoktur çünkü göç hareketleri fiziksel olmaktan öte siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkiler açısından oluşmaktadır. Coğrafi olarak ülkelerin birbirine yakın olması göçmenlerin giriş çıkışlarını kolaylaştırır da göç oluşumunu ne garanti etmektedir ne de engellemektedir.
- Göçmen gönderen ülkelerin farklı uluslardan olması ve göç alan ülkenin dağınık bir merkezi sisteme sahip olması çok kutuplu sistemleri meydana getirmektedir.
- Uluslar sadece bir tane göç sistemine üye olabilecekleri gibi birden fazla göç sistemine de üye olabilmekteyken çoklu üyelik ise göç alan ülkeden ziyade gönderen ülkelerde yaygındır.
- Ulusların siyasal ve ekonomik yapıları değiştiğinde göç sistemleri de dönüşüm sürecine girmektedir. Bu süreçte ülkelerde görülen ekonomik dalgalanmalar sosyal hayattaki aksaklıklar ve politikadaki karmaşalardan dolayı bir sistemden çekilebilir veya üye olabilirler.

1.4. Uluslararası Göçün Yarattığı Etkiler

Uluslararası göç hareketleri göç veren ve göç alan ülkeler için son derece önemli bir konu haline gelmiştir. Bu konunun son yıllarda küreselleşme ve ekonomik yeniden yapılanmaya bağlı olarak önemi daha da artmış ve göç hareketlerinde hızlanma meydana gelmiştir. Bireyler farklı sebeplerden dolayı buldukları yerleşim yerlerinden göç etme kararı aldıklarında bu karar hem kendilerini hem buldukları

yerleşim yerini hem de gidecekleri yeni yerleşim yerlerini ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve politik açılardan etkileyecek, değişim ve dönüşümlere sebep olacaktır. Aynı zamanda göç hareketleri göç veren ve göç alan ülkeler arasında yeni ilişkiler yaratmanın yanı sıra her iki ülkenin de düşüncelerinde davranışlarında ve alışkanlıklarında dönüşümlere sebep olmaktadır. Her iki ülkede göç hareketlerinden etkilenmekte fakat etkilenme düzeyleri farklılaşmaktadır (Bayraklı, 2007, s.41).

Uluslararası göç hareketlerinin yarattığı etkileri göç veren ve göç alan ülke açısından iki alt başlıkta inceleyelim:

1.4.1. Göç Veren Ülke Üzerinde Göçün Etkileri

Göç olgusu, yüzeysel düşünüldüğünde tek taraflı etkisinin olduğu düşünülse de göç hareketi sadece göç alan ülkeyi etkilemez aynı zamanda göç veren ülkeyi de etkiler, değiştirir ve dönüştürür. Bu göç hareketi genel itibariyle farklı sebeplere bağlı olarak gerçekleşmekte yani çok yönlülüğü içerisinde barındırmaktadır. Az gelişmiş ülkelerden refah seviyesi yüksek olan ülkelere doğru yapılan bu hareketlilik göç veren ülkeyi olumlu- olumsuz açılardan etkilemektedir (Ekmen ve Koçak, 2020, s.172).

Göç olgusunun etkisi, göç veren ülkeler açısından sosyal, politik, ekonomik ve kültürel açıdan hissedilmektedir. Göç veren ülkeye en bariz etkilerinin ekonomik açılardan olduğu vurgusu yapılmaktadır. Göçmenlerin göç hareketini gerçekleştirmelerinin arkasında gittikleri ülkeden kendi ülkelerine döviz göndermeleri göç ve yerel kalkınma arasında bir bağ olduğunu düşündürmektedir. Göçmen bireylerin ülkelerine gönderdikleri dövizleri dar açıdan değerlendirirsek eğer kendi aile üyelerine ekonomik katkı sağladıklarını düşünürüz fakat daha geniş çerçeveden değerlendirecek olursak göç veren ülkede işsizliğin azaldığı, nüfus oranında azalma ve ülkeye döviz girdisinin arttığı sonucuna ulaşırız. Ülkeye girdisi sağlanan dövizler yoksulluğu azaltmanın yanı sıra finansal destekte olabilmektedir (Ateş, 2021, s.77).

Göç hareketleri ile göç veren ülkede işsizlik oranı azalmakta ve söz konusu ülkeye ekonomik açıdan girdi sağlamaktadır. Göçmenler kendi ülkeleriyle olan bağlarını koparmayıp ülkelere yatırım yapmaktadırlar. Göçmenler tarafından yapılan çeşitli yatırımlar ülkenin kalkınmasına destek olmaktadır. Bu yatırımlar sadece ekonomik faktörler olarak düşünülmemekte aynı zamanda göç eden bireyler gittikleri ülkenin sosyal, kültürel, eğitim ve yaşam tarzlarından etkilenip kendi ülkelerine bu

faktörleri aktarmaktadır. Göçmenlerin öğrenip aktardıkları bilgiler doğrultusunda göç veren ülke değişim geçirmektedir. Örneğin göçmen göç ettiği ülkede öğrenmiş olduğu eğitim sistemini ya da yemek alışkanlıklarını kendi ülkesine uygulandığında ve sosyal çevresine aktardığında bu alışkanlıklar göç veren ülkede yayılmaya başlayacaktır. Teknolojinin ilerlemesi ve küreselleşmenin etkisiyle kültürel etkileşim daha hızlı bir boyuta geçmiştir (Ekmen ve Koçak, 2020, s.172).

Yılmaz, göç veren ülkeler içerisinde olan ülkemizin 1960 yılından itibaren Almanya işçi göçü ile ilgili geçirdiği süreci şu şekilde ifade etmiştir:

Göçün göç veren ülkedeki etkileri konusunda Türkiye'den Almanya'ya 1960'lı yıllarda başlayan ve çeşitli süreçler geçiren Türk işçi göçü, önümüzde çok güzel bir örnek olarak durmaktadır. Başlangıçta, 1961 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın ülkede iş gücü fazlası olduğunu saptaması üzerine iki amaç güdülen ve yurt dışına işçi gönderilmesi planlanıyordu: Birincisi fazla iş gücünü eritmek, diğeri geri dönüşlerinde getirecekleri umulan ve Osmanlı'dan itibaren güdülen, modernleşme hareketinin devamını sağlayacağı düşünülen sosyal ve ekonomik girdiler (social and economic remittances). Söz konusu yurt dışı işçi gelirleri, 1964 yılında 45 milyon ABD doları iken 1980 yılında 2 milyar ABD dolarına çıkmış ve bu hacmi ile dış açıkların kapatılmasında büyük pay sahibi olmuştur. 2010 yılında Türkiye'ye gönderilen yurtdışı işçi gelirlerinin ise 950 milyon ABD doları olduğu tahmin edilmektedir (Yılmaz, 2014, s.1692-1693).

Görüldüğü üzere Almanya'ya yapılan işçi göçü sonucunda ülkemize hem ekonomik hem de sosyal hayatta değişimler yaşanmış ve bu değişimler her geçen yıl genişlemiştir.

Göçmenler aracılığı ile ülkeye giren dövizlerin miktarı ve nasıl ne şekilde hangi amaçla kullanıldığı da önem arz etmektedir. Dövizlerin yatırıma dönüştürülmesi ile ilgili ilk çalışmayı 1965 yılında Köy İşleri Bakanlığı tarafından "Toplum Kalkınması Çalışmaları" adı altında oluşturulan ve göç edecek bireylerin üyelikleri ile Köy Kalkınma Kooperatifleri kuruldu. Kurulan ve zamanla sayıları artan bu kooperatifler soğuk hava tesisi, tarım aletleri satın alma ve kullanma tesisi, sulama tesisi, tüketiciler birliği, çiftlikler ve süt mamulleri vb. alanlarda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Fakat bu kooperatifler her ne kadar kurulmuş ve birtakım çalışmalar yapsalar da soyut bir düşünce olmaktan ileriye gidememişlerdir (Yılmaz, 2014, s.1693).

Uluslararası göç hareketlerinin göç veren ülke açısından her zaman olumlu sonuçları yoktur birtakım olumsuzlukları da içerisinde barındırmaktadır. En belirgin olumsuz yanı ise nitelikli, vasıflı iş gücü kaybına neden olmasıdır. Göç veren ülkeler yalnızca vasıfsız elemanlarını göç sürecine dâhil etmezler aynı zamanda bu sürece vasıflı elemanları da dâhil ederler. Az gelişmiş ülkelerde vasıfsız eleman sayısı vasıflı ya nazaran daha fazladır ve ülke genellikle bu vasıfsız elemanları göndermek ve iş gücü fazlasını ortadan kaldırmak ister, vasıflı elemanların ise ülkesinde kalmasını isterler. Vasıflı elemanların göç sürecine dâhil olması ile bu elemanların mesleki bilgi ve becerileri göç veren ülkenin elinden çıkmaktadır. Bu nedenden dolayı göç veren ülke vasıfsız işçilerin göç etmesini sağlayan ve vasıflı elemanların göç etmesini engelleyen politikalar yürütmektedir. Örneğin günümüzde Hindistan ve Güney Kore gibi az gelişmiş ülkeler göç eden vasıflı elemanları geri döndürmek için birtakım çalışmalar yapmaktadırlar (Şahin, 2008, s.44).

Göç hareketleri ile göçmenlerin hayatlarında birçok değişim meydana gelmektedir. Göçmen gittiği yerin yaşam tarzına, kültürüne ve kendisini etkileyebilecek birçok sosyal, kültürel ve siyasal alanlara uyum sağlamaya çalışırken pek çok güçlükle karşılaşmaktadır. Bu durum göçmen bireyi psikolojik olarak yıpratmakta ve aidiyet duygusunu neredeyse kaybetmesine neden olmaktadır. Bu süreç sonunda göçmen yeni yaşam tarzına alışmış ve uyum sağlamışken kendi ana yurduna tekrar dönüşte yine toplumsal uyum sorunları yaşayacak ve göç ettiği yerin kültürü ile kendi kültürü arasında sürekli çatışma yaşayacaktır (Bayraklı, 2007, s.44).

1.4.2. Göç Alan Ülke Üzerinde Göçün Etkileri

Çeşitli nedenlerle gerçekleşen göç hareketleri göç alan ülkeyi ve o ülkenin yerel vatandaşlarını da sosyal, kültürel ve ekonomik açılarından etkilemektedir. Gerçekleşen etkinin niteliğini ve şiddetini belirleyen unsur ise göçün türü ile yakından ilişkilidir. Savaş, doğal afet, kıtlık, siyasal nedenlerden dolayı ülkesini zorla terk etmek zorunda kalan göç dalgası ile beyin göçü, iş gücü göçü ya da gönüllü göçlerin bireye ve göç alan ülkeye etkisi aynı değildir. Örneğin savaş nedeniyle ani bir kararla kitlesel göç etme kararı alan toplumlar gittikleri ülkeyi zor durumda bırakır ve çeşitli sorunlara neden olabilirler. Yakın zamanda gerçekleşen Suriye göç dalgasından ülkemiz sosyal, siyasal ve ekonomik açılarından olumsuz etkilense de uygulamış olduğu insani göç

politikası ile Suriyeli sığınmacılara kucak açmış, göçmenlere bazı haklar tanımıştır. Yalnız ülkemizin uygulamış olduğu göçmen stratejisini her ülke uygulamamakta ve göç konusuna sıcak yaklaşmamakta kendi ülke çıkarlarını ön planda tutmaktadır (Ekmen ve Koçak, 2020, s.173).

Uluslararası göç hareketleri göç alan ülkeye emek girdisi sağlamakta, göç alan ülkede yeni yatırımlarla iş yerlerinin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda göçmenlerin ülkeye girmesi istihdam olanaklarını da artırarak hedef ülke açısından ekonomik canlanmayı beraberinde getirmektedir. Göç sonucunda göçmenlerin göç alan ülkeye etkileri şu şekilde sıralanmıştır (Ateş, 2021, s.78):

- Göç hareketleri ile göç alan ülkede iş gücü açığı nispeten kapanmaktadır.
- Göç hareketi eğer iş gücü göçü olarak gerçekleşiyorsa bu durum göç alan ülke açısından ekonomik girdi sağlamaktadır.
- Göç hareketi sonucunda göç alan ülkede ekonomik çeşitlilik meydana gelmektedir.
- İstihdam alanları genişleyerek ülkede işsizlik azalmaktadır.
- Göçmenlerin gittikleri ülkede yeni iş olanakları ve yeni yaşam etkisiyle inovasyon becerilerinde artış görülmektedir. Tabi bu beceri daha girişken ve yeni fikirlere açık olan bireylerde daha fazla görülmektedir.
- Göç hareketi sonucunda göçmenlerin yeni ve farklı kültürlerle etkileşime girmesi yeni alanların yeni fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum göçmenlerin gittikleri ülkeyi ekonomik ve kültürel açıdan etkilediğini gösterir.

İş gücü arzı yeteri derecede olmayan ülkeler için göç almak olumlu sonuçları beraberinde getirir. Dış göç ile gelen göçmenler çalışan nüfusun artışına sebep olarak iş gücü açığının kapanmasına yardımcı olmaktadır. Göç alan ülkeler göç konusunda seçici davranmaktadırlar. Bunun nedeni ise iş gücü açığını kapatmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Göç alırken gelen göçmenlerin aktif çalışabilir olmasına ve erkek göçmen olmalarına dikkat ederler (Bayraklı, 2007, s.42).

İş gücü açığı çeken ülkeler için işçi ithali göç alan ülkenin kalkınması için son derece önemlidir. Örneğin İkinci Dünya Savaşından sonra iş gücü açığı çeken Batı Avrupa için iş gücü ithali ülkenin kalkınmasına ve yeniden canlanmasına katkıda

bulunmuştur. Bu durum üretimde meydana gelen maliyetin ucuz olmasına ve diğer ülkeler karşısında rekabet gücü kazanmasına yardımcı olmuştur (Şahin, 2008, s.45-46).

Ülkelerdeki kişi başı milli gelirin yükselmesi ile yerel vatandaşlar çalışma şartları ağır olan işlerde çalışmak istemez bunun yerine daha kolay ve statüsü yüksek olan işlerde çalışmayı tercih ederler. Bu durumda çalışma koşulları ağır olan işlerde genellikle göçmenler çalıştırılır. İşçi ücretlerindeki yükselmeyi önlediği için Ulusal İşçi Sendikaları bu duruma karşı çıksalar da göç alan ülkede görülen milli gelirdeki artış ülke çıkarları için son derece önem arz etmektedir. Göçmen işçilerin vasıflı elemanlardan oluşması göç alan ülke açısından büyük kazanç sağlamaktadır. Örneğin ABD göçmen işçileri niteliklerini göre kabul etmektedir. Bu durum sonucunda iş gücü göçü alan ülkeler elemanları yetiştirme ihtiyacı duymadan daha az maliyetle iş gücü açığını kapatacaktır. Bir anlamda vasıflı işçi göç alan ülke açısından sermaye bağıışı anlamına gelmektedir. Göçmenlerin nitelikli olmalarının yanı sıra kolay uyum sağlamaları hedef ülke için olumluluğu içerisinde barındırmaktadır (Şahin, 2008, s.45-46).

Göç hareketleri göç alan ülkeye olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Göçmen işçi çalıştırmak göç alan ülke için ekstra masraf anlamına gelmektedir. Örneğin artan nüfus miktarı nedeni ile hastane, okul, konut, yol gibi kurumlara talep artmaktadır. Bu duruma bağlı olarak ülkede konut miktarlarında yükselme meydana gelmektedir. Aynı zamanda göçmen işçilerin daha ucuza çalışması yerli vatandaşların iş bulamamasına yol açmaktadır. Hastanelerdeki yoğunluktan dolayı vatandaşlar gerekli sağlık hizmetlerini tam olarak almamaktadırlar. Ülkedeki göçmenlerin sayılarının gün geçtikçe artması ve yerli vatandaşların sayılarına yaklaşmaları birçok sosyo-kültürel sorunlara yol açmaktadır. Göçmenlerin geldikleri ülkeye uyum sağlayamamaları, bu ülkenin toplumsal kurallarını yeterince bilmemeleri çatışmalara yol açmaktadır. Göçmenlerin kendi ülkelerine yatırım amacıyla para göndermeleri ve kendilerinin buldukları ülkede tasarruf yaparak geçinmeye çalışmaları yerli vatandaşın refah yaşam alanlarının zıddına yoksul alanları ortaya çıkarmakta ve bu durum yerli vatandaşları rahatsız etmektedir. Yaşanan bu zıtlıklar aynı zamanda ülke sınırları içerisinde sen ben ayrımlarını da ortaya çıkarmaktadır. Göçmenlere karşı sosyal tepkilerin ve olumsuz düşüncelerin artmasına neden olan faktörler şunlardır (Şahin, 2008, s.47):

- Göçmen işçi sayısındaki artış; göçmenler ile yerel halk arasındaki kültürel farklılıklar ne kadar fazla ise yerel vatandaşların da tepkisi ve isyanları o derece yüksek olmaktadır.
- Göçmen işçilerin bir arada kümelenmeleri; genel olarak bir ülkede göçmenlerin dağınık bir şekilde yaşamlarını devam ettirmeleri halk tarafından tepkilere neden olmamaktadır. Fakat göçmenler ülkelerde dağınık bir şekilde yerleşmezler her göçmen kendinden olanla yani ırkı, dili aynı olanla bir arada yaşamak ister. Bunun nedeni ise daha kolay iş olanaklarından yararlanmaktır. Gerek kendi ülke vatandaşı ile bir arada yaşama isteği olsun gerekse sanayi bölgelerine yoğunlaşma olsun bu durum yerel halk için tepkiye neden olur.
- Göçmen iş gücüne bağımlılığın artması; göçmenlerin daha ucuz ve statüsü düşük işlerde çalışmaları göç alan ülkeler için bir bağımlılık meydana getirmektedir. Bu durum ülke için çeşitli riskler içermektedir. Göçmen işçilerin kitlesel bir halde gelmesi göç alan ülkeyi ekonomik, sosyal, politik ve siyasal açıdan olumsuz etkilemektedir.

Görüldüğü üzere göç hareketi sonucunda hem göç veren hem de göç alan ülke bu süreçten olumlu ve olumsuz şekilde etkilenmektedir. Ülkeler göç sürecinde en az olumsuzlukla atlatmaları ve olumsuzlukları olumluya çevirebilmeleri için göç politikalarını çok iyi düzenlemeli ve yasa dışı göç hareketlerine karşı tedbir almalıdırlar. Yasa dışı göç sürecinde tedbirler alırken ülke çıkarlarını insan hayatından üstün tutmaları da son derece yanlış olacaktır. Ülkeler hem kendi çıkarlarını hem de göçmen sağlığını, psikolojisini ve yaşamını göz önünde bulundurarak planlamasını doğru yapmalıdır.

1.5. Girişim, Girişimci ve Girişimcilik

1.5.1. Girişim

Günlük yaşantımızda da adını sıkça duyduğumuz girişim kavramı genel olarak yeni bir işe başlama, adım atma, harekete geçme veya hareket halinde olma anlamlarında kullanılmaktadır (Ateş, 2021, s.23; Aydın, 2020, s.16). TDK'ye göre girişim kavramı: “*Bir işe girişme, teşebbüs*” anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2022). Girişim kavramı bir işi planladıktan sonra yapılan ilk eyleme verilen isimdir. Bireylerin yaşamlarını sürdürmek ve ihtiyaçlarını gidermek üzere planladıkları ve

daha çok mal ve hizmet üretmek amacı ile girişimciler tarafından sürdürülen organizasyonların tümüne verilen addır (Oran, 2020, s.6). Gerek iktisadi alan olsun gerekse farklı alanlar olsun girişim kavramı temel anlamda kâr elde etmek ve elindeki mal ve hizmetleri büyütmek amaçlanır. Bireyler girişim faaliyetlerinde bulunurken yalnız kendilerini düşünmez toplum yararı içinde çaba sarf ederler (Fettahlıoğlu, 2020, s.20; Özkaya, 2020, s.2).

Bireylerin girişimde bulunabilmeleri için ellerinde bulunan tüm fonları bir araya getirip bu fonlardan kayda değer bir ürün veya hizmet meydana getirmeleri gerekmektedir. Girişimde bulunabilmek için riskleri göze almak ve lider olma gibi yetkilere sahip olmak gerekir. Girişim kavramı genel çerçevesi itibari ile devamlı gelişime ve ilerlemeye açık bir kavramdır. Bireyler girişimde bulunurken ellerinde bulundurdukları hizmeti geliştirmek isterler (Ateş, 2021, s.23-24).

Girişim kavramının özellikleri ise şu şekilde sıralanmaktadır (Ateş, 2021, s. 24; Oran, 2020, s.7; Fettahlıoğlu, 2020, s.20):

- Girişim sürecinde bireylerin sağlamak istedikleri temel amaç: kâr, kazanç ve yarardır.
- Girişim kazanç sağlamak amacı ile mal ve hizmet üretir ve bu hizmetleri pazarlar. Girişimin temel zorunluluğu bu özelliğidir.
- Girişim olgusunun üç temel işlevi vardır: üretim, satış ve bu iki unsurun faaliyetlerini yerine getirmek için gerekli finansman desteğini sağlamak.
- Girişim olgusunun sahiplerinden ayrı tüzel kişiliği vardır ve hukuki bir birimdir. Yapmış olduğu çalışmalarını bir kişilik altında yürütmekle birlikte hakları ve yükümlülükleri vardır.
- Kendi üretim fonları bulunmakla birlikte öz ve yabancı kaynaklardan da yararlanmaktadır.
- Girişimin fonları çeşitlilik göstermektedir. Temel olarak insan ve materyalden oluşan bir yapıdır.

Girişim ve işletme kavramları birbirlerinin yerlerine kullanılan kavramlardır. Bu kavramlar arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklarda vardır. İşletme de girişimde genel olarak mal ve hizmetlerin üretildiği ve pazarlandığı mekanlar olarak tanımlanır. Girişim kavramının kelime anlamında risk faktörü yer alırken işletme

kavramı içerisinde risk yer almamaktadır. Bireyler bir girişimde bulunurken mutlaka görülen ve görülmeyen riskleri göz önünde bulundurup stratejilerini buna göre ayarlamaktadırlar (Oran, 2020, s.7).

1.5.2.Girişimci

Girişimci kavramı geniş ölçekli bir kavramdır. Bu kavramı dar bir sınır içerisinde incelemek oldukça yetersiz kalacaktır. Girişimci kavramı ilk olarak orta çağda kullanılmaya başlar ve günümüze kadar varlığını devam ettirir. Kavramın kelime anlamı ilk deneyen olarak bilinmektedir. Zamanla kelime anlamı değişim ve dönüşümlere uğrayarak “fırsatları izleyen ve ticari ilişkilerde bulunan kişi” cümleleri ile anılmaya başlamıştır. İlk olarak Türkçede “teşebbüs” ve “müteşebbis” olarak kullanılan kavram günümüze geldiğinde ise girişimci olarak değişmiştir (Uca, 2019, s.6-7).

TDK ise girişim kavramını şu şekilde açıklamıştır: “*Üretim için bir işe girişen kalkışan kimse, müteşebbis.*” (TDK, 2022). Burada müteşebbis olarak bahsedilen kavram ise sanayi ve ticari alanlarda finansman sağlayarak girişim yapan bireye verilen addır. Her sermayesi ve yeni bir fikre sahip olan birey girişimci olarak adlandırılmamaktadır. Eğer birey fikirleri doğrultusunda ilerleyip ve ortaya somut bir iş kuruyorsa o zaman girişimci kimliğini kazanmaktadır. Girişimci olmak bir süreç içerir. Birey belli riskleri bu süreç içerisinde doğru bir şekilde planlarsa bu unvana hak sahibi olabilir (Gözek, 2006, s.3).

Yukarıda da bahsedildiği gibi girişimci hakkında yanlış bir algı vardır girişimci sermayeye sahip olan kişi ya da kişiler değildir. Kafasında bir iş düşüncesi olan çevresinde bulunan fırsatları gözlemleyebilen kendisinin ve bulunduğu toplumun ihtiyaçları doğrultusunda girişimde bulunan bireyler girişimci olarak tanımlanmaktadır. Girişimci bireyler diğer bireylerden farklı olarak gözlem yetenekleri kuvvetli ve bu yeteneklerini fırsatını bulduklarında kullanabilen bireylerdir. Girişimcilerin açmış oldukları işletmeler genel itibari ile küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Bunun nedeni ise hiçbir işletmeci çok büyük ölçekte bir işletme açmayı ilk etapta göze alamaz. Girişimci açmış olduğu işletmeyi tek başına yürütebileceği gibi yakın çevresi veya ailesi tarafından da yürütülebilir (Alkan, 2014, s.3).

Girişimci bireyler için üzerinde durulacak bir diğer durum ise; bu bireyler ortaya bir fikir sunar ve fikirleri doğrultusunda girişimde bulunurlar. Ama ortaya sundukları fikirler daha önce düşünülmemiş ya da başka bir fikirden edinilmemiş olması da önem arz etmektedir. Girişimci bireylerin uygulamış oldukları stratejiler sonucunda daha önce ortaya konulmamış ve uygulanmamış olan ürün ve hizmetlerin sunulması planlanmaktadır. Aynı zamanda girişimci birey düşüncelerini gerçekleştirmeyle yani yeni bir işletme kurmak ile görevini tamamlamış sayılmamaktadır. Kurmuş olduğu işletmeyi büyütmek ve geliştirmek asli görevi arasındadır (Uca, 2019, s.7-8).

Girişimci birey için diğer önemli mesele ise; rekabet kavramıdır. Birey yeni bir fikir ile bir işletme açmış ve bu işletmenin sürekliliğini için rekabeti göze almalı ve sosyal ilişkilerini rekabetten üstün tutmamalıdır. Eğer rekabet kavramını göz ardı ederse işletmeden bir kâr beklentisi olmaması gerekir. Söz konusu rekabetin olabilmesi için bireyin inovasyon yeteneğinin gelişmiş olması gerekmektedir (Uca, 2019, s.8).

Girişim sürecinin başarılı olması için girişimcinin dikkat etmesi gereken bazı noktalar vardır. İlk olarak birey girişimde bulunurken güncel olan girişim ile ilgili konuları analiz etme ve çıkarımlarda bulunma yeteneğine sahip olmalıdır. Bu şekilde birey piyasada olan aksaklıkları, olası ihtiyaçları görüp hareket eder ve süreçte daha az aksaklıkla ilerler. Gözlemlerini kendisine katabileceği artıları düşünerek yapmalı ve başarı oranını artırmaya odaklanmalıdır (Uca, 2019, s.8-9).

Girişimcilerin hepsini toplu değerlendirdiğimizde her bireyin girişimcilik sürecini farklı geçirdiğini görürüz. Bununla birlikte girişimcilere bu unvanı veren ortak nitelikler bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde ifade edilmiştir:

Teknik beceri yönü ile incelendiğinde: girişimcilerin iletişim becerileri kuvvetli, gözlem yetenekleri olan ve işlerini tek başlarına da yürütebilecek teknik bilgiye sahip olan bireylerdir. Çevrelerinde bulunan girişim fırsatlarını iyi değerlendirip kullanırken fırsatçı olmaktan kaçınmaları gerekmektedir. Tüm bunların yanında iyi bir girişimcinin teknoloji ile uyumu önem arz etmektedir. Kurmuş olduğu işi teknoloji ile daha da ilerletip topluma girişimde bulunduğu konuyu en doğru şekilde iletmelidir (Alkan, 2014, s.4-5).

Yönetmel beceri yönünden değerlendirildiğinde: hedefini net bir şekilde oluşturmalı, kararsız olmamalı, pazarlama yeteneğine sahip bir karakteri olmalıdır. Süreç içerisinde finanslama konusuna hâkim olmalı ve bütçesini planları dâhilinde en iyi şekilde kullanılmalıdır. Kurmuş olduğu işi ve çalışanlarını yönetme becerisinin, denetim becerisinin son derece orantılı ve iyi düzeyde olması aynı zamanda olası sorunlara karşı farklı planlarının her zaman hazır olması gerekmektedir (Alkan, 2014, s.4-5).

Bireysel beceriler açısından değerlendirildiğinde: Birey çevresini denetleyebildiği gibi kendi iç mekanizmalarını da denetlemeye yetenekli olmalıdır. Girişimci risk alabilmeli fakat aldığı riskler öngörülmemiş riskler olmamalı önceden tespitini yaptığı riskler olmalıdır. Risklerin yanında süreç içerisinde değişim ve dönüşümlerin kendisini etkilemesine izin vermemeli bu değişim ve dönüşümleri iyi yönetmelidir. Gelecekteki değişimleri ve diğer olabilecek olumlu ve olumsuz durumları görebilmelidir (Alkan, 2014, s.4-5).

1.5.2.1. Girişimci adayların özellikleri.

Girişimci bireylerde bulunması gereken bazı temel ve kişisel özellikler vardır. Araştırmacılar ortak bir girişimci profili ortaya koymamakla birlikte hemfikir oldukları girişimci özellikler mevcuttur (Özkaya, 2020, s.4-5).

Risk Alma: Girişimci bireyler gelecekteki sonuçlardan tam olarak emin olmadan harekete eden bireylerdir. İleriye dönük attıkları adımı en ince ayrıntısına kadar hesaplayarak yapabilirler ya da daha çok olası riskleri almayı seçerler (Gözek, 2006, s.4). Girişimcilerin risk alması bireylerin kişilik özellikleri ile ilgilidir her birey risk almayı göze almayabilir. Burada birey kendi tercihlerini uygular ve kişiliğine uygun hareket etmeyi seçer. Girişimcinin olumsuzluklara rağmen risk almak istemesinin ve zorlukların arkasından gitmesinin en önemli sebebi fırsatları görüyor olmasından kaynaklanmaktadır. Gördüğü fırsatlar süreçte kendisini yoruyor olsa bile süreç sonunda başarı ile sonuçlanacağı için almış olduğu riskler girişimciyi korkutmamaktadır. Girişimciye başarıyı getiren en önemli faktör risk faktörüdür. Bireyler olası riskler nedeni ile girişimcilik fikrinden uzak durmaktadırlar. Girişimciyi girişimci yapan yegâne sebep risk alabilecek cesaretinin olmasıdır (Kılıçgedik, 2018, s.7).

Risk altına girebilen bireyler özgüvenleri yüksek bireylerdir. İnanışları ve kendine güvendikleri takdirde başkalarının risk olarak gördüğü ve adım atmaktan kaçındığı konuları kolayca görebilir ve başarıma ihtimalleri daha yüksektir. Aynı zamanda riskli olduğunu düşündükleri konunun ne gibi riskler taşıdığını tahmin etmekte zorlanmaz ve tedbir alırlar (Gözek, 2006, s.4).

Kendine Güven: Başarılı bir girişimcinin kendisine güvenmesi gerekir. Birey süreç içerisinde çevresinde olması gereken çalışanları ve sermaye sahiplerine kendisine güvendiğini tam anlamıyla hissettirmesi gerekmektedir. Çünkü girişimci ne kadar güvenini belli ederse çevresi de o miktarda girişimciyi destekler. Bireyin kendisine duyduğu güven kendisini güçlü hissettirir ve çevre tarafından takdir görür. Bunun sonucunda girişimcinin başarılı olma ihtimali daha da artar (Kılıçgedik, 2018, s.8).

Girişimcinin kendisine güven duyması kendi hakkında olumlu ve gerçekçi bir tutum sergilemesi hayatının kendi kontrolünde olduğunu gösterir. Bu doğrultuda girişimci attığı adımda çevrenin onayını beklemez kendi inandıkları doğrultusunda hareket eder. Girişimci başarabileceğine inandığı ve kendisine güvendiği takdirde hem başarısı hem de kendisine duyduğu güven her geçen gün daha da artacaktır (Başer ve Büber, 2012, s.138). Girişimcilerin kendilerine duydukları güven ne kadar çok artarsa sınırlı kaynak, sınırlı sermaye ve sınırlı zaman ile yeni iş kurmada zorlu süreçleri kolaylıkla atlatabilme olasılıkları çoğalacaktır. Aynı zamanda girişim sürecindeki aksaklıkları da kendilerine olan güven sonucunda kolaylaştıracaklardır (Bozkurt ve Erdurur, 2013, s.61).

Yenilikçi: Köken itibarı ile Latince “innovatus” sözcüğünden türeyen ve "inovasyon" sözcüğü ile aynı anlamda kullanılan yenilikçilik kavramı sosyal, siyasal ve kültürel çevrelerce yeni metotların kullanılmaya başlaması olarak tanımlanmaktadır. Yenilikçilik denince aklın gelen ve yenilikçiliğin bilinen ismi: Joseph Schumpeter yenilikçiliği, “*Tüketicinin aşına olmadığı yeni bir mal ya da yeni kalitede bir mal, yeni bir üretim yöntemi, yeni bir piyasa ya da arz kaynağı, yeni bir ticari şekil, yeni bir iş ya da finansal organizasyonların gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır.*” (Karlı, 2018, s.52). Yenilikçilik tüketicinin daha önceden duymadığı yeni olan her gelişmedir. Girişimci bireylerin yenilikçi özellikleri ile hiç düşünülmemiş işleri kolayca değiştirir ve kendilerine yararlı bir hale getirirler. Bu özellikleri girişimcilerin kolayca yeni ve orijinal iş kurmalarına yarar sağlar. Kurmuş

oldukları yeni ve orijinal iş sahası ile rekabet avantajını ellerinde bulundurlar. Yenilikçi olan girişimciler rakiplerinden ne ölçüde farklı olurlarsa o kadar başarıya ulaşırlar ve bu yüzden yenilikleri mutlaka araştırır ve uygulamaya koyarlar (Karşlı, 2018, s.52).

Eğer bireyde girişimci olmaya eğilimi varsa o bireyde aynı zamanda yeniliklere ulaşma ve bu yenilikler ile iş kurma yeteneği de vardır. Kısacası girişimci insan yeni fikir oluşturur ve kurmuş olduğu fikirler doğrultusunda projeler ortaya koyarak hem kendisinin hem de toplumun yaşamını kolaylaştırır (Başer ve Büber, 2012, s.138-139).

Başarma İhtiyacı: Girişimci bireyler gerek düşünce yapıları ile gerekse karakterleri ile başarmaya olan ihtiyaçları her zaman yüksek bireylerdir. Girişimci ruhunu kendisinde taşıyan kişiler bu ihtiyacının önüne geçmek istemez sürekli yeni başarıları yakalamak isterler (Güngördü, 2018, s.8). Başarı ihtiyacının altında yatan en önemli dürtü ise girişimcinin kendisini gösterme ihtiyacıdır. Birey bir iş kurma fikrinin uygulanabilirliğini elde ettiği başarılar ile çevresine göstermek ister. Bu sayede birey daha da motive olur yeni fikirlere, yeni iş sahalarına ulaşmak ve projeleri hayata geçirmek ister. Girişimci bireyleri harekete geçiren ve onları hızlandıran yegâne unsur başardım kelimesini kullanabilmektir. İlk zamanlarda başarıyı sağlayacağı maddi katkı ile ölçen girişimciler ilerleyen zamanlarda maddiyattan ziyade başarının kendisine yoğunlaşacaklardır (Kılıçgedik, 2018, s.8).

Yaratıcılık: Bireylerin düşüncelerini somut olarak ortaya çıkarmalarına yaratıcılık denilmektedir. Yaratıcılık aktiflik ve canlandırıcılığın geliştiği bir süreçtir. Yaratıcılık yalnızca yeni ve orijinali ortaya çıkarmaz aynı zamanda aynı şeyin farklı bir boyutunun geliştirilmesi olarak da bilinmektedir. Yaratıcı girişimcilerin genel itibariyle rekabet avantajları daha fazladır. Yaratıcı girişimciler kendini tekrar eden ve olanı sunan girişimcilerden daha fazla kazanç sağlar ve sektörde kalma süreleri diğer girişimcilere oranla daha fazladır. Yaratıcılıkları ile ön plana çıkan girişimciler, onlara ait mekânların topluma yararları ve toplumun hayatını kolaylaştırmaları bakımından olumlu etkilerinin bulunmasının yanı sıra daha fazla yeniliğe açık ve büyüme olasılıkları diğer girişimcilere nazaran daha fazladır (Küçüköksel, 2021, s.16-17).

Kontrol Odağı: Girişimci bireylerin yapmış olduğu eylemler ve bu eylemlerin sonuçları arasındaki bağlantıyı algılama düzeyi kontrol odağı olarak adlandırılır. Başka bir tanımda kontrol odağı, bireyin hayatı hakkındaki algısı ve hayatında gerçekleşen olayları kontrol edip edemeyeceği ile ilgili düşüncelerinin tümüdür (Bozkurt ve Erdurur, 2013, s.60). Çeşitli araştırmalara göre kontrol odağı kişilik boyutu olarak ele alınmakta ve bireyin yaşamında geçirmiş olduğu olayların kontrol edebileceğine olan inancının sınırlarını çizmektedir (Karşlı, 2018, s.51).

Kontrol odağı kendi içerisinde içsel ve dışsal olarak iki başlığa ayrılmaktadır. Dışsal kontrol odağına sahip olan bireyler başarısızlıklarının nedenini kendi kontrollerinde olmadığını iddia etmektedirler. Örneğin sınavı yapamayan bir öğrencinin sınavı yapamama nedeni olarak şanslı olmadığını veya kaderinde o sınavı geçmek olmadığını inanmak ister. İçsel kontrol odağına sahip olan bireyler ise başarı ve başarısızlıklarının nedenini kendi üstünlüğünün ya da eksikliğinden kaynaklandığına inanmaktadırlar. Yaşamlarında gerçekleşen olay ve olgulara müdahalede bulunabileceklerine inanırlar. İç kontrol odağına sahip olan birey dış kontrol odağına sahip olan bireylere kıyasla öz yeterlilikleri daha yüksektir. Öz yeterlilikleri yüksek olan bireylerin girişimde bulunmaları yeni fikirler ve yaratıcı düşüncelere sahip olmaları diğer bireylere nazaran daha yüksek olduğu araştırılmıştır. Sonuç olarak başarılı kontrol odağı olan bireylerin girişimci olma, bir iş kurma fikirleri diğer bireylere oranla daha yüksektir (Karşlı, 2018, s.51-52).

Belirsizlik Toleransı: Küreselleşen dünyada teknolojik ilerlemeler ile sürekli olarak yaşam tarzımız değişmekte ve değişmeye devam etmektedir. Değişen yaşam tarzlarımız birçok belirsizlikleri de meydana getirmektedir. Girişimci birey küreselleşen dünyada riskleri görebilen ve bu risklerin üzerine gidebilen birey olduğu için belirsizliğe karşı tolerans uygulaması ile öngörülemeyen risklerin üzerine gitmeyi tercih eder. Öngörülme bu belirsizliğe rağmen sahip olduğu fikri uygulamaya başlar. Fikri uygulaması ile belirsizliği arka plana atıp tolere etmiş olmaktadır (Kılıçgedik, 2018, s.9).

Diğer bir ifade ile belirsizlik durumu girişimci tarafından tam olarak ifade edilemeyen, tam olarak bir kategoriye yerleştirilemeyen durumdur. Girişimci bu belirsizliği pozitif bir duruma çevirip tolere ediyorsa yaptığı işte başarıya ulaşacaktır (Sart, 2020, s.61). Belirsizlik durumunda bireyin olaylara ve olgulara olumlu taraftan bakmaya yetenekleri vardır. Bu yetenekleri bireyleri girişimleri esnasında hoşgörü ile

yaklaşmaya sevk eder. Bu sayede birey olumsuz ve belirsiz durumlara karşı yapıcı yaklaşarak yenilik ve yaratıcılık gerektiren işlere imza atmaya devam eder (Bozkurt ve Erdurur, 2013, s.60-61).

Bir girişimcide bulunması gereken en önemli özellik girişimcilik ruhunu taşıyıp yansıtabilmesidir. Girişimcilik ruhunu taşıyan bireyler katma değer yaratır ve girmiş olduğu işlerden yüksek kâr elde eder. Aynı zamanda bu ruha sahip olan birey karşısına çıkan küçük fırsatları dahi değerlendirir ve bu fırsatları sermayeye çevirmede zorlanmaz. Girişimcilik ruhu doğuştan genetik olarak var olabileceği gibi sonradan da kazanılabilir (Özkaya, 2020, s.5).

Girişimci bireylerin alanlarında iyi olmasının bir diğer nedeni ise sosyal özellikleridir. Sahip olmaları gereken sosyal özellikler ise şu şekildedir (Kılıçgedik, 2018, s.10):

- Farklı düşüncelere açık ve saygılıdırlar.
- Etkili bir konuşmacı ve dikkatli bir dinleyicilerdir.
- Yapmış olduğu işlerde tanınır ve bu çevreyi de çok iyi tanıyan bireylerdir.
- Yapmış olduğu davranış ve söylemiş olduğu sözlerde çevresine model olduğunun farkında olan kişidir.
- Kendi çalışanlarının istek ve ihtiyaçlarını dinleyen bunları karşılayan kişilerdir.
- Olumsuzlukların iyi taraflarını görür ve yoluna buradan devam eder.
- İş yerinde çalışan elemanlarını önemser ve refah seviyelerini en üst seviyede tutmaya çalışır.
- Yaptığı ve yapacağı işlerde çalışanlarının görüş ve düşüncelerini önemser.
- Başarılarını kendisine mal etmez tüm ekibin başarısı olarak kabul eder.
- Tüm çalışanlara statü fark etmeksizin eşit mesafededir.

1.5.2.2. Başarılı ve başarısız girişimci özellikleri.

Girişimci bireylerin yapmış oldukları işlerde başarılı ve başarısız olma durumları girişimciliğin gerekli özelliklerini taşıyıp taşıyamaması ile doğrudan ilgilidir.

Başarılı girişimcilerin hepsinde ortak olarak bulunan özellik sorumluluk alabilmeleri ve bu sorumluluğun üstünden gelebilmeleridir (Özkaya, 2020, s.6).

Başka bir görüşe göre başarılı bir girişimcinin üç önemli faktör taşıdığı söylenilmektedir. Birincisi; aile yapısı, sosyal çevresi ve doğuştan getirmiş olduğu yetenekleri girişimcinin başarı oranını etkilemektedir. İkincisi; ticarete olan ilgisi, riskleri görebilmesi ve bu risklere karşı cesaretli duruşu. Üçüncüsü ise; lider özelliğini sonradan değil doğuştan taşımasıdır (Fırat, 2019, s.15).

Başarılı girişimciler birtakım özellikleri kendilerinde barındırmaktadırlar. Başarılı olma yolunda sahip oldukları özellikler ise şu şekildedir (Güngördü, 2018, s.9):

- Başarılı girişimciler genel itibarıyla hayal kuran, hayal kurmayı seven, hayallerini gerçekleştirmek için eylemde bulunan ve hayal kurdurabilen kişilerdir.
- Girişimci hangi işte hangi plan ve programın uygulanacağını bilir ve başarı getirecek yoldan gider.
- Başarılı girişimciler sorumluluk sahibi ve aldığı sorumluluğun üstesinden gelen kişidir.
- Başarılı girişimciler herhangi kişi ya da kuruma bağlı değildir.
- Girişimci vizyon sahibi kişidir.
- Başarılı girişimcilerin özgüvenleri ve liderlik vasfı yüksektir.
- Avantajları ve dezavantajları görebilen kişilerdir.

Girişimci bireyler iş yaşamlarının büyük çoğunluğunda zorluklar ve engellerle karşı karşıya gelmektedirler. Karşılaşmış oldukları engeller girişimcilerin başarısız olmasına neden olmaktadır. Başarısızlıklarının arkasında yatan en önemli faktör ise ekonomidir. Yapılan araştırmalara göre küçük işletme sahiplerinin %57'si yaklaşık 5 yıl sonra başarısızlık neticesinde kapanmaktadır (Akmaz vd, 2020, s.27-28).

Girişimcilerin sahip olduğu özellikler göz önüne alındığında başarılı girişim özelliklerinin varlığı kadar hedeflerine ulaşmada yarım kalmış başarısız özellikler de

oldukça fazladır. Yapılan araştırmalarda başarısızlığa neden olan faktörler şu şekilde sıralanmıştır (Akmaz vd, 2020, s.27-28):

- Girişimcinin elinde bulunan sermayenin yetersiz olması.
- Açılacak işletmenin yanlış bir mekânda kurulması.
- Eksik veya yanlış fizibilite çalışması.
- Girişimciliği sadece teknik yönünden uygulamaya koymak.
- Yanlış ya da eksik bilgi ile yola çıkmak.
- Rakiplerini dikkate almadan sadece yapmış olduğu işe odaklanmak.
- Süreç içerisinde yapılan yanlış planlama.
- Kamusal kotalar.
- Az zamanda çok işin birikmesi ve kalan kısa süredeki dikkat eksiklikleri.
- Bireyin kendisine olan aşırı güveninden dolayı yanlış karar alması.
- Girişimcinin yeteri seviyede eğitiminin olmaması.
- Yapmış olduğu işi yalnızca maddiyat için yapması ve işini tam olarak sevmemesi.
- Yönetim ve planlama yanlışlıkları.

1.5.3. Girişimcilik Kavramının Tanımı

Girişimcilik kavramı ilk olarak Fransız Richard Cantillon'un kullanmış olduğu "entreprendre" kavramından gelmektedir. Ekonomik alandaki belirsizlikleri ortadan kaldırmaya ve kazanç elde etme amacı ile bu kavram gündeme gelmiştir (Hajhazzaa, 2021, s.10). Girişimcilik kavramını literatüre kazandıran bilim insanı Cantillon olmasına rağmen günümüzdeki anlamına kavuşturan bilim insanı Fransız İktisatçı Jean Babtiste Say'dır (Gül, 2019, s.33).

Girişimcilik kavramı sosyal bilimlerde oldukça önemli hale gelmiştir. Bunun sebebi ise ülkelerin güçlenip kalkınması için önemli bir unsur olarak görülmektedir. Girişimcilik; yaratıcılık, yenilik, bilgi ve sermayenin birleşimi sonucunda toplumsal refah seviyesinin artışı olarak ifade edilmektedir. Girişimcilik bireylerin risk

alabilmeleri, hayal güçlerini kullanmaları ve öngöründe buldukları fikirler doğrultusunda hareket etme istekli olmalarıdır (Yüceol, 2018, s.5).

Tarihsel açıdan incelendiğinde girişimciliğin tarihi çok eski zamanlara dayanmakla birlikte her dönem önemini korumuştur. Özellikle günümüz küresel toplumdan bilgi toplumuna geçiş sürecinde daha da önemi artmış ve ilerleyen yıllarda da artmaya devam edecektir (Fettahlıoğlu, 2020, s.22).

İlk zamanlarda girişimcilik kavramı bireylerin kendi sahip olduğu sermaye birikimi ile iş kurmaları anlamına gelirken daha sonra yapılan araştırma sonuçlarında farklı girişimcilik tanımları ortaya çıkmıştır. Bir örnekle açıklanacak olursa klasik dönemde dört farklı yaklaşım üzerinde durulmaktadır. İlk olarak, elde edilen kazanç oranını belirleyen girişimcilik ikincisi, rekabette olan girişimcilik üçüncüsü, Schumpeter'in yenilikçiliği savunan girişimcilik modeli dördüncüsü, üretim ilişkilerinde karar verici girişimcilik olarak dört yaklaşımdan bahsedilmektedir. Klasik Dönemden Orta Çağa geçtiğimizde ise Orta Çağ Döneminde girişimci bireylere büyük çaplı iş projeleri yöneten kişiler olarak bakılmaktaydı. 17.yy'da girişimcilik işi ile uğraşan bireyler hükümetle sözleşme imzalayan kişiler olarak bilinmekteydi. 18.yy'da girişimci hem üretim hem de dağıtımda rol alan lider konumundaki kişi olarak görülmüştür. 19.yy'a gelindiğinde girişimci için mal ve hizmetleri üretmenin yanı sıra yaptığı işe yeni yöntem, teknik getirilmesi de eklenmiştir. 20.yy'da ise küreselleşen dünyada girişimcilik fikirleri daha da gelişerek ülkelerin ekonomik açıdan gelişmeleri ve yükselmeleri girişimcilik projeleri ile eş zamanlı olduğu kabul edilmiştir (Fettahlıoğlu, 2020, s.22-23).

Girişimcilik kavramı için farklı tanımlamalar söz konusudur. Bu tanımlar şu şekildedir (Gıdık, 2019, s.3-4):

- Girişimcilik, var olan veya yeni kurulmuş bir işletmenin farklı, orijinal fikirlerden faydalanması ve katma değer yaratmasıdır.
- Girişimcilik var olan sosyal ve ekonomik alandaki iş fırsatlarını diğer bireylerden önce fark ederek yeniliklere adım atabilme yeteneğidir.
- Belirsiz ve risk içeren ortamlarda yenilikler getirerek büyümeye giden yolda atılan adımların tümüdür.

- Girişimcilik her şeyden önce yaratıcılık sürecidir. Süreç başında yapılacak olan işin amaç ve koşulları tam olarak belli olmayan fakat süreç sonucuna doğru netleşen organizasyonun bütününe verilen isimdir.
- Girişimcilik, elde edilen fırsatları değerlendirmek amacı ile kaynakların araştırıldığı ve bu kaynaklar etrafında ne gibi sonuçlara ulaşılabileceğinin hesaplandığı bir süreçtir.
- Girişimcilik, bireylerin para kazanmak amacıyla gerekli olan hem maddi hem manevi desteği vererek katma değer elde etme sürecinin tamamıdır. Aynı zamanda girişimcilikte en önemli olan faktörler arasında bireyin bağımsız bir hayat sürmesi, kişisel tatmininin yüksek seviyeye gelmesi ve elde edeceği kâr bu süreçte önemlidir.
- Girişimcilik, birey için ilk zamanlarda kâr amacı sağlayacak iş yerleri kurmak iken günümüzde ise elde edilen fırsatları yaratıcı düşüncelerle birleştirerek yaşamlarına uyarlama faaliyetlerin bütünüdür.
- Girişimcilik gerçek manada yaşamda olmayan ve uygulaması yapılmamış projeden vizyon yaratabilme yeteneğidir.

Yukarıda yapılan tanımlara göre girişimcilik, karşılaşılan fırsat ve yeniliklerin farkında olma, bu yenilikleri farklı ve yaratıcı fikirlerle geliştirme amacını taşıyan organizasyonlar bütünüdür. Girişimcilik sürecinin içerisinde en önemli iki faktör yaratıcılık ve yeniliktir. Girişimci bu iki faktörü sağlam temellendiremediği takdirde girişimcilik sürecinde başarıya ulaşması oldukça zor olacaktır. Bu faktörler aynı zamanda girişimcilik faaliyetinin tamamen öngörülememesine neden olmaktadır. Çünkü süreç içerisinde girişimci karşılaştığı yeni ve yaratıcı fikirlerle yaptığı işte birçok değişikliğe gidecektir (Gıdık, 2019, s.4).

Girişimcilik ruhunda bir yaratım vardır. Girişimcilik, gerçekte var olmayanı farklı ve geniş bakış açıları ile yaratma kabiliyetini bünyesinde barındırmaktadır. Girişimcilerden beklenen en önemli özellik var olmayan, pratikte uygulanmamış hizmeti uygulama ve ortaya çıkarmasıdır. Sonuç olarak bireyler karşılaştıkları fırsatları verimli ve etkili kullanarak süreç sonucunda belli bir kâr elde etmeleri girişimcilik kavramını açıklamaktadır (Gıdık, 2019, s.4-5).

Herkes tarafından kabul görülmüş ortak bir girişimcilik tanımı yapılmamıştır. Fakat girişimcilik kavramını tanımlayan temel unsurlar vardır. Yapılan tanımlar ise bu

temel unsur ışığında yapılmaktadır. Girişimciliğin temel unsurları (Tanoğlu, 2008, s.13).

- Süreç
- Girişimci
- Yenilik
- Örgüt yaratma
- Değer yaratma
- Amaç
- Büyüme
- Eşsizlik.

Sıralanan girişimciliğin temel unsurları farklı ve çeşitli tanımların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Kimileri süreç odaklı ilerlerken kimi girişimciler ise amaca ulaşmaya odaklanır ve süreçte yaşananları tolere edebilir. Sonuç olarak girişimcilik olgusu temel unsurlar etrafında değişim ve dönüşüm yaşayabilir. Bundan dolayı her girişimcinin girişimcilik anlayışı farklı sonuçların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

1.5.4. Girişimcilik Kavramının Önemi

Günümüzde ülke ekonomisinin gelişmesi ve canlanması için girişimcilik olgusuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kavram hem gelişmekte olan hem de geri kalmış ülkeler için ülke ekonomisinin gelişmesi ve giderek büyümesi için olmazsa olmazlardandır. Gelişmekte olan ülkeler ekonomik açıdan refah seviyesini daha da artırmaya odaklanırken geri kalmış ülkeler ise yeni girişim yolları, yeni plan ve projeler yapmaya başlayacaktır. Böylece hem geri kalmış hem de gelişmekte olan ülkelerin refah seviyesinde pozitif anlamda değişimlere yol açmış olacaktır. Ülke ekonomisinde yaşanan gözle görülür değişimler girişimcilik kavramının da her geçen gün öneminin artmasına neden olmaktadır (Yüceol, 2018, s.12; Gözübüyük, 2019, s.31).

Geri kalmış ülkelerin en büyük problemleri girişimcilik faaliyetlerinin yeteri kadar desteklenmemesi ve girişim yapabilecek bireylerin bulunmamasından

kaynaklanmaktadır. Bir ülkenin kalkınması ve şahlanması için önemli unsur girişimciliktir. Bir toplumda ne kadar girişimcilik faaliyetleri etkinse o toplum o derece gelişmiştir. Burada bir diğer önemli konu ise yönetimlere düşen görevlerdir. Yönetimler girişimciliğin önemini farkına varmalı ve girişimci olmaya yatkın bireyleri cesaretlendirmeli ve gerekli desteği vermelidir. Yönetim ile girişimci bireylerin arasındaki iletişim ne kadar sağlam olursa toplumsal ve ekonomik açıdan getirileri o kadar olumlu olacaktır (Gözübüyük, 2019, s.31-32).

Girişimcilik kavramı farklı alanlarda araştırma konusu olmaktadır. Hem sosyal hem ekonomik olarak farklı ekonomik düzeydeki toplumları farklı şekilde etkilemektedir. Bireylerin yaşamlarını farklı açılardan etkileyen bu kavram özellikle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte önemi giderek artmış ve içerik olarak sürekli kendini yenilemiştir. Günümüze baktığımızda ise geçmiş yüzyıllara oranla değişim ve dönüşümlere daha açık bir toplumla karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Özellikle bilişim teknolojilerindeki ilerleme ve bilgi alışverişinde yaşanan hız ekonomik alandaki rekabeti de artırmış ve üretim alanında yer alan bireylerin ekonomik alanda sarsıntılar yaşamasına neden olmuştur. Ekonomik alanda yaşanan bu değişim ve gelişmenin nedeni yenilik temelinde düşünen ve bu temeli uygulamaya koymaya çalışan girişimciler olduğu düşünülmektedir (Yüceol, 2018, s.12-13).

Girişimcilik olgusunda, piyasanın daha serbest bir hale geldiği; bilgiye, sermayeye, emek ve pazar alanlarına ulaşmanın daha da kolaylaştığı günümüz dünyasında bireysel girişimciliğin önemini ön plana çıkarttığı görülmektedir. Bireysel girişimcilik hareketleri, ülke ekonomisinin büyümesi ve gelişmesine olumlu katkısı vardır. Çoğu iktisatçı ve siyasetçi girişimde yaşanan hareketliliklerin ülkelerin gayri safi milli hasılasına getirileri olacağını düşünmektedir. Girişimcilik hareketleri sayesinde yeni iş olanakları ortaya çıkmakta, yeni ürünlerin ve hizmetlerin pazar alanlarına girmesiyle girişimciler arasındaki rekabeti de artırmaktadır. Teknolojideki hızlı gelişme ile üretim metotlarının değişmesi girişimcilikteki verimliliği artırır ve bu verimlilik ekonomide canlanmaya katkı sağlar. Teknolojideki gelişmelere paralel olarak girişimcilik faaliyetinde görülen artış ise yeni iş yerlerinin kurulmasına neden olacak bu sayede işsizlik oranlarında gözle görülür bir azalma ve istihdamda artış yaşanacaktır. Girişimcilik faaliyetlerinin olduğu alanlar daha etkili ve canlı alanlar haline gelecektir. Girişimcilik hem ekonomik hem de toplumsal alanda bireylerin hayatlarında değişimlere neden olacaktır (Fırat, 2019, s.24-25).

Ekonomik Olarak Girişimciliğin önemi: Girişimciliğe ekonomik açıdan bakıldığında pek çok faydası olduğu görülmektedir. Öncelikle hemen hemen her ülkede yaşanan istihdam sorunu, girişimcilik faaliyetlerinin yayılması ile çözüme kavuşmuştur. İşsizlikle mücadele etmenin en kestirme yolu bireylerin kendi işlerini kurması ya da kurulan çeşitli işletmeler sayesinde iş olanaklarından faydalanma düzeylerinin artmasıdır. Örneğin; ABD’de 1973’te yaşanan petrol krizi sonucunda dünyada bulunan birçok işletme iflas etmiş ve bu durumda yükselen işsizlik oranları küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin önemini artırmış. Yaşanan kriz göstermiştir ki yapılan iş bakımından küçük işletmeler diğer büyük işletmelere oranla daha çabuk büyüme ve daha hızlı pazardan çıkış oranına sahiptir. Sonuç olarak bireylerin küçüğe olsa girişimcilik faaliyetinde bulunmaları ülkenin darboğazda olduğu zamanlar içinde önem arz etmektedir. Girişimciliğin diğer bir önemi ise ekonomik açıdan büyümedir. Girişimcilik sonucunda yeni iş kollarının ortaya çıkması ülke kalkınmasının ve refahının sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda ekonomik büyüme sermaye birikimine olanak sağlamaktadır. Sermaye birikimini elinde bulunduran girişimciler alım güçlerinin artmasından dolayı yeni girişim kapılarının açılmasını ve büyümesini sağlamaktadır. Girişimciliğin bu denli önemli olmasının bir diğer nedeni ise bilimsel ve teknolojik gelişmelerdir. Yeni teknolojik sistemlerin ortaya çıkması aynı zamanda yeni girişimlerinde çıkmasına olanak sağlamıştır. Teknolojinin sunmuş olduğu olanaklar kullanılarak yapılan girişim faaliyetleri teknolojiye dayalı sektörlerin doğmasına ve büyümesine neden olmuştur. Bu nedenler katma değeri yüksek olan ürünler elde edilerek ekonomik açıdan yüksek getiriler elde edilmiştir (Karasu, 2020, s.6-8).

Sosyal olarak girişimciliğin önemi: Önceki yıllarda büyüme denildiğinde yalnızca ülkelerin ekonomik açıdan kalkınması ve gelişmesine odaklanılırken günümüzde ise ülkelerin sosyal açıdan gelişimi de göz önünde bulundurulmaktadır. Girişimciliği benimsemiş toplumlarda yaratıcı fikirler ve bunun getirmiş olduğu birtakım değişiklikler toplumsal açıdan yenilik ve değişimlere neden olmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve hayatımıza girmesiyle birlikte birçok buluşun toplumun yararı için ürün ve hizmete dönüştürülmesi, toplumsal değer yaratma, sosyal yapıda değiştirici süreç başlatma, toplum yararına olan riskleri alma ve değişimlere öncü olma gibi özellikler girişimciliğin toplumumuzda işlevsel bir yapısı olduğunu göstermektedir. Girişimcilikte değer yaratma süreci toplumsal açıdan önemlidir.

Değerleri fark etme ve yeni bir hizmete dönüştürme girişimciliğin toplumsal yönünü göstermektedir. Aynı zamanda girişimcilik toplumda bir değişim sürecini başlatmaktadır. Dünyanın farklı yerlerinde, farklı pazarlarında bulunan ürünlerin çeşitli yollarla diğer ülkelere ulaştırılması bu ülkelerin toplumlarında değişim sürecinin başladığını göstermektedir. Sonuç olarak girişimcilik yalnızca ülkelerin ekonomisine etki eden bir olgu değildir aynı zamanda toplumların yaşam tarzlarını etkilemekte, değiştirmekte ve dönüştürmektedir (Karasu, 2020, s.8-10).

Bilgi toplumunda girişimciliğin önem ve değeri şu şekilde ifade edilmiştir:

Dünya açısından değerlendirildiğinde; Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" adlı kitabıyla temelleri atılan kapitalist ekonomik sistemin, sanayi devriminden sonra iyiden iyiye artan üretim ve ticaret hacmiyle birlikte gittikçe serbestleşen ve rekabetin çok yoğun yaşandığı bir piyasa ekonomisine dönüştüğünü söylemek mümkündür. Günümüzde iyi yetişmiş, gerçek anlamda girişimcilik ruhuna sahip, ekonominin itici gücünü oluşturacak bireylere duyulan ihtiyaç, tarihin hiçbir döneminde bugünün bilgi toplumunda olduğu kadar hissedilmemiştir (Durukan, 2007, s.28).

Yukarıda da söz edildiği üzere yeni fikir ve yeni projeler sunan, girişimcilik düşüncesi olan bireylere her dönem ihtiyaç duyulmuştur. Fakat günümüz bilgi toplumunda girişimciliğe duyulan önem daha fazla artmış ve bu konu çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bilgi toplumunun hız kazanması ile küreselleşen dünyada ilerleyen zamanlarda girişimcilik önemini koruyup daha da değerli hale gelecektir.

1.5.5. Girişimcilik Türleri

Girişimcilik hakkında yapılan araştırmalar sonucunda birçok alanda girişimcilik faaliyetlerinde bulunulduğu sonucuna varılmaktadır. Toplumsal hayatta çevremize baktığımız takdirde yakından göreceğimiz girişimciliğin farklı alanlarda dağılım gösterdiği, süreç içerisinde daha farklı ve yeni girişimcilik türleri çıkacağından şüphe yoktur (Damar, 2015, s.38). Girişimcilik olgusunun farklı ve çeşitli türlere ayrılmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Girişimcilik yapmak isteyen bireyler hangi türde girişimcilik yapacaklarına; kişisel özelliklerine, içerisinde buldukları topluma, buldukları bölgenin ihtiyaçlarına, ellerinde bulundurdukları fırsatların hangi koşullarda karşılımlarına çıktığına göre girişimcilik türlerini seçmektedirler. Girişimciler bu türlerin içerisinde yalnız birini yapacaklarına dair bir kural yoktur. Bir girişimci

birçok girişimcilikle aynı anda ilgilenebileceği gibi girişimcilik türünü ihtiyacına ve şartlara göre değiştirebilir. Yenilik yaratmak girişimciliğin temel yapı taşlarından biri olduğu için girişimcinin hangi tür girişimcilikte karar kılacağı kendisinin yetenek, beceri ve uzmanlık bilgisine göre değişim göstermektedir (Gıdık, 2019, s.35).

Girişimcilik türleri farklı ve çeşitli başlıklarla aşağıdaki gibi ayrılmaktadır.

1.5.5.1. Kurumsal girişimcilik.

Kurumsal girişimcilik bir kavram olarak ilk defa 1970 yılında bilimsel çalışmalarda yer almıştır. Fakat akademik dünyaya girişi 1990lı yıllardadır. Miller, 1983 yılında kurumsal girişimciliğin tam olarak dönüm noktası olan çalışmasında firma ve şirketlerin girişimcilerin faaliyetlerinin içsel ve dışsal değişkenlerini incelemiş, bireysel faaliyetler dışında kurumsal girişimcilik araştırmalarının yapılmasına öncülük etmiştir (Karasu, 2020, s.33-34).

Kurumsal girişimcilik, kurumsal şirketlerin karşılıklı rekabet etme avantajlarını artırmakta, diğer rakip firmaların önüne geçme ve yapmış olduğu yaratıcı çalışmalar ile piyasada öncü konuma gelme çabasıyla çalışmalarını sürdürmektedir (Gıdık, 2019, s.36).

Genel hatları ile kurumsal girişimcilik şu şekilde açıklanmaktadır:

Orta ve büyük ölçekli işletmelerin kendi aralarında küçük girişimleri organize ettiği üst girişimciliktir. 1929 yılındaki dünya ekonomik buhranı ile yani olağanüstü durumlar nedeniyle ortaya çıktığı düşünülse de ekonomik açıdan iki amacın gerçekleştirilmesine yönelik yararlı olduğu düşünülerek geliştirilmiştir. Bunlardan ilki ekonomik koşullar altında ezilen KOBİ'lere destek olmak ve onların devamlılığını sağlamaktır. Burada KOBİ'lerin girişimci ruhunu canlı tutarak toplumun değişen ihtiyaçlara cevap verebilmesini sağlamaktır. İkinci amaç ise, ülkenin ekonomik çıkarlarını uzun vadede devam ettirecek yeni girişimlerin oluşması ve millileşmenin sağlanmasıdır (Fettahloğlu, 2020, s.31).

Yukarıda bahsedildiği üzere kurumsal girişimcilik, işletmelerin darboğazda olduğu dönemde üretimin kontrolünü sağlamak ve aksamasını önlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bunun yanında işletmelerin devamını sağlamak ve girişimcilik ruhunun uzun vadede olmasını desteklemek kurumsal girişimciliğin asli görevleri arasındadır. Diğer girişimcilik türlerinden farklı olan yönü, ülke çıkarlarının zor durumda kaldığı zamanlarda alternatif çözümler sunmak ve devamlılık sağlamaktır.

1.5.5.2. İç girişimcilik.

İç girişimcilik, süreç esnasında gerçekleşen girişimcilik olarak adlandırılmaktadır. İç girişimcilik şirket içerisinde yapılan bir girişimcilik türüdür. Diğer bir ifade ile işletmeye gelen hizmet ve ürünler üzerinden yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması bu ürün ve hizmetlerin işletmeye organize bir ekip ile kazandırılması olarak tanımlanabilir (Akmaz vd, 2020, s.18). Başka bir ifade ile iç girişimcilik kavramı bir işletme içerisindeki çalışan bireylerin işletme kaynaklarını kullanarak yenilikler elde etmesi olarak bilinmektedir. Süreç içerisinde işletmeler birbirleri ile hep rekabet içerisindeyler. Bu rekabet ortamında işletmeler iç girişimcilik aracılığı ile kaynakları kullanarak işletmenin gelişmesi ayakta durması ve daha da ilerleyebilmesi için çalışmalarda bulunurlar. İç girişimcilik, işletmeyi dinamikleştirir ve güncellenmesine yardımcı olur. Bu girişimcilik türünde önemli olan nokta işletmenin eski alışkanlıklarından sıyrılıp yeni ve güncel yöntemleri kullanmasıdır. Böylece işletmede radikal değişimler yaşanır ve yeniliklere açık hale gelmiş olur (Fettahlıoğlu, 2020, s.30).

İç girişimciler ve girişimciler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Girişimciler yaptıkları işlerde genel olarak serbest hareket ederler fakat iç girişimciler yaptıkları çalışmalarda girişimcilere bağlı faaliyette bulunurlar. Girişimciler yapacakları işlerde gerekli olan kaynak ve materyalleri kendileri temin ederken iç girişimciler bununla uğraşmaz işletme içerisinde olan kaynaklarla çalışmalarını tamamlarlar. Son olarak girişimciler bütün olası riskleri üstlenir ve çalışmalarına bu şekilde başlarken iç girişimciler risk üstelemezler. Dolayısıyla girişimciler faaliyetlerine sıfırdan başlarken iç girişimci süreç içerisinde yapılan faaliyetlere yeni ve orijinal olanları ekler (Akmaz vd, 2020, s.18).

Girişimcilik türlerinden olan iç girişimciliğin kurumsal girişimcilikten farkı ise kurumsal girişimcilik, işletmelerde yüksek mevkilerdeki yönetimler tarafından gerçekleştirilirken iç girişimcilikte işletme içerisindeki çalışan bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir (Gıdık, 2019, s.36).

1.5.5.3. Sosyal girişimcilik.

Sosyal girişimcilik, işletmelerin sağlamış oldukları kâr miktarını en üst düzeye çıkarmayı amaç edinmez. Bu durumun aksine elde edilen kâr miktarını

toplumun yararına ve toplum çıkarına olan işlerde kullanan girişimcilik türüdür. Sosyal girişimciliği benimsemiş olan bireyler, sosyal bir sorunu merkeze alarak olası çözüm önerilerini harekete geçirmek istemektedirler. Bu girişimcilik türünde elde edilen fırsatlarla toplumda farklı değer ve değişim yaratmak, bireylerin olası ihtiyaçlarını gidermek amaç edinilmektedir. Sosyal girişimciliği benimsemiş olan bireyler kendi kişisel çıkarlarından çok içerisinde buldukları toplumların ihtiyaç duyduğu değişim ve yeniliğin peşinden koşmaktadır. Sosyal girişimcilik çalışmalarına örnek verecek olursak eğer; tekerlekli sandalyeyi alamayan bireyler için mavi kapak toplama kampanyalarının başlatılması, geri dönüşüm mümkün olan eşyalarının geri dönüşüm kutuları aracılığı ile tekrar toplumun hizmetine kazandırılması, tüm seviyelerdeki okullarda kütüphane alanlarının açılması ve öğrencilerin bu alanlardan faydalanması için okul yönetimi tarafından kitap toplama kampanyalarının başlatılması, okullarda sosyal içerikli etkinliklerle ilgili seminerlerin düzenlenmesi, doğal afet yaşanan bölgelerimize okullardan ve ailelerden yardım toplanması, çeşitli Avrupa birliği projeleri, Bakanlık Projeleri ya da yerelde düzenlenen etkinlikler sosyal girişimciliğe örnek gösterilebilir (Gözübüyük, 2019, s.28).

Sosyal girişimcilik kavramı üzerine yapılan ortak bir tanım bulunmamaktadır. Yaygın olarak sosyal girişimcilik kavramı, sosyal anlamda yenilik ortaya koyan ve sosyal problemleri çözmek için kâr amacı olmayan fonlar oluşturmak, finans stratejileri sağlamak, yeni iş kolları geliştirmek, sosyal değişim ve dönüşümlere öncülük olarak tanımlanmıştır. Girişimcilik olgusu ekonomik alandaki etkisinin yanında sosyal alanda da etkisi ile bilinen bir olgudur. Girişimcilikte toplumun belirli bir kesimi için proje ve etkinliklerin planlanması sosyal girişimcilik olarak bilinmektedir. Bu girişimcilik türünde çocuklara, kadınlara, gençlere, yaşlılara, kırsal bölgede yaşayan ve geçinmekte zorluk çekenlere ve sayamadığımız diğer dezavantajlı konumda olanlara yönelik girişimcilik projeleri ortaya konulmaktadır. Bu sayede hem sosyal girişimcilik projeleri kendini geliştirecek hem de sosyal anlamda kalkınma sağlanacaktır (Karasu, 2020, s.35).

Sosyal girişimcilik kavramı literatüre 1960'larda girmesine rağmen akademik araştırmalarda 1980 yılından itibaren yer almaya başlamıştır. Bu kavram 1980 yılında Bill Drayton'un sosyal girişimcilere destek olmak amacıyla kurmuş olduğu Ashoka ile ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştır. Ashoka bilinen ilk ve en geniş sosyal girişim zinciri olarak kabul edilen, olası toplumsal problemlere hızlı ve kalıcı çözüm önerileri sunan

sosyal girişimcileri ortak bir amaçta buluşturarak amaçların gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır (Karasu, 2020, s.35-36).

1.5.5.4. Kamu girişimciliği.

Kamu girişimciliği: Mülkiyeti, finansı, çalışanları, yetkisi ve kaynakları kamu tarafından karşılanarak yapılan girişimcilik türüdür (Alkan, 2014, s.12; Karaca vd, 2016, s.97). Kamu girişimciliği kamusal alandaki sorunların çözümünde kullanılan insan gücüyle maddi kaynakların kullanımında ve yönetiminde daha etkili olduğu düşüncesi benimsenmektedir (Armağan, 2018, s.16).

Kamu girişimciliği kavramı araştırmacılar tarafından “sosyal fayda sağlama” olarak tanımlanmıştır. Bu girişimcilik türünde üretim faaliyetleri kamu tarafından gerçekleştirilmekte ve girişimcilik sonucunda üretilen mal ve hizmetler piyasada bulunan ürünlerden farklılık göstermemektedir (Akmaz vd, 2020, s.17).

Kamu girişimciliği ile özel girişimciliğin belirli ayırım noktaları bulunmaktadır. Kamu girişimciliğinde yapılan tüm faaliyetler kamu tarafından sağlanırken özel girişimcilikte yapılan faaliyetler özel kişiler tarafından sağlanmaktadır. Bahsedilen iki girişimcilik türünü birleştiren ortak nokta ise: sosyal faydayı sağlamaktır (Akmaz vd, 2020, s.17).

1.5.6. Girişimciliğe Etki Eden Faktörler

Bireylerin girişimci olmalarına etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler genel olarak şu şekildedir: yaptıkları işten kâr elde etme isteği, bağımsız çalışma isteği ve bireylerin kişisel olarak kendilerini tatmin etme isteği olarak ele alınabilir. Bireylerin girişimci olmalarına neden olan genel faktörleri daha ayrıntılı incelediğimizde karşımıza farklı nedenlerde çıkmaktadır. Bu nedenler şu şekilde sıralanabilir (Tulunay, 2010, s.54):

- Kendi işinin patronu olma isteği ve başka bireylerden emir almamak,
- Ticari hayattaki fikirlerini kendi işinde uygulamak isteği,
- Bireyin kendisine uygun ve istekleri doğrultusunda bir işte çalışma düşüncesi,
- Maddi anlamda daha refah yaşama isteği,

- Diğer bireylerin göremedikleri iş olanaklarını keşfedip ve keşifleri doğrultusunda iş yeri, dükkân, mağaza, ofis vs. gibi iş kollarını kurmak istemeleri bireyleri girişimciliğe iten etkenlerdendir.

Girişimciliğe etki eden faktörleri demografik, sosyal ve diğer faktörler olarak üç başlık altında inceleyeceğiz.

1.5.6.1. Demografik faktörler.

Girişimcilik alanında yapılan çalışmalarda girişimciliğin doğuştan gelen yanlarına vurgu yapılır ancak girişimcilik yaşam süreci içerisinde öğrenilebilir bir özelliğe de sahiptir. Bireylerin sahip olduğu demografik faktörleri ve yaşam sürecinde almış olduğu eğitimler bireyleri girişimciliğe yöneltebilir (Öztemel, 2019, s.33-34).

Girişimciliğe etki eden demografik faktörler şu şekilde sıralanmaktadır:

Cinsiyet Faktörü

Literatürde girişimciliğe etki eden cinsiyet faktörü üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Kadın ve erkek girişimciler arasında bazı farkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın ve erkek girişimciler arasındaki farklar genel olarak kaynaklara ulaşılmasında izlenen yol, açılan iş yerinin açılma amacı ve kurulan yeni iş içerisinde çalışma ilişkilerindeki farklılıklar olduğu belirlenmiştir (Güven ve Kaygın, 2015, s.41).

Cinsiyet faktörü açısından girişimciliğe olan eğilime baktığımızda hem dünyada hem de Türkiye'de kadın girişimcilerin oranı erkek girişimcilere göre oldukça düşüktür. Bunun nedeni ise kadın bireylerin özellikle ülkemizde daha çok ev ve annelik işleri ile ilgilenmesi, toplum içinde kadınların evlendikten ve anne olduktan sonra iş hayatını devam etmeyeceğine olan inanış cinsiyet açısından girişimcilerin oranlarında farklılıklara neden olmasına yol açmıştır. Ancak teknoloji ilerledikçe kadınların iş hayatına girme ve girişimciliğe olan eğilimleri her geçen gün artmaktadır (Remina, 2017, s.35; Öztemel, 2019, s.35).

Yaş Faktörü

Girişimciler genellikle 22-45 yaş aralığında kendi işletmelerini kurma kararı almaktadırlar. Bireyler bu yaşlarda yeteri kadar eğitim ve deneyim sahibi olmaları girişim kararını vermelerinde etkili olmaktadır. Aynı zamanda bu yaş aralığında

bireylerin aile sorumluluğu almamış olmaları, finansal anlamda daha cesur hareket etmelerine neden olmaktadır (Tulunay, 2010, s.55).

Girişimcilik için yeterli finansal destek, yüksek enerji ve deneyime ihtiyaç vardır. 20 yaş altı ve 55 yaş üstü bireylerde girişimcilik kariyerine sık rastlanmamaktadır. Bu yaştaki bireyler deneyimli bireyler olmalarına rağmen girişimcilik için yeterli enerji ve motivasyonları yoktur. Genellikle erkekler girişimcilikte en önemli işletmeleri 30'lu yaşlarda açarken kadınlar ise 30'lu yaşlarının sonunda açmaktadır (Tulunay, 2010, s.55; Öztemel, 2019, s.34).

Eğitim Faktörü

Bireyler birçok faktörü eğitim aracılığıyla öğrenebileceği gibi girişimciliği de eğitim yolu ile öğrenebilmektedir. Kadın erkek fark etmeksizin bireyler aldıkları eğitim doğrultusunda farklı alanlarda girişimci olabilir ve eğitim aracılığı ile girişimcilik düşüncelerine yön verebilirler. Ayrıca bireylerin aldıkları eğitim ile finansal, pazarlama, stratejik ve en önemlisi hitabetlerini geliştirir. Bu alanda önemli bir noktada bulunma fırsatı elde edilir (Güven ve Kaygın, 2015, s.41-42).

Yapılan araştırmalarda çoğunlukla girişimciliğin doğuştan getirilen özelliklerden kaynaklandığı sonucuna varılsa da eğitimin girişimcilik için önemli bir faktör olduğu da kanıtlanmıştır. Örneğin eğitimli bir girişimci ile eğitim almamış olan bir girişimci arasında hem pratikte hem de teoride belli başlı farklar olmaktadır. Eğitim almamış olan bir girişimci yapacağı işte spontane ilerlerken eğitim almış bir girişimci kulvarın ne olduğunu bilir ve bu doğrultuda ilerler (Çam, 2021, s.23-24). Aynı zamanda girişimci süreç içerisinde karşılaştığı herhangi bir sorunla nasıl yol izleyeceğini eğitim aracılığı ile bulur. Sonuç olarak girişimcilikte eğitim şart olmamakla beraber başarılı olma adına gerekli bir faktördür (Remina, 2017, s.30).

1.5.6.2. Sosyal faktörler.

Girişimciliği etkileyen sosyal faktörler bireylerin içerisinde yaşamış oldukları toplum, kültür, aile ve dini değerlerden oluşmaktadır (Fırat, 2019, s.17). Toplumun her kesiminde yaşanan olay ve olgular girişimciliği etkilemektedir. Değer yargılarımızın, toplumsal ritüellerimizin girişimcilik tarafından kabul görmesi ve toplumsal ihtiyaç doğrultusunda hareket edilmesi girişimciliğin kabul görmesini sağlar ve bu alana yeterli destek verilir (Başol, 2019, s.17-18).

Sonuç itibari ile içinde yaşamış olduğu toplum, aile ve kültürel çevre gibi alt faktörler girişimcilik oluşumunu etkilemektedir (Mungan, 2013, s.9).

Aile Çevresi

Geçmişten günümüze yapılan birçok araştırmada girişimci bireylerin ailesi, ailesinin uğraş alanı ve sosyal statüsü derinlemesine incelenmiştir. Ailenin girişimcilikle yakından uzaktan ilgisinin olması veya evin büyüklerinden birinin girişimcilik işi ile uğraşması girişimciliği etkileyen ve tetikleyen en önemli faktör olmaktadır. Bireylerin aile içerisinde aldıkları eğitim, ailenin içerisinde bulunduğu sosyal ve ekonomik sınıf bireyin hem iş hayatını hem de kişiliğini etkilemektedir. Aynı zamanda bireylerin hangi girişimcilik alanı ile uğraşacaklarına karar vermelerinde ailenin payı büyüktür (Mungan, 2013, s.10).

Çevrenin ve Kültürün Etkisi

Kültür, bireylerin tüm yaşam alanlarına etki eden sosyal bir olgudur. Her toplumun kendisine ait olan kültürel değer ve yargıları bireylerin hayatlarının şekillenmesinde önemli bir payı vardır. Toplumların farklı kültürel değer ve yargıları o toplumların girişimcilik süreçlerini de etkilemektedir. Her girişimci içerisinde bulunduğu kültürel değerlerine göre şekillenmektedir. Bu sebeptendir ki girişimcilik sadece ekonomik boyutuyla değil sosyal ve kültürel boyutu ile karşımıza çıkar (Öztemel, 2019, s.37).

Girişimcilik süreci boyunca da kültürel değer ve yargılardan etkilenmemek söz konusu değildir. Her girişimci içerisinde bulunduğu toplumsal yapının kültüründen etkilenir ve bazı toplumlar girişimcilik sürecine aktif olarak katılırken bazı toplumlar ise pasif kalmaktadır. Toplumlar arasındaki bu farkın meydana gelmesi toplumların farklı kültürel değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu demek oluyor ki her girişimci ait olduğu toplumun kültürüne göre şekillenmektedir (Mungan, 2013, s.11).

1.5.6.3. Diğer faktörler.

Bireyler çeşitli nedenlerden dolayı girişimcilik yapmaktadırlar. Bu nedenlerden birkaçı şu şekildedir:

Miras Yolu ile Sahip Olma ve Aile Geleneğini Devam Ettirme

Bireyler çalıştıkları işletmeyi kendileri kurabildikleri gibi bu işletmeler atadan dededen miras yoluyla da kalabilmektedir. Yıllarca bir aile tarafından işletilen işletme aile büyüklerinden birinin hayatının son bulması ile diğer bir aile büyüğüne kalmakta ve işletmeye devam edilmektedir. Söz konusu miras yolu ile sahip olma istek doğrultusunda olabileceği gibi aynı zamanda aile geleneğini devam ettirme gibi mecburiyetlerde içermektedir. Yani bireyler mecburiyet dâhilinde de olsa baba mesleğinin ölmesini istemezler (Tulunay, 2010, s.65).

Yüksek Kazanç Sağlama

Bireyler yaşam koşullarını iyileştirmek ve hayat standartlarını yükseltmek amacı ile girişimciliğe yönelmektedirler. Girişimciliğe yönelen birey kendi işinin patronu olacağı için tüm geliri kendisi alacak ve çevresinde yapabileceği diğer işlerden daha fazla bir kazanç elde edecektir. Bu sayede girişimci elde ettiği yüksek kazançla hem kendi yaşam standardını hem de ailesinin daha iyi şartlarda yaşamasını sağlayacaktır (Tulunay, 2010, s.66). Aynı zamanda kamu ve özel sektörün belli bir maaş sınırı vardır. Bireyler günün büyük bir bölümünde işte olmalarına rağmen maaş sınırının üstünü alamazlar. Bu da bireyleri kendi işinin patronu olmaya yönelmektedir (Öztemel, 2019, s.41).

Sosyal Bir Amacı Gerçekleştirme ve Topluma Katkı

Girişimci bireyler sosyal ve ekonomik alanda eksikleri karşılama ve toplumun var olan taleplerini göz önünde bulundurarak girişim sürecine yön vermektedir. Toplumun ihtiyacı olan alanlarda girişim faaliyetlerinin bulunmaması ve hâlihazırda olan yatırımların toplumun ihtiyaçlarını karşılamaması yeni girişim kollarının ve girişimcilerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak girişimcilik toplumsal alandan etkilenir, değişim ve dönüşüm süreçleri yaşar (Öztemel, 2019, s.41).

Bazı işletmeler kâr amacı sağlamak ya da yüksek kazanç elde etmek değil, sosyal bir amacı gerçekleştirmek ve topluma katkı sağlamak için kurulmaktadır. Örneğin üniversite kampüslerinde açılan kırtasiyeler, yaşam merkezleri ya da belli bir bölgenin kalkınması ve hizmete sunulması bunlardan birkaçıdır. Kısacası girişimcilik alanı birçok faktörden etkilendiği gibi sosyal ve toplumsal ihtiyaçlardan da etkilenir (Tulunay, 2010, s.66).

1.5.7.Girişimciliği Engelleyen Faktörler

Girişimcilik kavramı geçmişte olduğu gibi şu anda da önem arz etmektedir. Özellikle son yıllarda girişimcilik alanına yoğun ilgi görülmektedir. Ancak girişimcilik sürecinde girişimciler bazı engellere rastlamaktadır (Gözübüyük, 2019, s.33). Bu engelleri üç başlık altında inceleyeceğiz:

1.5.7.1.Ekonomik engeller.

Ülkelerin ekonomik faktörleri sürekli olarak değişim potansiyeline sahiptir. Sürekli değişen ekonomik faktörlerden hem ülke hem de ülke içerisinde bulunan girişimciler önemli ölçüde etkilenirler. Özellikle yüksek enflasyonla karşı karşıya kalan ülkelerde girişimcilik faaliyetleri oldukça düşüktür. Çünkü yüksek enflasyon paranın alım gücünü düşüreceği için girişimler istedikleri alanda rahatça yatırım yapamazlar. Bu nedenle ekonomik engeller girişimci için önemli bir risk sürecini içerir (Gıdık, 2019, s.52).

Ülkelerin sahip oldukları ekonomik politikalar girişimcilik alanını şekillendirmekte ve bu alana yön vermektedir. Girişimci piyasa politikalarını benimseyen ülkeler diğer ülkelere ekonomik üstünlük sağlamakta ve aynı zamanda girişimcilik hızı da diğer ülkelere oranla daha yüksek olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise durum tam tersini göstermektedir. Tam olarak ekonomik politikaları gelişmemiş ve düzenli olmayan ülkelerde girişimcilik oldukça düşük görülmektedir. Kısacası ekonomisi belirsizlik içerisinde olan bir ülkede girişimci olmak son derece risklidir ve bireylerin bu ülkelerde girişimci olmaya yatkınlığı ise azdır (Özkaya, 2020, s.23-24).

1.5.7.2. Sosyal ve kültürel engeller.

Ülkemizde girişimcilik alanında yaşanan en önemli engel bireylerin sahip olduğu sosyal çevresidir (Özkaya, 2020, s.24). Bireylerin davranış ve alışkanlıkları içerisinde bulunduğu topluma göre şekil almaktadır. Bu durum girişimcilik ruhunu etkileyerek girişimciliğin sosyal ve kültürel çevrenin etrafında yol almasına neden olmaktadır. Kültürün etkisi altında kalarak gelişen ve birtakım ürünler elde eden girişimcilik, elde ettiği yeni ürün çıktıları ile kültürü etkilemektedir. Ortaya çıkan bu

özellik ile kültür girişimciliği etkilerken girişimcilikte kültürü değişim ve dönüşüme götürmektedir. Yaşamakta olduğumuz kültürümüz, alışkanlıklarımız ve değerlerimiz birçok açıdan bireyleri kolayca etkileyebilecek güce sahiptir. Girişimciliği ve girişimci bireyleri olumsuz etkileyecek kültürel öğelerimizi ortadan kaldırmak, yok saymak kolay değildir. Fakat girişimcilik alanına yapılan ve yaygınlaşan teşvikler sayesinde girişimciliğin gün geçtikçe sosyal ve kültürel çevrede kabul görmesine ve faydasını hissetmesi muhtemeldir (Gıdık, 2019, s.53).

Kırsal bölgede yaşayan bireyler içerisinde bulunduğu baskıcı aile ve sosyal çevreden dolayı özgüven eksikliği yaşar. Bu bireyler hayatlarının geri kalanında hata yapmaktan korkar ve tek başına karar alamazlar. Sonuç olarak bireylerin ailelerinden edindikleri kültür ve değerler başta iş hayatı olmak üzere tüm yaşamlarını etkilemektedir. Bireylerin özgür kararlar alabilmeleri, özgürce düşünebilmeleri ve kendi ayakları üzerinde sağlam durmaları girişimcilik için son derece önemlidir (Özkaya, 2020, s.24):

1.5.7.3. Siyasal engeller.

Girişimci bireyler iş ile ilgili düşüncelerini pratiğe dökerken çalışma hayatına ait yasal belgelerin anlaşılır olmasına, resmi süreçlerin az ve sade olmasına dikkat ederek girişimcilik kararı alırlar (Gıdık, 2019, s.51). Ülkelerin siyasal ve idari anlayışları girişimciliği etkilemektedir. Ülkelerin siyasal yapıları bireyleri destekledikleri sürece bireylerde girişimciliğe özgürce yönelirler. Her ülkenin hazırlamış olduğu kanun, tüzük ve yönetmelik bireylerin girişimci faaliyetlerini destekler nitelikte olması girişimcilik için önem arz etmektedir. Ülkelerin uygulamış olduğu bu politikalar girişim düşüncesi olmayan bireylerin de dikkatini çekecektir (Özkaya, 2020, s.24).

Ülkelerde girişimciliğin önündeki siyasal engeller şu şekilde ifade edilir (Gıdık, 2019, s.52):

- Ülkenin siyasal düzenindeki bozukluklar ve aksamalar,
- Halk içerisindeki haksız rekabetin artması ve engellenememesi,
- Fiziksel altyapı sorunlarına çözüm üretilememesi,
- Yasa dışı eylemlerin çoğalması ve önüne geçilememesi girişimciliğin siyasal engellerini oluşturmaktadır.

BÖLÜM 2

GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİK VE GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİK ALGISI

2.1. Göçmen Girişimciliğinin Tanımı

Göçmen girişimciliği ile ilgili ilk çalışmalar 1880 yıllarında ABD de göçmenlerin küçük işletmelerde çalışmaya başlaması ile yapılmıştır. 1939 İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise Avrupa'da büyük endüstri şirketlerinin kurulması dışarıdan iş gücü ihtiyacını ortaya çıkarmış ve dolayısı ile Avrupa göçmen işçi kabul etmeye başlamıştır. İlk zamanlarda tecrübesiz işçi olarak alınan göçmenler belli bir süre sonra gittikleri yerde nüfus bakımından çoğalarak göçmen girişimcileri oluşturmuşlardır (Kayalar ve Yıldız, 2017, s.56).

Literatürde göçmen girişimciliği ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Genel olarak göçmen girişimciliği; gelişmiş ekonomiye sahip ülkelere özellikle aynı etnik yapıya sahip veya aynı ülke sınırları içerisinde göç eden bireylerin ortak iş gücü ağı kurarak ekonomiye dâhil olmaları süreci olarak tanımlanmaktadır (Güngördü, 2018, s.52; Karasu, 2020, s.66). Göçmenlerin ülkelerinden farklı bir ülkeye gelerek yapmış oldukları iş girişimleri; etnik girişimcilik ve azınlık girişimcilik olarak adlandırılmaktadır. Kimi çalışmalarda aynı etnik kökenden gelen göçmenler incelendiği için etnik girişimcilik olarak adlandırılırken, kimi çalışmalarda ise ülke içerisinde dışta kalan ve az sayıda olan göçmenler incelendiği için azınlık girişimciler olarak adlandırılmaktadır (Karasu, 2020, s.65-66).

Göçmen girişimcilik, göçmenlerin girişim faaliyetlerini gitmiş oldukları ülkelerde sürdürmeleri ya da yeni ekonomik faaliyetlerin göçmenler tarafından ortaya

çıkarma süreci olarak bilinir. Göçmen girişimci bireyler ise; süreç içerisinde tüm sorumluluğu üstlenen, üretim faktörlerini bir arada bulunduran, olası riskleri üstlenen, süreç içerisinde değişimlere açık olan ve hedef odaklı olan kişidir (Nişancı, 2015, s.6).

Bir bölgedeki göçmenleri girişimci olarak adlandırabilmek için orada sahipliğin ez az %51'lik kısmın göçmenlere ait olması gerekmektedir. Göçmen girişimciler, göç ettikleri ülkelerde aynı etnik kökenden kişilerle kişisel bağlantıları aracılığı ile ortak iş kurmaktadırlar. Aynı zamanda göçmen girişimciler yeni yerleşim alanlarına ve kültüre alışma sürecinde kendi kültürleri çerçevesinde yerel girişimcilerden farklı olarak yeni ve orijinal girişim faaliyetinde bulunurlar. Bu sayede göçmen girişimciler kendi etnik kökeni dışındaki müşterilerin ilgisini çekmektedirler. Göçmenlerin buldukları toplumun ekonomilerine ayak uydurmaya başlamaları ilerleyen süreçte kendi işlerinin patronu olmaları göç ettikleri ülke de söz sahibi olmaya hak kazandırmış ve yeni iş olanakları göçmen girişimcilerin sosyal uyum sürecini hızlandırmıştır (Karasu, 2020, s.66-67).

2.2. Göçmen Girişimciliği Yaklaşımları

2.2.1. Klasik Yaklaşım

Göçmen girişimciliği yaklaşımları ilk kez klasik yaklaşımla gündeme gelmiştir. Klasik yaklaşım teorisi “Anklav Teorisi” ve “Arabulucu Azınlık Teorisi” olmak üzere kendi içerisinde iki başlığa ayrılmaktadır (Ateş, 2021, s.84; Duman ve Özdemirci, 2020, s.632).

Anklav Teorisi: Bu teoriye göre göçmenler çalışmak için veya iş kurmak için gittikleri ülkelerinde öncelikleri kendi etnik kökeninden olan bireylerin istek ve ihtiyacını karşılarlar (Duman ve Özdemirci, 2020, s.632). Bu duruma Kahramanmaraş ve Gaziantep'teki Suriyeliler örnek gösterilebilir.

Anklav Teorisinde etnik gruplar ve üretim hizmetini elinde bulunduran pazarlar arasında bağ vardır. Söz konusu bağlar ise gruplar arasında kurulan sosyal ve kültürel bağlardır. Göçmen gruplar ilk olarak kendi etnik kökeninin ihtiyacına yönelik ürünler üretirler. Bu teoriye göre ürün üretiminde bulunan bireylerin etnik kökeni aynı olmak zorundadır. Kısacası bu teoride öncelik kendi etnik kökeninden olan bireylerdedir (Ateş, 2021, s.84).

Arabulucu Azınlık Teorisi: Bu teoride ise göçmen girişimciler göç ettikleri ülkeye yerleşmek amacı ile değil sadece maddi amaçla giderler (Duman ve Özdemirci, 2020, s.632). Örneğin Stuttgart ve çevresinde özellikle Mercedes, Bosch, WMF, AluTec Schmid vb firmalarda çalışan işçiler Türk işçilerden oluşmaktadır. Buradaki Türk Göçmenler yerleşmek amacı ile değil maddi amaçlar için bu bölgeye göç etmişlerdir (Evrensel, 2016).

Diğer bir ifade ile etnik gruba dâhil olan bireyler ile bu gruba dâhil olmayan bireylere karşı üretim faaliyetinde bulunması olarak ifade edilir. Etnik grup mal ve hizmet üreten grup olmalı ve elindeki mal ve hizmeti sattığı grup ile herhangi sosyal ve kültürel bağı olmamalıdır. Etnik grupların göç etmek için tercih ettiği ülkeler sadece maddi anlamda kazan elde etmektir (Ateş, 2021, s.84).

2.2.2. Neo-Klasik Yaklaşım

Bu yaklaşım göre göçmen bireylerin girişim yapmalarında demografik faktörler önem arz etmektedir. Eğitim, dil, tecrübe, yaş, cinsiyet ve çevresel faktörler bireylerin girişimciliğe başlayıp başlamamaları konusunda temel belirleyicidir (Ateş, 2021, s.84; Subanova, 2013, s.28).

Yaklaşım göre göçmenlerin girişim faaliyetinde bulunabilmeleri için fırsatları yakalamaları ve fırsatlar etrafında girişim faaliyetinde bulunmaları gerekir. Aynı zamanda girişimcilerin bulmuş olduğu fırsatlar kendi kişisel özelliklerine uygun olmak durumundadır (Ateş, 2021, s.85).

Yaklaşım göre belli demografik özellikteki insanların neden girişimcilik eğiliminin diğer bireylerden daha fazla olduğu açıklanamamış ve bu nedenle farklı göçmen girişimciliği yaklaşımları ortaya çıkmıştır (Subanova, 2013, s.29).

2.2.3. Arz Yönlü Yaklaşım

Arz yönlü yaklaşım farklı çalışmalarda kültürel yaklaşım, ajans yaklaşım ve aracı yaklaşım olarak geçmektedir. Bu yaklaşıma göre “sınıf kaynakları” ve “etnik kaynaklar” göçmen girişimciliğini açıklamaktadır (Karasu, 2020, s.72; Subanova, 2013, s.29; Deniz, 2017, s.24). Söz konusu sınıf kaynaklar ve etnik kaynaklar şu şekilde açıklanmaktadır:

Sınıf kaynakları para, mal gibi maddi varlıkları, “burjuva değerlerini” tutum ve bilgiyi anlamlandırırken etnik kaynaklar bilgi kanallarını, kültürel değerleri ve bunların yanı sıra dayanışmayı ve liderlik potansiyelini kapsar. Sınıf ve etnik kaynaklar ayrıca bireysel eğitim, iş tecrübesi gibi bireysel insan sermayesinin yanında sosyal ortamda faaliyetleri kolaylaştıran sosyal sermayeyi de bir araya getirir. Sosyal sermaye burada dayanışma, güven ve grup üyelerinin birbirine olan karşılıklı yükümlülükleri anlamına gelmektedir. Sınıf kaynakları finansal sermayeyi elde etme ve sahip olma, iş tecrübesi ve mesleki yetenek gibi başarıya ulaşmada kilit öneme sahiptir. Etnik kaynaklar ise grup içi dayanışmayı, kültürel yetenekleri, grup alışkanlık ve özelliklerini kapsar. Bu kapsamda ortak etnik kimlik, grup içi bağlar, aile, grup içi güven gibi sosyal ağları oluşturucu unsurlar da ele alınabilir (Subanova, 2013, s.29).

Bu yaklaşıma göre göçmen girişimciliğin yalnızca ekonomik kazanç açısından değil aynı zamanda göçmen bireylerin gerek kişisel gerek kültürel yanlarının da girişimciliğe etkisinin olabileceği ve bu açıdan da incelenmesi gerektiği savunulmaktadır. Aynı zamanda göçmenlerin girişimcilik alanında başarıyı yakalamalarının en büyük payını ise sosyal sermaye ve sosyal ağlar oluşturmaktadır. Göçmen bireyler girişim yapmak için geldikleri ülkede diğer göçmen bireylerle aralarındaki sosyal ve kültürel ilişkilerini sıkı tutar ve zamanla bu ilişkilerini daha da genişleterek diğer girişimcilere oranla başarıyı daha kolay yakalamaktadırlar. Sonuç olarak bu yaklaşıma göre kültürel değerler ve aynı etnik kökenden olan bireylerin sosyal ilişki ağlarının önem arz ettiği dile getirilmektedir (Deniz, 2017, s.24-25). Bu kimi girişimciler için olumlulukları içerisinde barındırırken kimileri için durum çok farklıdır. Örneğin Avrupa’da faaliyet gösteren Kombassan, Yimpaş, Jetpa ve Endüstri Holdingler kendilerini İslami Holding olarak nitelendirmiş ve birçok göçmen bu holdinglere yatırım yapmışlardır. Yapılan yatırımlar sonucunda ise göçmenler büyük zarara uğramış uzun süre paralarını geri alma mücadelesinde bulunmuşlardır (Euronews, 2019).

2.2.4. Talep Yönlü Yaklaşım

Talep yönlü yaklaşım aynı zamanda “yapısal yaklaşım” olarak da adlandırılmaktadır. Bu yaklaşım arz yönlü yaklaşımın göçmen girişimciliği ile ilgili söylemiş oldukları unsurları kabul etmekle birlikte bu unsurların girişimcilik için yetersiz olduğunu söyler (Fırat, 2019, s.40; Duman ve Özdemirci, 2020, s.633; Subanova, 2013, s.30; Deniz, 2017, s.25). Bu yaklaşıma göre arz yönlü yaklaşımın

bahsetmiş olduğu sınıfsal etnik kaynaklar daha küçük işletmelerde ve işlerde başarıyı yakalayabileceğini aksi halde büyük işlerde bu kaynakların yeterli olabileceği düşünülmemektedir. Talep yönlü yaklaşıma göre göçmen girişimciliğine etki eden faktörler ev sahibi ülkedeki ekonomik politik ve sosyal etkenlerdir (Ateş, 2021, s.86).

Yaklaşıma göre bir diğer konu ise göçmen girişimciliğini oluşturan, göçmen girişimciliğe etki eden fırsatlar ve kısıtlamalardır. Göçmen bireylerin çalışmak için göç ettikleri ülkede etnik kimliğinden dolayı ayrımcılığa uğraması ve bu sebepten dolayı herhangi bir iş piyasasında yer alamayışı, göç ettiği ülkenin dilini tam olarak bilmediği için gerekli iletişimi ve bağlantıyı sağlayamaması gibi olumsuz faktörlerin yanında yerelde etnik kimliklerinin yarattığı avantajdan dolayı yeni iş fırsatlarını daha iyi görebilme imkânları bulunmaktadır (Duman ve Özdemirci, 2020, s.633).

2.2.5. Etkileşim Modeli

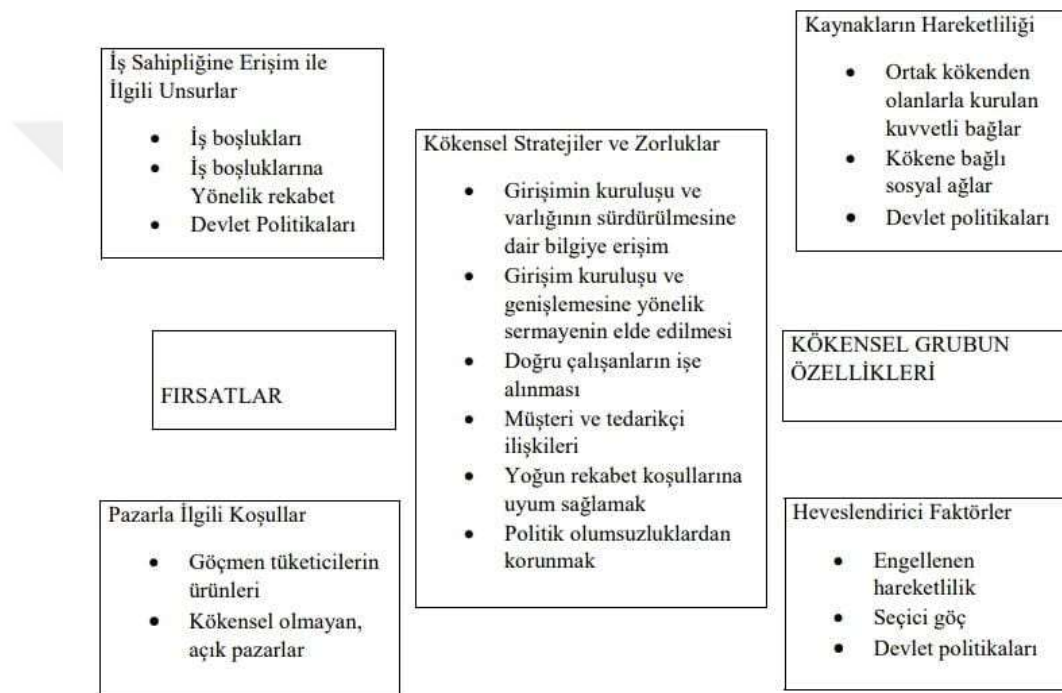
Etkileşim modeli, arz yönlü yaklaşım ile talep yönlü yaklaşımı birleştiren bir modeldir. Yaklaşım, göçmen girişimciliği etkileyen ve başarısına katkı sağlayan tek bir unsurun etkili olamayacağını savunmaktadır. Göçmen grubun girişimcilik özellikleri; pazar olanakları ve iş fırsatlarına ulaşımı gibi faktörlerin bir araya gelmesi etkileşim modelini oluşturmuştur. Bu modele göre göçmen girişimciliğin oluşmasında sosyal değerler, kültürel değerler, bilgi birikimi, yetenek etkili olduğu gibi göç edilen ülkedeki ekonomik çevrede son derece etkili olmaktadır (Fırat, 2019, s.41).

Etkileşim modelinin üç özelliği bulunmaktadır (Güngördü, 2018, s.54):

- Göç öncesi özellikler
- Göçe dair özellikler
- Göç sonrası özellikler.

İlk olarak göçmenler göç etmeden öncesinde sahip olduğu yetenek, eğitim, tecrübe ve girişimcilik tutumları ön planda tutulmaktadır. Aynı zamanda bireylerin gelmiş oldukları bölgenin girişimci olmalarında katkısı göç öncesi özellikler içerisinde yer almaktadır. Yani bireylerin kendi ülkelerinin endüstri seviyesinin yüksek olması ya da olmaması göç öncesi özellikler arasındadır. Göçmen bireylerin göç nedenleri göçe dair özellikleri oluşturmaktadır. Göçmenler geçici göçmen ve kalıcı göçmen olarak ikiye ayrılırlar. Bahsedilen geçici göçmenler gelmiş oldukları ülkeye kalıcı

olarak yerleşmek yerine ihtiyaçları olan parayı herhangi bir işte geçici süreliğine çalışarak biriktirdikten sonra tekrar ülkelerine geri dönerler. Kalıcı göçmenler ise kendi ülkelerini geride bırakarak göç ettikleri ülkede yerleşik bir hayat tercih edip işlerini kurma eğiliminde olurlar. Göçmen bireylerin göç etmeden önce kendi ülkelerinde sahip oldukları yetenek, bilgi ve tecrübelerinin göç ettikten sonra yerel halk tarafından nasıl karşılanacağını kıyaslayarak oluşan fırsat ve tehditler göç sonrası özellikler olarak bilinir. Göç sonrası özellikler toplumsal çevredeki oluşan fırsatların göçmen girişimcilere ne kadar yarar sağladığını incelemektedir (Fırat, 2019, s.41-42).

Şekil 2: Etkileşim modeli

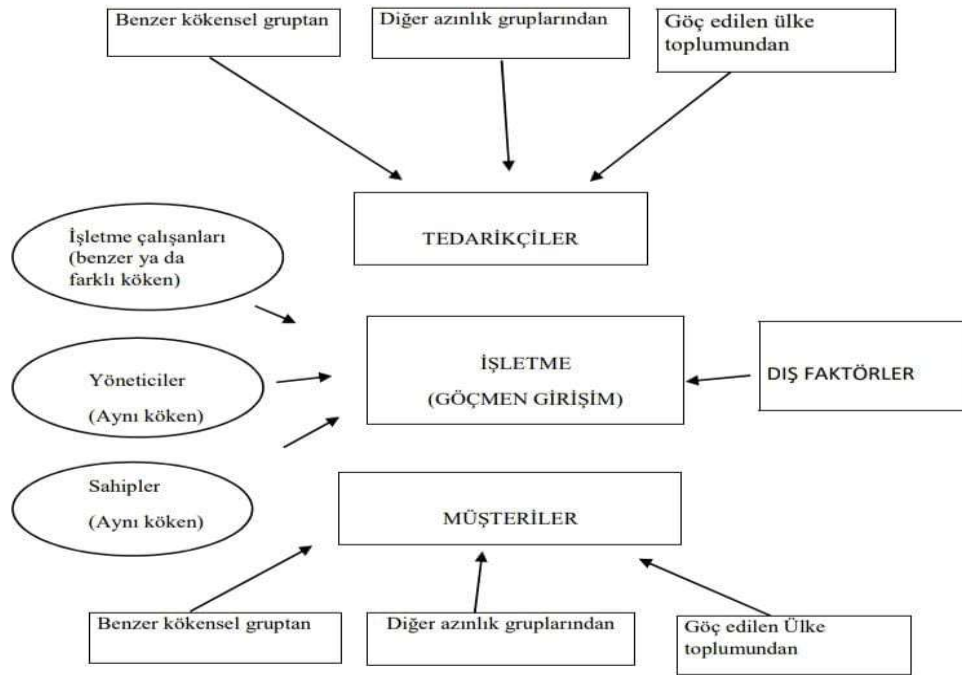
Kaynak: Waldinger vd, 1990'dan aktaran Güngördü, 2018.

2.2.6. Sahiplik Modeli

Sahiplik modeline göre her göçmen topluluklarının kendisine ait ekonomik yapısı bulunurken yerleşim bölgesi ekonomisi bulunmamaktadır. Göçmen girişimcilerin çalıştıkları işletmelerde işletme sahipleri aynı etnik gruptan olabileceği gibi işletmede çalışanlar ve yönetimde yer alanlar aynı veyahut ev sahibi ülkenin etnik kökeninden de yer alabilmektedirler. Model de bahsedilen bir diğer konu ise

tedarikçilerin ve müşterilerin kökeni aynı olabileceği gibi farklı etnik kökene sahip olabilir (Strüder, 2003, s.6-7).

Kısacası bu modele göre tedarikçilerin, müşterilerin ve işletme sahip olan göçmen grupların etnik köken bakımından aynı ve farklı kökene sahip olabileceği dile getirilmektedir (Subanova, 2013, s.37; Deniz, 2017, s.24-25).

Şekil 3: Sahiplik modeli

Kaynak: Strüder, 2003'ten aktaran Güngördü, 2018

2.3. Göçmen Girişimciliğin Önemi ve Faydaları

Göçmen girişimciliğin göçmen topluma ve yerel halka birçok katkısı bulunmaktadır. Bu katkılar şu şekildedir:

- Göçmen bireyler ilk olarak kendi işlerini kurarak hem kendilerinin hem de ailelerinin yaşam standardını yükseltirler.
- Göçmen girişimciler yaptıkları iş ile kendi kültürlerini korur ve kendi etnik kökeninden olan insanların istek ve ihtiyacının karşılanmasında yardımcı olurlar.

- Göçmen girişimciler yeni kurdukları işletme sayesinde kendi etnik kökeninden bireylerin istihdam sağlamasına yardımcı olurlar.
- Farklı tüketim ürünlerini yerel girişimcilere sunarak pazar alanlarını genişletme fırsatı bulurlar.
- Göçmen girişimciliği sayesinde yereldeki insanlar farklı kültürleri yakından görme imkânı bulur.
- Göçmen girişimcilerin kurdukları işletmeler yerel ekonomiyi yükseltir (Fırat, 2019, s.45).
- Göçmen girişimcilerin faaliyet alanları yereldeki girişimcilerden farklılık göstermektedir. Göçmenler, girişimcilik sürecinde göç ettikleri ülkenin boş pazar alanlarını kontrol ederler. Kendi ülkelerinden getirmiş oldukları ürün ve hizmetleri göç ettikleri ülkedeki boş pazar alanlarında satışa sunarlar. Göçmen girişimciler yereldeki girişimci bireylerden daha fazla piyasaya tutunma ihtiyaçları olduğundan ekstra çalışma azmi göstermekte ve boş pazar alanlarını değerlendirirler (Deniz, 2017, s.22-23).
- Aynı zamanda göçmen girişimcilerin ev sahibi ülkeye de faydası vardır. Ekonomik açıdan göçmen girişimcilerin ülkede istihdamı sağlamaları, vergi ödemeleri, GSMH deki artış, uluslararası ticareti geliştirmede ve toplumsal uyum açısından göç alan ülkeye önemli katkı sunmaktadır. Örneğin; Almanya'da yaşayan göçmen Türkler ve ABD'de yaşayan göçmenler iş hacmini artırmakta ve kişi başına düşen gelirden de artışa neden olmaktadır (Karasu, 2020, s.81-82).

Görüldüğü üzere göçmen girişimciliği yerel ve göçmen halka birçok fayda sağlamaktadır. Kimileri için göçmen girişimciliği bir tehdit olarak algılansa da hem sosyal hem de ekonomik açıdan göç alan ülkeye katkısı vardır.

2.4. Suriye'den Türkiye'ye Göç

2.4.1. Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Hareketi

Göç olgusu geçmişten bugüne pek çok nedenden ötürü yaşanmaktadır. Bireyler ülkelerinde ekonomik eşitsizlik, siyasal çıkarlar, baskı, şiddet ve sosyal refahlarını sağlayamama nedenlerinden dolayı göç sürecine katılırlar. Gelişmiş ve

gelişmekte olan birçok ülkede yaşanan göç hareketleri Türkiye’de de yaşanmakta ve ilerleyen dönemlerde de yaşanacaktır. Türkiye’ de yaşanan göç hareketlerinin en büyük nedeni ise jeopolitik konumu ve uygulamış olduğu göç politikalarından kaynaklanmaktadır (Bulak, 2015, s.40). Türkiye’de yaşanan göç olgusu özellikle 2011 yılında yaşanan Suriye iç savaşının ardından kendisini hissettirmiştir.

Arap Baharı'nın etkisi ile 2011 yılında Suriye’de başlayan protestolar hükümet tarafından şiddetle bastırılmaya çalışılmış. Birçok ülke tarafından tepki ile karşılanan Beşşar Esad, uygulamış olduğu stratejiden vazgeçmemiş ve Suriye’de bir iç savaşın başlamasına neden olmuştur. Türkiye ve diğer ülkeler tarafından Beşşar Esad’ın uygulamış olduğu baskıcı rejimin uzun sürmeyeceği düşünmüş fakat süreç beklendiğinden farklı ilerlemiştir. Bölgede bir terör örgütü oluşmuştur. ABD ve Rusya bölgedeki iç savaştan ziyade bu terör örgütü ile mücadeleye girmiştir. ABD ve Rusya başta olmak üzere Fransa ve İngiltere’de Suriye’de oluşan örgüt ile mücadele etmişlerdir. Fakat ülkelerin kendi çıkarları uğruna Suriye bölgesini ve halkını büyük bir felakete sürüklediği kaçınılmaz bir gerçektir. Yaşanan bu büyük zulmün yansımalarını en çok hisseden, sınır bağlantısı olan Türkiye’dir. Suriye halkının büyük çoğunluğu yaşanan iç savaştan sonra çevre ülkelere başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün Mısır gibi ülkelere de göç etmek zorunda kalmıştır (Ağır ve Sezik, 2015, s.99-100).

Tablo 1:

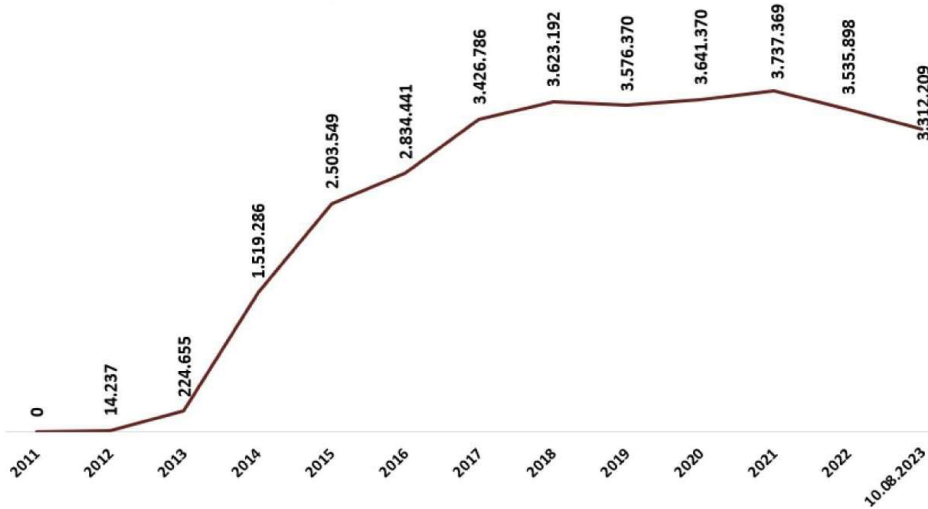
Suriyeli mültecilerin göç ettikleri ülkelere göre dağılımları

Ülkeler	Tarih	Mülteci Sayısı
Türkiye	10 Ağustos 2023	3.312.209
Lübnan	30 Haziran 2023	795.322
Ürdün	31 Temmuz 2023	656.762
Irak	31 Temmuz 2023	267.839
Mısır	31 Temmuz 2023	148.608
Diğer (Afrika Ülkeleri)	31 Aralık 2022	45.003
Toplam	10 Ağustos 2023	5.225.743

Kaynak: (UNHCR, 2023).

Yukarıdaki tabloya göre Türkiye’de 3 milyondan fazla Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Bu durumun en önemli nedeni ise Türkiye’nin Suriye ile en uzun kara sınırına sahip olması ve izlemiş olduğu açık kapı politikasıdır. Söz konusu açık kapı politikası aracılığı ile Suriye vatandaşlarının Türkiye’ye girişlerinde herhangi bir engelin olmaması ve diğer ülkelere oranla göçmenlere sağlamış olduğu avantajlar ülkeyi göç etmek için daha cazip hale getirmiştir. Aynı zamanda Türkiye göçmenler için geçici barınma merkezleri, sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri alanlar, eğitimlerini alabilecekleri kurs ve eğitim merkezleri düzenleyerek göçmenlere birçok ülkeden daha fazla imkân sunmuştur. Tüm bunlar neticesinde Suriye vatandaşları yaşam standartlarının daha iyi olabileceği ve kendilerini ülkelerindeki kadar rahat hissedebilecekleri bir ülkeye göç etmeyi tercih etmişlerdir (Yurtseven, 2022, s.75-76).

2011 yılında ülkemize Hatay’ın Yayladağı ilçesinden 252 Suriyeli vatandaşın alınması göç süreci başlamıştır (Tunca ve Karadağ, 2018, s.49). Türkiye’deki Suriyeli vatandaş sayısının yıllara göre dağılımı tabloda gösterilmektedir:

Şekil 4: Türkiye’deki Suriyelilerin yıllara göre dağılımı

Kaynak: (Göç İdaresi, 2023).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) kayıtlarına göre 2011 yılından sonra başlayan göç süreci 2018 yılı sonuna kadar artış göstermiş ve toplam 3.623.192 ‘ye ulaşmıştır. 2019 yılı sonunda 3.576.370, 2020 yılı sonunda 3.641.370, 2021 yılı sonunda 3.737.379, 2022 yılı sonunda 3.535.898 ve 10.08.2023 tarihinde ise toplam 3.312.209 Suriyeli vatandaş koruma altına alınmıştır (GİGM, 2023). Tabloya göre son yıllarda koruma altına alınan göçmenlerde düşüş görülse de bu durum en fazla göçmene ev sahipliği yapan ülkenin Türkiye olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Türkiye, ilk etapta gelen göçmenleri belli bölgelerde bulunan barınma merkezlerine ya da konteyner kentlerine yerleştirirken zamanla yoğunlaşan ve kitleler halinde gelen göçler sonucunda göçmenlere istedikleri bölge ve illerde yaşama imkânı tanınmıştır (Tunca ve Karadağ, 2018, s.49-50). Bu durum ise bazı illerin göçmen nüfusunu arttırmıştır. İllere göre Suriyelilerin dağılımı ise aşağıdaki tabloda gösterilir:

Tablo 2:

Suriyelilerin 10 ile göre sayısal dağılımı

Şehir	Suriyeli Göçmen Sayısı	İl Nüfusu	Karşılaştırmalı Yüzde
İstanbul	531.934	15.907,951	3,23
Gaziantep	434.563	2.154,051	16,83
Hatay	300.120	1.686,043	15,33
Şanlıurfa	318.972	2.170,110	12,99
Adana	240.076	2.274,106	9,54
Kahramanmaraş	90.524	1.177,436	7,13
Bursa	170.435	3.194,720	5,13
İzmir	135.759	4.462,056	2,95
Konya	119.447	2.296,347	4,93
Kilis	75.909	147.919	33,86

Kaynak: (Göç İdaresi, 2023).

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin illere göre dağılımları ilk kayıt yerleri olarak ele alınmaktadır. Fakat illerdeki göçmenlerin kayıtları ile o illerde yaşayan göçmen sayısında değişimler meydana gelmektedir. Özellikle büyük illerde yaşayan, göçmen sayısı kayıtlı olan göçmen sayısından fazla olması ve sınır bölgelerindeki illerde ise kayıt sayısından daha az göçmen yaşaması bu duruma örnek gösterilebilir. Kayıt yeri esasına göre yapılan incelemelerde en çok Suriyeli vatandaşın yaşadığı il 531.934 ile İstanbul'dur. İstanbul'daki kayıtlı Suriyelilerin İstanbul nüfusuna oranı ise %3,23'tür. Sayısal olarak en fazla Suriyeli nüfusun İstanbul'da olduğunu tabloda net olarak görmekteyiz. Fakat oransal olarak incelendiğinde, Kilis'te yaşayan Suriye vatandaşının yerel halka oranının %33,86 olduğunu görmekteyiz. Bu durum gösteriyor ki Kilis nüfusuna oranla en fazla Suriyeli barındırdığı ildir (Erdoğan, 2020, s.26-27). Diğer illere oransal olarak baktığımızda ise sıralama; Gaziantep(%16,83), Hatay(%15,33), Şanlıurfa(%12,99), Adana(%9,54), Kahramanmaraş(%7,13),

Bursa(%5,13), Konya(%4,93) ve İzmir(%2,95) şeklindedir. Türkiye nüfusunun Suriyelilere oranı ise %4,4 'tür. İncelediğimiz illerden İzmir hariç diğer iller Türkiye ortalamasının üzerinde Suriyeli barındırmaktadır.

Suriye iç savaşı sonrasında birçok göçmenin Türkiye'ye kitleler halinde göç etmesi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Söz konusu sorunlardan en önemlisi ise ekonomik sorunlardır. Göçmen halkın ülkeye giriş yapması ile yerleşmiş oldukları kentlerde kiralar ve ev fiyatlarında gözle görülür bir artış meydana gelmiştir. Özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları Gaziantep, Kahramanmaraş ve Kilis kentlerinde ev ve kira fiyatları enflasyon oranının ülke genelinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Suriyeli göçmenlerin ülkeye girmeleri ile ortaya çıkan bir diğer sorun ise emek sömürüsüdür. Kitlesele göç sonrasında işçi ücretlerindeki düşüş ve işsizlik sorunlarında artış yaşanmıştır. Yerel halk tarafından göçmen kesime verilen en büyük tepki bu konuda verilmektedir. Birçok göçmen alanında uzman olmadığı işlerde veya iş ayırmaksızın her işi düşük ücret karşılığında yapmayı kabul etmektedir. Bu durum iş ücretlerinin düşmesine ve artan iş gücü nedeni ile yerel halkın iş bulmakta güçlük çekmesine neden olmaktadır. Suriyeli göçmenler ister istemez emek sömürüsüne maruz kalırlar (Karasu, 2020, s.64).

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye gelmesinde ekonomik açıdan olumlu tarafları da bulunmaktadır. Türkiye'ye göç eden halkın içerisinde ticaretle uğraşan, zanaatla uğraşan ve kendi alanında uzman olan bireylerde yer almaktaydı. Bu bireyler göç ettikten sonra para kazanmak, kâr elde etmek ve yapmış oldukları meslekleri devam ettirebilmek için Türkiye'de yatırım yaptılar. Yeni yerleşim yerinde yeni bir hayat kurmak için bakkal, kuyumcu, restoran, sağlık hizmetler, inşaat sektörü, ihracat gibi birçok alanda iş kurmuşlardır. Aynı zamanda göçmen olarak ülkeye giriş yapan iş adamlarının büyük bir sermaye ile geldiği ve bu sermaye dış sermaye girişinde önemli bir yer ettiği konusunda iddialar bulunmaktadır. Bunun yanında yapılan araştırmalara göre: Suriyeli iş adamları Türkiye'ye birçok sayıda şirket kurmuş olup bu şirketlerde çoğunlukla kendi vatandaşlarını çalıştırmaktadırlar. Böylece hem yeni iş sahası oluşmakta hem de istihdam sağlanmaktadır (Karasu, 2020, s.64-65).

Sonuç olarak Arap Baharı'nın etkisi ile ortaya çıkan Suriye iç karışıklığının etkileri en fazla Türkiye'de hissedilmiştir. Gerek ekonomik açıdan gerek kültürel açıdan gerekse siyasal açıdan yansımaları olmuştur. Bu durumdan hem göçmen vatandaşları hem de yerel vatandaşlar etkilenmiş ve tepkilere neden olmuştur.

2.4.2. Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Girişimciler

Çeşitli sebeplerden dolayı ülkelerini terk ederek gelen göçmenler için en önemli sorun ekonomik nitelikli sorunlardır. Suriyeli göçmenler Türkiye'ye ilk geldiklerinde geçimlerini sağlayabilmek ve bir düzen kurabilmek adına işçi statüsünde çalışmaya başlamışlardır. Daha sonra ülkeye, kültüre ve iş piyasasına uyum sağladıkça girişimciliğe yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışmalar yerel esnaf ve göçmen esnaf arasında birtakım gerginliklerin ortaya çıkacağı yönünde düşünceleri doğurmuştur. Bu düşüncelerin doğruluğu hakkında birçok araştırma yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir (Hajhazzaa, 2021, s.51).

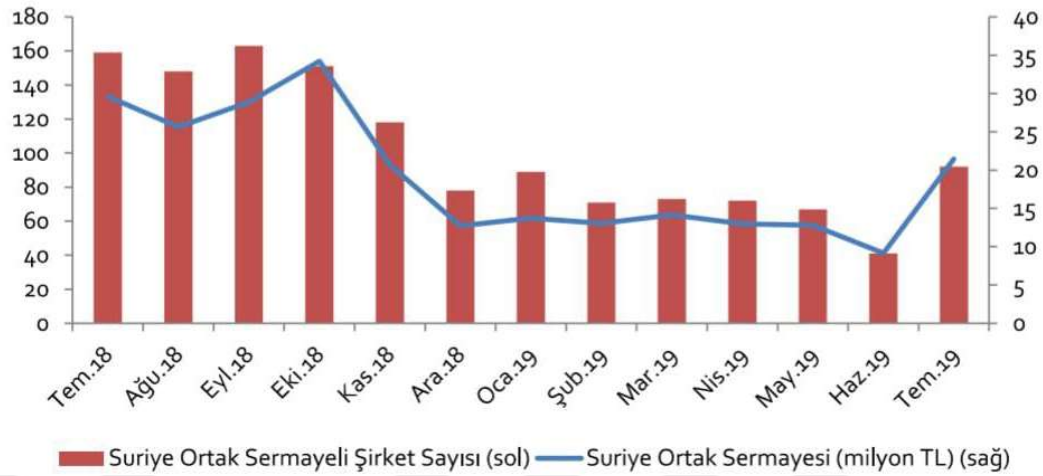
Suriyeli bireylerin Türkiye'ye geldikten sonra iş kurmaları hem üretim hem de istihdam yaratma açısından önem arz etmektedir. Suriyeli işverenler geldikleri ülkede kendi alanlarında işlerini devam ettirirken çalışanlar ise birçok alanda kayıt dışı olarak çalışmaktaydılar. İş gücü piyasasında göçmenlerin herhangi bir işte çalışan işçilerden ziyade girişimci olarak ülke ekonomisine katkı sağlamaları önemlidir. Burada göçmen girişimcilerin etkisi ise hem kendileri için hem de ülkedeki diğer göçmen bireylerin istihdamına çözüm olmalarıdır. Aynı zamanda göçmen girişimciler sadece göçmen bireyler için değil yerel halk içinde istihdam olanağı sağlamaktadır (Gürsoy, 2019, s.46-47).

Suriyeli göçmenler ekonomik alana katıldıktan sonra birçok tartışmalara neden olmuştur. İşsizliğin arttığı ve ucuz iş gücünün çoğaldığı gibi olumsuz görüşlerin yanında tam tersine olumlu taraflarının da olduğunun savunan kesimler vardır. En dikkat çeken görüş ise göçmenler Türk malını kendi iş bağlantıları aracılığı ile Orta Doğu'daki pazar alanlarına ulaştırmaları, savaştan dolayı sınır illerinin dış ticarete gördükleri zararı en aza indirmiştir (Hajhazzaa, 2021, s.51).

TEPAV Temmuz 2019 bülteninde, Suriye ortak sermaye kurulan şirketlerin ve Suriye ortak sermaye miktarı aşağıda gösterilmektedir:

Şekil 5:

Suriye ortak sermaye kurulan şirketlerin sayısı ve Suriye ortak sermayesi miktarı

Kaynak: (Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni Suriye Sermayeli Şirketler, 2019).

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfına göre: Temmuz 2019'da Suriye ortak sermayeli 92 şirket kurulmuş olup Suriye ortaklı şirketlerin toplam Suriye ortak sermayesi 21,5 milyon TL'dir. Temmuz 2019'da Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı, Temmuz 2018'e göre yüzde 42,1; Suriye ortak sermayesi ise yüzde 27,5 azaldı. Haziran 2019'a göre kıyaslandığında ise Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı yüzde 124,4; Suriye ortak sermayesi yüzde 134,3 artış gösterdi (TEPAV, 2019).

Suriye göçünün yaşandığı zamandan günümüze kadar birçok göçmenin iş deneyimi olmuştur. Göçmenler süreç içerisinde girişim faaliyetlerine girerek kendi işlerini yapmaya ve büyümeye başlamışlardır. Yukarıdaki tabloda Suriyeli göçmenlerin ortaklı sermayeli şirket sayısının ve sermayesinin yıllara göre dağılımına baktığımızda dalgalanmalar olsa da her geçen gün şirket sayısında ve sermayesinde artışlar olduğu görülmektedir. Araştırmalara göre 7 bin ortaklı şirket olduğu ve 1 milyar 200 milyon TL sermayenin olduğu söylenmektedir (Gürsoy, 2019, s.47-48).

Temmuz 2019 itibari ile Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısının en fazla hangi illerde kurulduğu incelendiğinde İstanbul'un diğer illerden önde olduğu görülmektedir. İstanbul'u Mersin(8 şirket), Hatay(3 şirket), Bursa(2 şirket), Adana(1 şirket) ve Kilis(1 şirket) illeri takip etmektedir (TEPAV, 2019).

Tablo 3:

İller bazında Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin sayısı

	Şirket Sayısı	Toplam Sermaye (Bin TL)	Suriye Ortak Sermayesi (Bin TL)
İstanbul	77	26.425	17.437
Mersin	8	3.700	1.944
Hatay	3	1.000	720
Bursa	2	300	250
Adana	1	160	107
Kilis	1	1.000	1.000

Kaynak: (Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni Suriye Sermayeli Şirketler, 2019).

Sektör bazında incelendiğinde ise Suriye ortak sermayeli şirketlerin Temmuz 2019'da 35 şirket sayısı ile toptan ticaret sektöründe kurulmuştur. Suriye ortak sermayesine baktığımızda ise durum değişmemekte yine toptan ticaret sektörünün ilk sırada yer aldığını görmekteyiz (TEPAV, 2019).

Tablo 4:

Suriyeli ortak sermayeli kurulan şirketlerin faaliyet gösterdiği sektörler

Faaliyet Açıklama (Nace Rev. 2)	Şirket Sayısı	Toplam Sermaye (Bin TL)	Suriye Ortak Sermayesi (Bin TL)
Toplam ticaret	35	11.780	8.416
Perakende ticaret	13	2.700	1.610
İdari merkezi faaliyetleri; idari danışmanlık faaliyetleri	6	1.700	800
Giyim eşyalarının imalatı	5	1.700	775
Bina inşaatı	4	4.800	2.750
Kiralama ve leasing faaliyetleri	4	2.110	1.610
Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı	3	1.300	970
Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyeti	3	600	440
Gayrimenkul faaliyetleri	3	1.000	645
Tekstil ürünlerinin imalatı	2	950	800
Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler	2	345	158
Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler	2	700	700
Eğitim	2	200	150
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı; saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1	300	240
Mobilya imalatı	1	200	200
Özel inşaat faaliyetleri	1	500	250
Posta ve kurye faaliyetleri	1	500	300
Sinema filmi, video ve televizyon programları yapımculuğu, ses kaydı ve müzik yayımlama faaliyetleri	1	300	100
Telekomünikasyon	1	500	250
Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri	1	200	94
Diğer hizmet faaliyetleri	1	200	200

Kaynak: (Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni Suriye Sermayeli Şirketler, 2019).

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) 12 ilde 15.617 Suriyeli, 4.169 Türk ve 1537 Türk işverene bir anket çalışması uygulamıştır. Uygulanan bu çalışmaya göre: Suriyeli göçmenlerin %93'ü meslek sahibi olmalarına rağmen yalnızca %55,8'i çalışmakta ve bu bireylerin hemen hemen tamamı kayıt dışı istihdam etmektedirler. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de karşılaşmış oldukları ekonomik, sosyal ve kültürel zorluklara rağmen %79'u Türkiye'de kalmayı istemektedir. Bu süreçte uyum sağlamaları için kurslar ve istihdamda yer edinebilmeleri için ise piyasa bağlantılarının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Ankete katılan Türk vatandaşlarına Suriyeli göçmenlerin istihdam üzerindeki etkileri hakkında ne düşündükleri sorulduğunda ise, %55,3'ü Suriyeli göçmenlerin işsizliğe neden olduklarını ülkeyi terk ettikleri takdirde daha kolay istihdam sağlayacaklarını düşünmektedirler (TEPAV, 2021).

BÖLÜM 3

KAHRAMANMARAŞ BÖLGESİ YEREL HALKININ GÖÇMEN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK ALGISI

3.1. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bu kısmında elde edilen bulguların tartışılırken kolaylık olması amacı ile görüşmeye katılan girişimcilerin her birini isimleri yerine bir kod verilmesi uygun görülmüştür. Araştırmanın problem durumu için toplam 18 tane girişimci ile yüz yüze görüşülmüştür.

Mülakata katılan girişimcilerin tamamı yerel halktan oluşmaktadır (A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, A17, A18).

Girişimcilerin cinsiyetine göre dağılımı ise 2'si (A7, A12) kadın kalan 16'sı ise erkektir. Kadın girişimci sayısı görüşme yapılan bölgede oldukça az bulunmakta dolayısıyla görüşülen girişimcilerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır.

Girişimcilerin yaşlarına göre gruplandığında ise; 20-29 aralığında 1 kişi, 30-39 aralığında 3 kişi, 40-49 aralığında 7 kişi, 50-59 aralığında 5 Kişi, 60-69 aralığında 2 kişi tespit edilmiştir.

Eğitim durumlarına bakıldığında ise; 6 kişi ilkokul, 2 kişi ortaokul, 5 kişi lise, 3 kişi ön lisans, 2 kişi lisans mezunudur.

Girişimcilerin medeni durumuna bakıldığında; 1 kişi bekâr kalan 17 kişi ise evlidir.

Girişimcilerin faaliyet gösterdiği alanlar şu şekildedir: 1 kişi Arzuhalci (A1), 2 kişi Tekstil (A2, A7), 7 kişi Gıda Üretim ve Dağıtım (A3, A11, A12, A13, A15 A17, A18), 2 kişi Perakende (A4, A10), 1 kişi Kırtasiye (A5), 1 kişi Hazır Giyim (A6), 1 kişi Petshop (A8), 1 kişi Tuhafiye Malzemeleri Grubu (A9), 1 kişi İnşaat Yapı Malzemeleri (A14), 1 kişi Bilgi ve İletifim (A16) alanlarında faaliyet göstermektedirler.

Tablo 5:

Girişimcilerin demografik özellikleri

	Görüşme Tarihi	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim	Sektör
A1	07.09.2023	Erkek	60	Evli	Lise	Arzuhalci
A2	07.09.2023	Erkek	45	Evli	İlkokul	Tekstil
A3	07.09.2023	Erkek	52	Evli	İlkokul	Gıda Üretim Dağıtım
A4	20.10.2023	Erkek	38	Evli	İlkokul	Perakende
A5	20.10.2023	Erkek	52	Evli	Lise	Kırtasiye
A6	20.10.2023	Erkek	36	Evli	Lise	Hazır Giyim
A7	24.10.2023	Kadın	39	Evli	Ön lisan	Tekstil
A8	24.10.2023	Erkek	47	Evli	Lise	Petshop
A9	24.10.2023	Erkek	28	Evli	Lise	Tuhafiye Malzemeleri Grubu
A10	24.10.2023	Erkek	50	Evli	Ortaokul	Perakende
A11	29.10.2023	Erkek	43	Bekar	Lisans	Gıda Üretim Dağıtım
A12	06.11.2023	Kadın	44	Evli	Ön lisans	Gıda Üretim Dağıtım
A13	06.11.2023	Erkek	55	Evli	Ortaokul	Gıda Üretim Dağıtım
A14	06.11.2023	Erkek	52	Evli	Lisans	İnşaat Yapı Malzemeleri
A15	06.11.2023	Erkek	47	Evli	İlkokul	Gıda Üretim Dağıtım
A16	06.11.2023	Erkek	43	Evli	Ön lisans	Bilgi ve İletifim

A17	06.11.2023	Erkek	45	Evli	İlkokul	Gıda Üretim Dağıtım
A18	06.11.2023	Erkek	64	Evli	İlkokul	Gıda Üretim Dağıtım

Araştırmanın bundan sonraki kısmında araştırma sorularına yönelik bulgular incelenerek değerlendirilecektir. Araştırmaya katılan girişimcilere, girişimciliğin ne ifade ettiği ve girişimci olmalarını tetikleyen faktörün neler olduğuna yönelik soru yöneltilmiştir. Yerel halkın girişimcilik tanımları ve girişimci olmalarına ilişkin değerlendirme bulguları tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6:

Yerel halkın girişimcilik tanımları ve girişimci olmalarını tetikleyen faktörlerin değerlendirilmesi

A1	Girişimcilik bireylerin iş kurabilmesi ve ekonomik olarak hayatlarını devam ettirebilmesi için adım atmaktır. Girişimci olma nedeni zorunluluk ve mesleki devamlılık.
A2	İş yeri kurmak için çeşit riskleri göze alarak adım atmak. Gelir ihtiyacı ve mesleki devamlılık.
A3	Her türlü işletme açmak amacı ile adım atmak. Gelir ihtiyacı ve mesleki devamlılık.
A4	Kendi işinin patronu olabilmek adına çeşitli faaliyetlerde bulunmak. Yaşamını idame ettirmek ve ailesinin geçimini sağlamak.
A5	Kendi hayatını devam ettirmek için hizmette bulunmak. Zorunluluk ve gelir ihtiyacı.
A6	Çok çalışarak piyasayı takip etmek ve yatırımlarda bulunmak. Aile yatırımını devam ettirmek.
A7	İstediğin hedefe ulaşana kadar o yolu takip etmek ve kendi işinin patronu olmak. Hayali girişimci olmak ve sevdiği işi yapma isteği.
A8	Bir işe başlamak için adım atmak. Zorunluluk ve gelir ihtiyacı.
A9	Cesaret ve risk alarak küçük işlerden başlayıp giderek büyümek. Aile yatırımını devam ettirmek ve gelir ihtiyacı.
A10	Cesaret ederek istediğin ve yapabileceğine inandığın alan için adım atmak. Gelir ihtiyacı ve ticarete bulunma isteği.
A11	Bir alanda kendine ve yapacağın işe inanarak hedefe doğru ilerlemek. Zorunluluk ve gelir ihtiyacı.
A12	Kârını zararını ince ince hesaplayarak, sürekli takip ve ticari zekâ ile sorumluluk almak. Gelir ihtiyacı.

A13	Risk ve maliyetini hesaplayarak tedbirli bir şekilde yatırım yapmak. Sevdiğin mesleği yapma ve gelir ihtiyacı.
A14	Para kazanmak ve insanlara faydalı olabilmek amacı ile hem ailesine hem de ülkesine katkıda bulunmaktır. Gelir ihtiyacı.
A15	Cesaret ederek gerekli riskleri alıp yatırımda bulunmak. Gelir ihtiyacı.
A16	Piyasada iyi araştırmalara yapmak ve girişimde bulunacağın alan ile o bölgenin ihtiyacının birleştirerek gerekli yatırımlarda bulunmaktır. Gelir ihtiyacı ve ticari hizmette bulunma isteği.
A17	Güven, cesaret ve riskleri hesaplayarak yatırım yapmak. Zorunluluk ve gelir ihtiyacı.
A18	Gerekli riskleri alarak sevdiğin alanda yatırım yapmak. Zorunluluk ve gelir ihtiyacı.

Tabloda görüldüğü üzere gelir ihtiyacını gidermek, edinmiş olduğu mesleği devam ettirmek ve çeşitli zorunluluklardan dolayı girişimci olmaya karar verdikleri görülmüyor. Fakat girişimci olmayı etkileyen unsurlardan diğerlerine göre daha farklı cevap veren iki kişi bulunmaktadır. **A7** hayalinin girişimcilik olduğunu ve sevdiği alanda ilerlemek istediğini belirtmiştir. **A13** ise bu alanı sevdiğini, mutlu olduğunu ve gelir getirisinden de memnun olduğunu dile getirmiştir. Katılımcılar girişimciliğin tanımına ise hemen hemen aynı cevapları vermişlerdir. Yerel halka göre girişimcilik tanımı ise: Gerekli riskleri ve maliyetleri hesaplayarak, piyasa koşullarına uygun işlerde yatırım yapmak olduğu tespit edilmiştir.

Girişimcilere göçmenlerin ülkemizde olmasını nasıl karşılıyorsun sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 7:

Girişimcilerin göçmen bireylerin ülkede olmalarına ilişkin tutumları

	İyi Karşılıyorum	İyi Karşılıyorum	Kararsız
A1	✓		
A2		✓	
A3		✓	
A4			✓
A5		✓	

A6		✓	
A7	✓		
A8			✓
A9	✓		
A10	✓		
A11		✓	
A12			✓
A13	✓		
A14			✓
A15			✓
A16	✓		
A17		✓	
A18	✓		

Yukarıdaki tabloya göre kimi girişimciler göçmenlerin ülkede olmasını olumlu karşılarken kimileri olumsuz karşılamış, kimileri ise ikilemde kalmış hem olumlu hem de olumsuz taraflarının olduğunu iddia etmişlerdir. Girişimcilerin yaşadıkları alanda göçmenlerin olması ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

A1: *“Göçmenlerin ülkede olmasını iyi karşıyorum. Ülkemizde işçi zayıflığı var bu zayıflığı ise göçmenleri çalıştırarak kapatıyoruz. Böylelikle göçmenlerin hem ülkeye hem de kendilerine katkıları olacaktır.”*

A4: *“Hak eden var hak etmeyen var. Ben daha önce Almanya'da göçmen olarak yaşadım. Bize çok değer verilmedi. Bizim ülkemizde göçmenlere çok değer veriliyor ve ayrıcalık tanınıyor. Burada araçları ehliyetsiz kullanıyorlar. Almanya da böyle bir şey mümkün değil.”*

A6: *“Olumlu karşılamıyorum. O kadar göçmenin ülkemizde olmasını gereksiz görüyorum. Kendi vatandaşımızın her konuda daha öncelikli olmasını*

istiyorum. Onlara öncelik verilmesinden kolaylık sağlanmasından rahatsız oluyorum. Yarın bir gün bu ülkeden hak isteyecekler ileride iç savaş dahi çıkabilir.”

A7: “Maddi olarak belki ülke ekonomisini zorluyordur ama kendi ülkesinde gerçekten kendini savunamıyorsa tabi ki korunmak için başka bir ülkeye gitmesi gerekiyor. Empati kuruyorum bizde o durumda olabilirdik. Yaşadığımız büyük depremde bizde kendimizi korumak için şehir değiştirdik. Bu yüzden olumlu karşılıyorum ve devletimle bu konuda gurur duyuyorum.”

A9: “İyi karşılıyorum. Türkler her işte çalışmıyorlar. Göçmenlerin ülkemize gelmesi ile iş gücü açığı kapanıyor. Suriyeliler işlerini yaparken çalışkan ve azimliler. Ayrıca burada kazandıkları parayı tekrar burada harcıyorlar.”

A10: “İyi ki varlar onlar olmasa çalıştıracak usta bulamıyorum. Dinimi taşıyan insanı severim. Bu durum herkesin başına gelebilir. Depremde bende başka şehre gittim.”

A11: “Hoş karşılamıyorum. Ülke içinde bir şeyleri feda etmek lazım. Suriyeliler hazır ülkeye geldiler. Emek olmadan bu ülkenin vatandaşı olmak bana dokunuyor. Ne genç ne yaşlı ne de çocuklar gelmesin onların vatani burası değil.”

A12: “Bize zarar vermedikleri sürece gelebilirler. Gençler gelmesin ülkeleri için savaşın algısına katılmıyorum. Yaşlıların bize bir katkısı olmaz ekonomiye yük olurlar.”

A13: “Bizde 6 Şubat asrın depreminde kendi ülkemiz içerisinde il değiştirerek sıkıntılarımızı gidermeye çalıştık. Yaşadığımız depremden sonra göçmenlerin yer değiştirme nedenlerini daha iyi anlıyorum. Ülke içerisinde Suriyelilerin tek bir bölgede yaşamasını istemiyorum. Hatta Suriyelilerin yerel halk içerisine daha seyrek bir şekilde yerleşmeleri gerekir. Her mahallede 10 hane oturtmak yerine 10 mahallede birer hane oturması daha doğru olacağını düşünüyorum. Bu şekilde göçmenler bizim kültürümüze daha fazla uyum sağlarlar. Bu şekilde dil sorunu, kültür sorunu ve eğitim sorunu çözüleceğine inanıyorum.”

A14: “Benim genel görüşüm bir insan asla ülkesini terk etmemeli. Türkler asla ülkesini terk etmezler ya ölürlere ya da ülkesini savunurlar. Fakat bir yandan da düşünüyorum. Çocukları yaşlıları ve bakıma muhtaç olan aileleri olan aile reisleri göç etmeye mecbur kalıyordur. Eli silah tutan bireylerin ülkesini savunmaları gerekir. Bunun dışında savunmasız kalan bireyler gelebilir. Tabi gelecek olan göçmenlerin bir

tarafından da ülke ekonomisine yük olacağını düşünüyorum. Gençlerin ise gelmesi ile ekonomiye katkı sağlayacağını düşünüyorum. Açıkçası gelmeleri ve gelmemeleri konusunda kararsızlık yaşıyorum.” A14’un açıklamalarından ırksal bir ayırım yapıldığı sonucuna ulaşmaktayız. Türklerin asla vatani terk etmeyeceğinin aynı şekilde de Suriyelilerinde terk etmemeleri gerektiği düşüncesine yoğunlaşmıştır.

A16: “Bizim dinimiz gereği kimseyi geri çeviremeyiz. İnsan olarak el uzatmak gerekiyor. Fakat arpa ile buğdayı karıştırmamak gerekiyor. Ülkemizde huzursuzluk ve ikilik çıkmaması için göçmenlerin tek bir mahallede oturmalarını daha doğru buluyorum. Gelmelerine sıcak bakıyorum sadece dışarıdan saldırıya maruz kalmıyorlar içerden de bir saldırıya uğruyorlar. Gençler gelmesin düşüncesine katılmıyorum düzenli bir ordu yoksa gençler orada kalarak sadece hayatlarını tehlikeye atarlar.” A16 göçmenlerin ülkede olmasında olumlu karşılamış ve bu olumluluğu dindarlığa ve değer yargılara dayandırmıştır.

A18: “İyi karşılıyorum. Bizim insanlarımız çalışmıyor. İnşaat ve lokanta alanlarında eleman sıkıntısı çekiyoruz. Aynı zamanda sigortada bize avantaj oluyor. Gelmeseler de iyi olur tabi ama iş gücü açısından bize katkıları var.” A18’in sözlerinden ise toplum olarak kendi içerisinde bir bölünmeye değinmiştir.

Katılımcılardan A2, A3, A5, A8, A15, A17 ise göçmenlerin ülkeye gelmesini hiç iyi karşılamıyor ve onlara yapılan yardımların kendi halklarına yapılması gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Girişimcilere göçmen girişimciliği hakkında ne düşündükleri ve kendi işletmelerine herhangi bir zararı olup olmadığı sorusu yöneltilmiş. Katılımcılardan alınan cevaplar ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 8:

Göçmen girişimciliği hakkında genel değerlendirme

A1	Göçmenlerin girişimci olmalarını olumlu karşılıyorum hem kendilerine hem de ülke ekonomisine katkısı olacağına inanıyorum.
A2	İstemiyorum. Zamanla ülkeye başkaldırıp ülkeyi kendi çıkarları için kullanabilirler. Dış güçlerle ilişki kurabilirler Girişimci olma hakkını elde etmelerini istemiyorum.
A3	Açabilirler saygı duyuyorum. Hayatlarına devam etmek için bir iş yapmak zorundalar. Zararları olabilir ama iş açığını kapatıyorlar
A4	Mantıksız. Türk esnaflar kepenk kapatırken onların iş yeri açmalarını doğru bulmuyorum. Suriyeli göçmenlerin kaybedecek bir şeyleri yok gelecek kaygıları yok.

A5	Olumsuz karşıyorum. Rakip girişimcilere zararları olacağına inanıyorum. Çünkü kendi vatandaşları kendi işletmelerinden alışveriş yapıyor bu durum Türk girişimcilere zarar veriyor.
A6	Doğru bulmuyorum bu şekilde onlara hak verilmesi giderek çoğalmalarına neden oluyor. Bazı mahallelerde Türk'ten çok Suriyeli var bu durum bizi azınlık konumuna düşürecek.
A7	Eğer bu ülkede yaşama hakkı verilmiş ise ekonomik özgürlüğünü sağlamak zorunda. Hukuka uygun koşullarda işletmesini açtığı takdirde problem görmüyorum.
A8	Rızık Allah'tandır. Devlet izin verdiği sürece yapabilecek bir şey kalmıyor.
A9	Karşı olduğun bir durum hukuka ve yasalara uygun açılabilirliğini düşünmüyorum.
A10	Sanatkâr olan insanlara saygı duyuyorum. Vasıflı ve potansiyeli olan bireyler açmalı.
A11	Bu ülkenin yasalarına uyduktan sonra göçmenlerin girişimci olmalarında bir sorun görmüyorum. Bana herhangi bir zararı olmadı.
A12	Açabilirler. Her girişimcinin kendi müşterisi olur. Göçmen girişimcilere de kendi dillerinden anlayan insanlar giderler. Suriyelilerin bakkalları, tamirhaneleri ve özellikle ustalıkları var. Kendi milleti için avantaj olur.
A13	Tabi ki ülkeyi sıkıntıya sokar. Fakat devlet öyle bir planlama yapmalı ki aynı türden açılan işletmeler arasında en az 1 km mesafe olmalı. Birbirine yakın bir alanda aynı türden birden fazla işletmecinin ne devlete yararı olur ne de millete yararı olur.
A14	Kendi halkına hitap edebilmeleri açısından açmalarını uygun görüyorum. Fakat burada yaşamaya karar verdiler ise bizden alışveriş yapmaları ve bize katkıda bulunmalarını daha doğru buluyorum.
A15	Bize ayrımcılık yapmadıkları sürece girişimci olabilirler. Artık yerli olmaya başladılar. Bizden fazla taviz verilmesini uygun bulmuyorum.
A16	Usulüne uygun açıyorlar ise benim için sorun yok.
A17	Açmalarını istemiyorum. Çünkü işleri açtıkları takdirde ülkeme daha çok yerleşecekler ve yerleşmelerini kalıcı olmalarını istemiyorum.
A18	Açabilirler. Kendi halklarına hizmet ediyorlar. Madem burada yaşıyorlar verilen haklardan da yararlanabilirler. Bizler gidip yurt dışına nasıl iş kuruyorsak onlarda kurabilirler.

Genel itibari ile bakıldığında göçmenlerin girişimci olmalarına olumlu bakan katılımcılar (A1, A3, A7, A8, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, A18) hayatlarını devam ettirmek ve kendi müşterilerine hitap etmeleri bakımından uygun olacağını düşündükleri tespit edilmiştir. Yaşama hakkını elde ettikleri, yasaları uygun girişimlerde buldukları ve Türk girişimciler ile aynı süreçlerden geçtikleri takdirde herhangi bir sorun teşkil etmeyeceğine ulaşılmıştır. Göçmen girişimciliğine olumsuz bakan katılımcılar ise (A2, A4, A5, A6, A9, A17) Türk vatandaşlarının daha öncelikli olmasına ve herhangi bir zarara uğramak istemediklerine ulaşılmıştır. Aksi halde

girişimci olduklarında ülkeye daha çok yerleşecekleri düşüncesi yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda katılımcılar göçmen girişimcilerin yasal yollardan yatırım yaptıklarına inanmadıkları tespit edilmiştir. En önemli husus ise açılan işletmeler arasında mesafenin olması gerektiği aksi takdirde iş kurmanın bir avantajdan ziyade yük olacağı düşüncesine ulaşılmıştır.

Göçmen girişimciler ile yerli girişimcilerin aynı haklara sahip olup olmadığı konusunda ise Katılımcılardan A1 bu konuda herhangi bir bilgiye sahip olmadığını, A2, A4, A5, A6, A8, A9, A10, A15 ve A18 aynı haklara sahip olmadıklarını göçmen girişimcilere geçimlerini sağlamak için daha çok tolerans tanındığını dile getirmişlerdir. A3 belli bir sermayeye sahip olan ve gerekli belgeleri alan kişilerin işletme açtığı görüşünde, A7 eğer usulüne uygun açıyorlarsa aynı haklara sahip ve eşit olduğu görüşünde, A11, A13, A16 ve A17 aynı olması gerektiğini şeffaf olunması gerektiğini tam olarak bu konuda bilgi sahibi olunmasa da çevreden gelen duyumlara göre devlet göçmen girişimcilere daha ayrıcalıklı davrandığı belirtilmiştir. A12 Aynı haklara sahip olmadığını sermaye ve iş yerinin açılması sürecinde kolaylık tanındığına bizzat şahit olduğunu ayrıca duyduğunu belirtmiştir. “Neden böyle bir uygulama görüyorlar?” sorusuna Devletin hayatlarını idame ettirmeleri için uygulamış olduğu bir sistem olduğu görüşü belirtilmiştir. Son olarak A14 ise Aynı haklara sahip olunmadığı, aynı süreçlerden geçtiklerine inanmadığı görüşündedir. *“Biz açarken bin dereden su getirtiriliyor fakat göçmenlere devletin sağlamış olduğu geçici çözümlerle ayrıcalık verildiğine inanıyorum. Ruhsatları olduklarını düşünmüyorum bir ruhsat çıkarmak en az iki yıl sürüyor. Binanın oturma izni olması, belediyenin ve itfaiyenin gelmesi tüm süreçlerin eksiksiz yapılması gerekiyor fakat göçmen girişimciler bunların hiçbirini yapmıyor ve yapmaları için herhangi bir baskı uygulanmıyor.”* düşünceleri dile getirilmiştir.

Yerel halkın göçmen girişimcilerden alışveriş yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Alınan cevaplar ise şu şekildedir:

Tablo 9:

Göçmenlerden alışveriş yapma tutumları

A1	Evet. Bazen yapıyor yöresel lezzetleri tatmak için.
A2	Bile isteğe yapmıyor. Kendi halkının kazanmasını istiyor.

A3	Hiç yapmamış.
A4	Yerli girişimcileri tercih ediyor. Kendi halkının kazanç sağlamasını istiyor.
A5	Yerine göre yapıyor.
A6	Yerli girişimciyi tercih ediyor.
A7	Yapmıyor. Fakat kasıtlı bir nedeni yok.
A8	Yerli girişimciyi tercih ediyor.
A9	Yerli girişimciyi tercih ediyor. Kendi halkının kazanç sağlamasını istiyor.
A10	Öncelik yerli halk fakat göçmenden de yapıyor ve gayet memnun.
A11	Yapıyor.
A12	Yapmıyor. Aynı ürünleri satıyor ve dil sorunundan dolayı tercih etmiyor.
A13	Yapmıyor. Kasıtlı değil denk gelmediği için.
A14	Yerli girişimci tercih ediliyor. Kendi halkının kazanç sağlamasını istiyor.
A15	Yerli girişimci tercih ediliyor. Kendi halkının kazanç sağlamasını istiyor.
A16	Denk geldikçe yapıyor.
A17	Yerli girişimci tercih ediliyor. Kendi halkının kazanç sağlamasını istiyor.
A18	Yerli girişimci tercih ediliyor. Göçmen girişimci ile güven ve kültür sorunu var.

Tabloda da görüldüğü üzere çoğu katılımcı öncelikle yerli girişimciden alışveriş yaptığını bunun nedeninin ise yerli halkın kazanç sağlama isteğine bağlamıştır. Aynı zamanda göçmen girişimci ile gerek kültür gerek dil ve gerekse güven problemi olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Az sayıda olan katılımcılar ise ayırım yapmadığını denk gelirse alışveriş yaptığını belirtmiştir.

Göçmen girişimciler köken ülkede belli bir iş alanında çalışmakta ve çeşitli yatırımlar yaptıkları öngörülüyor. Bu öngörüye dayanarak katılımcılara göçmen girişimcileri işe alma ve onlarla ortak bir iş kurma düşünceleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular ise şu şekildedir:

Tablo 10:

Göçmenlerle çalışma ve ortaklık kurmaya ilişkin değerlendirme

	Çalışırım	Çalışmam	Ortak Bir İş Yaparım	Ortak Bir İş Yapmam
A1	Türklerle aynı benim nazarımda		Fark etmez ayırım yapmıyorum	
A2		Güven kültür ve dil problemi		Kimseyle yapmam
A3	Ayırım yapmıyorum			Kimseyle yapmam
A4		Güven problemi		Güven problemi
A5		Güven problemi		Kimseyle yapmam
A6		Güven problemi		Öncelik ailem
A7	İhtiyacı olana el uzatırım			Kimseyle yapmam
A8		Güven problemi		Öncelik yerli halk
A9	İhtiyaç doğrultusunda			Güven Problemi
A10	İşlerini çok güzel yapıyorlar		Güven duyuyorsam ayırım yapmam	
A11	Daha önce de çalıştım memnunum			Kimseyle yapmam
A12	İşlerini çok iyi yapıyorlar, pratikler, azimliler			Kimseyle yapmam
A13	Ayırım yapmıyorum. Güveniyorum		Gerekli yasal sözleşmeler dâhilinde	
A14	Günübirlik işler için			Kimseyle yapmam
A15	Yerel halk çalışmak istemediği için			Öncelik ailem
A16	Ustalıklarına ve el sanatlarına güveniyorum		Tanıyıp güven duyduğum sürece	
A17	Daha uygun fiyata çalıştıkları için			Öncelik ailem
A18	Benim işimden anlayan olursa			Güven problemi

Görüşmeyi gerçekleştiren girişimcilerden A1, A3 ve A13 çalışma konusunda herhangi bir ayırım yapmadıklarını ve göçmenlere olan güvenlerini dile getirmişlerdir. A1 ortaklık konusunda da iş yapabileceğini, A3 hiç kimseyle ortak bir iş kurmayacağını ve A13 ise yasal sözleşmelerin yerine geldiği takdirde ortaklık kurabileceğini belirtmiştir. A7 ihtiyaç sahibi birine özellikle savaş mağduriyeti yaşayanlara iş vermekten mutluluk duyacağını belirtmiş fakat ortaklık işine ne yerel ne de göçmen biri ile girmeyi uygun görmemiştir. A9, A10, A11, A12 ve A16 ihtiyaç doğrultusunda çalışacaklarını belirtmişler. Aynı zamanda katılımcılar göçmenlerin çalışkanlığı, el becerilerindeki yeteneklerine, ustalıklarına hayran olduklarını belirtmişler. Ortaklık konusunda ise A9, A11 ve A12 kimseye güven duymadıklarını göçmen oldukları için değil ortaklık olduğu için yapmayacaklarını belirtmişlerdir. A10 ve A16 ise güven duygusu olduğu sürece ortak iş yapabileceklerini söylemişlerdir. A2, A5, A6 ve A8 özellikle göçmenlere güvenmediklerini ve onlarla çalışmayacaklarını belirtmişler. Aynı zamanda A2 sadece güven probleminden dolayı değil uyum sağlayamadığını gerek kültür gerek dil problemi üzerinde durmuştur. Bu katılımcılar arasında ise A2 ve A5 kimseyle ortak bir iş yapmayacaklarını, A4 göçmenlere güvenmediği için ortaklığa girmeyeceğini, A6 ve A8 ise önceliklerinin aile üyelerinin ve yerel halk olduğu kanısına ulaşılmıştır. A14 gününbirlik işlerde çalıştırılabileceği ve sabit işçileri yerel halktan tercih ettiğini kendi halkının kazanç sağlamasını istediğini dile getirirken ortaklık konusunda kimseye güvenmediğini belirtmiştir. A15 yerel halkın çalışma konusunda isteksiz olması ve geneli itibariyle okumaya yönelmesi neticesinde göçmen bireylerle çalışacağını fakat ortaklık konusunda ailesine öncelik verdiğini söylemiştir. A17 diğer katılımcılardan farklı olarak daha ucuz iş gücü olduğu için çalışacağını belirtirken ortaklık konusunda ailesine öncelik tanımıştır. Son olarak A18 ise kendi iş alanından anlayan olduğu takdirde çalışacağını eleman konusunda büyük sıkıntı yaşadığını belirtmiş. Ortaklık konusunda ise güvenmediğini kendi ülkesinden kaçan birinin buradan da kaçabileceğini dile getirmiştir.

Genel olarak baktığımızda katılımcıların çalışmak isteme nedeni yerel halkın işçi olarak çalışmak istememesi ve göçmenlerin işlerindeki azimli ve yetenekli olmalarından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmak istememe nedenleri ise göçmenlere güven duymadıkları aralarında sosyal açıdan bir uyumun olmadığı ve en önemlisi dil problemini aşamamalarından kaynaklandığı değerlendirilebilir. Ortak iş kurmak istemekteki düşüncelerinde ise yasal sözleşmelerin varlığı

katılımcıların en büyük güvencesi olduğu kanısına ulaşılmıştır. Ortaklık kurmama nedenleri ise aile bireyleri ile yapabileceklerini ve kendilerini güvende hissetmelerinin iş hayatında önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yerel girişimciler ile Suriyeli girişimcilerin sattıkları ürünler arasında fiyat farkı olup olmadığı sorusuna ise katılımcılardan A1, A2, A3, A6, A8, A14 ve A18 alışveriş yapmadıkları için herhangi bir bilgilerinin olmadığını belirttiler. A4, A5 ve A7 ürünlerin kalitesinin farklı olduğu için fiyatlarında da farklılık olacağını düşünmektedirler. A9 ve A17 göçmenlerin ürünlerinin kaçak olduğunu ve dolayısıyla daha uygun fiyatta olduğu düşüncesindedir. A10 ürünlerde eşitlik olmadığı takdirde ticarete de eşit olmadığını dile getirmiştir. A12 ürünlerin aynı olduğunu fakat kazanç elde etmek için daha pahalıya sattıklarını belirtmiş. A13 her şeyin denetim altında olduğunu böyle bir durumun söz konusu olmayacağını düşünüyor. A15 kalite farkı var daha uyguna değil daha pahalıya sattıklarına inanmaktadır. A16 ise kâr elde etmediklerini geçimlerini çıkarmak adına daha uyguna sattıklarını dile getirmiştir.

Ürünlerin fiyat farkının olup olmadığı konusunda kesin net bir sonuca varılmamış. Sadece çevreden duyulan ve katılımcıların kendi yorumları doğrultusunda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Göçmen girişimcilerin iş yeri açarken vergi ödemelerine ilişkin bilgilerinin net olmamakla birlikte katılımcıların duyum ve düşünceleri etrafında değerlendirilmiştir.

Tablo 11:

Göçmenlerin iş yeri kurarken vergi vermelerine ilişkin değerlendirme

	Vergi Veriyorlar	Vergi Vermiyorlar
A1	✓	
A2	✓	
A3	✓	
A4	✓	
A5		✓
A6		✓

A7		✓
A8		✓
A9		✓
A10		✓
A11	✓	
A12		✓
A13		✓
A14		
A15		✓
A16		✓
A17		✓
A18		✓

Göçmen girişimcilerin veri ödediklerine ilişkin değerlendirme de ise: A1 ve A3 eğer ruhsatları varsa vergi verdiklerini A2, A8 ve A13 ödediklerini düşünüyor ve aynı zamanda A13 devlet ilk zamanlar belki müsaade etmiş olduğunu işlerini tam olarak kurduktan ve düzenlerini oturtuktan sonra almaya başlamış olabileceği yönünde düşüncelerini dile getirmiştir. Diğer katılımcılar ise kesinlikle vergi vermediklerini vergiden muaf olduklarını belirtmiş. A12 ise vergi konusunda kesin bilgiye sahip olduğunu vergi vermediklerini söylemiştir.

Çalışma sonunda verileri toplamak düzenlemek ve analiz etmek amacı ile uygulanan MAXQDA analiz yazılımı ile ön plana çıkan kodların dağılımı ise şu şekildedir:

Tablo 12:

Göçmen ve göçmen girişimciliğine ilişkin betimsel istatistikler I

	Frekans	Yüzde
Olumlu	96	42,86
Olumsuz	127	57,14
Toplam	223	100,00

Katılımcılar göçmen ve göçmen girişimciliğine ilişkin olumlu ve olumsuz ifadeler kullanılmıştır. Göçmen ve göçmen girişimciliğine ilişkin soruları yanıtlarken toplam 96 olumlu ifade kullanılırken 127 olumsuz ifade kullanılmıştır. Katılımcıların çoğunluğu tarafından olumsuz ifadelerin daha fazla olduğu Tablo 12’de frekans ve yüzdesi verilmiştir.

Tablo 13:

Göçmen ve göçmen girişimciliğine ilişkin betimsel istatistikler II

Olumlu İfadeler	Frekans	Yüzde
Aynı haklara sahibiz	4	4,17
Deprem	6	6,25
Dil problemi yok	1	1,4
Ekonomiye katkıları var	3	3,13
Fiyat farkı yok	7	7,29
Göçmen biriyle çalışırım	13	13,54
Göçmen girişimciden alışveriş Yaparım	5	5,21
Göçmenle ortaklık yaparım	4	4,17
Göçmenler vergi veriyor	7	7,29
Göçmenlere olan güven	2	2,08
Göçmenlerin girişimci olmaları	22	22,92

Kültür farkı yok	2	2,08
Ürün farkı yok	3	3,13
İş gücü	17	17,71
Toplam	96	100,00
Olumsuz ifadeler		
Aynı haklara sahip değiliz	14	11,02
Dil problemi var	4	3,15
Deprem	1	0,79
Ekonomiye yük	4	3,15
Fiyat farkı var	13	10,24
Geçici çözümler	4	3,15
Göçmen biriyle çalışmam	4	3,15
Göçmen girişimciden alışveriş Yapmam	13	10,24
Göçmenle ortaklık yapmam	12	9,45
Göçmenler vergi vermiyor	14	11,02
Göçmenlere olan güvensizlik	9	7,09
Göçmenlerin girişimci olmaları	16	12,60
Kültür farkı var	4	3,15
Ürün farkı	9	7,09
İş gücü	6	4,72
Toplam	127	100,00

Katılımcıların göçmen ve göçmen girişimciliğine ilişkin kullanmış olumlu ve olumsuz ifadelerin her birinin frekans sayıları Tablo 13'te gösterilmiştir. Olumlu ifadeler arasında göçmenlerin girişimci olmaları 22 kez vurgulanırken olumsuz karşılayan katılımcı frekansı ise 16'dır. Bu durum gösteriyor ki katılımcıların

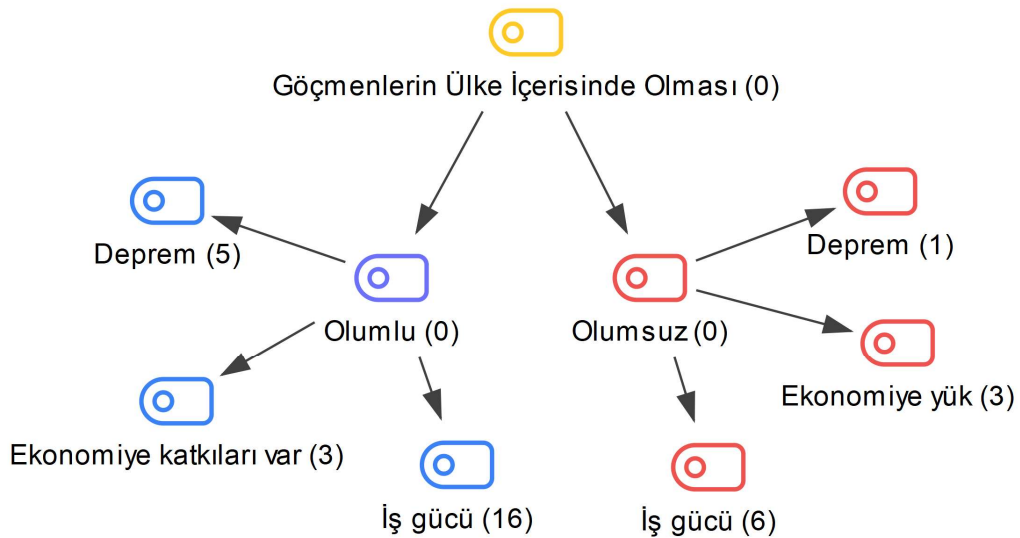

Şekil 7: Kodların sıklığına ilişkin kod bulutu

Araştırmadaki kodların sıklığından elde edilen kod bulutuna baktığımızda göçmenlerin girişimci olmaları, göçmenlere olan güvensizlik, göçmenlerin vergi vermemesi fiyat farkının olması, ortaklık yapmama, aynı haklara sahip olmama, ürün farkının olduğu vd. kavramların ön planda olduğu şekil 7 de net olarak görülmektedir.

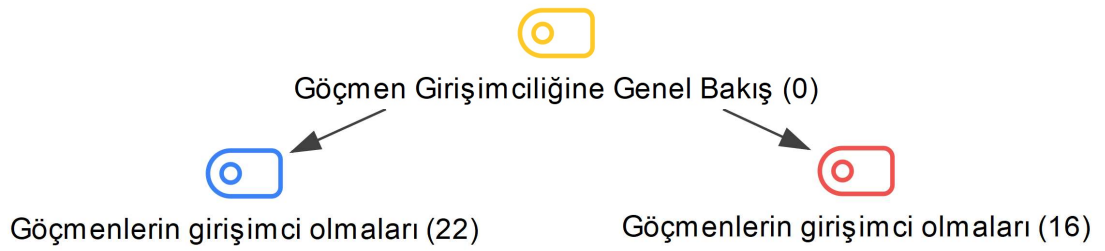
Çalışma analizi sonucunda göçmenlerin ülke içerisinde olmasının olumlu ve olumlu etkileri olmak üzere iki alt kategori oluşturulmuştur.

Şekil 8: Göçmenlerin ülke içerisinde olmasına ilişkin kod-alt kod modeli

Şekil 8’de görüldüğü üzere göçmenlerin ülke içerisinde olmasının olumlu etkileri kategorisi; depremden dolayı insanların güvenli bölgelere sığınmaları gerektiği, ekonomik olarak ülkeye katkıda bulunmaları ve iş gücü açığını göçmenlere kapatmaları kodları oluşturmaktadır. Olumsuz etkileri kategorisinde ise; deprem dahi olsa ülkeden ayrılmama, ülke ekonomisine yok ve iş gücünü olumsuz etkileme kodları oluşmuştur.

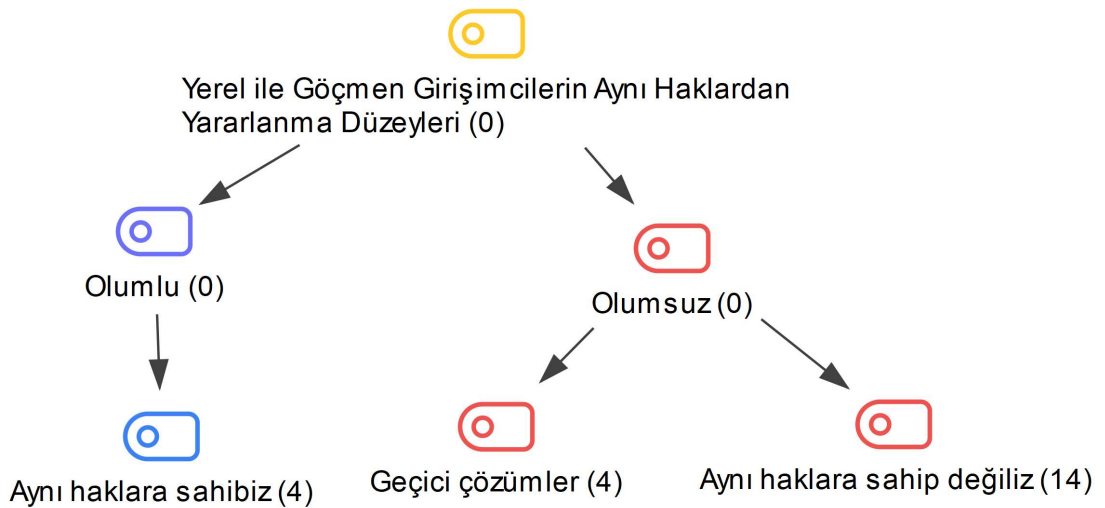
Göçmenlerin girişimci olmalarının olumlu ve olumsuz etkileri olmak üzere iki alt kategori oluşturulmuştur.

Şekil 9: Göçmenlerin girişimci olmalarına ilişkin kod-alt kod modeli

Şekil 9’da göçmenlerin girişimci olmalarına ilişkin olumlu ve olumsuz iki kategori olduğunu görmekteyiz. 22 kişi göçmenlerin girişimci olmaları konusunda olumlu ifadeler kullanırken 16 kişi olumsuz ifadeler kullanmıştır.

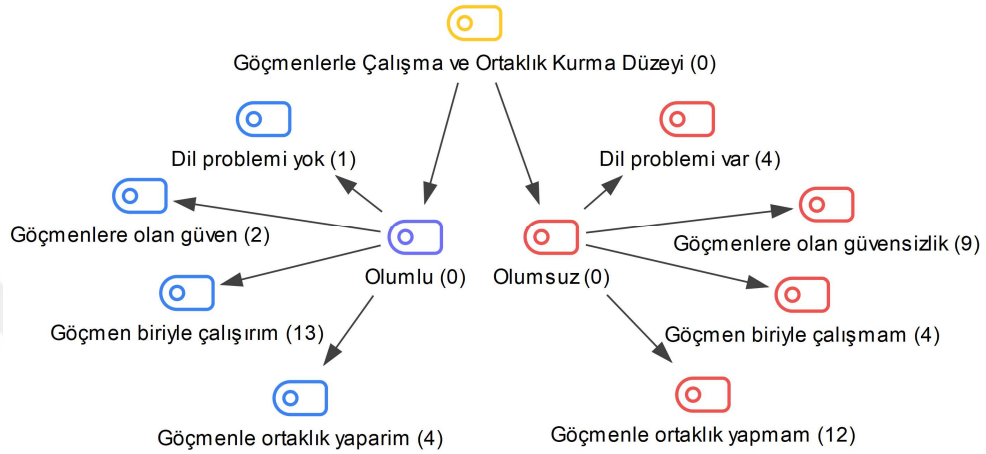
Yerel ile göçmen girişimcilerin aynı haklardan yararlanmalarına ilişkin olumlu ve olumsuz iki alt kategori oluşturulmuştur.

Şekil 10: Yerel ile göçmen girişimcilerin aynı haklardan yararlanmalarına ilişkin kod-alt kod modeli

Yerel ile göçmen girişimcilerin aynı haklardan yararlanma olumlu ifadelerinin kategorisi; aynı haklara sahibiz kodundan oluşmaktadır. Olumsuz ifadelerin kategorisi ise; Geçici çözümler ve aynı haklara sahip değil kodlarından oluşmaktadır.

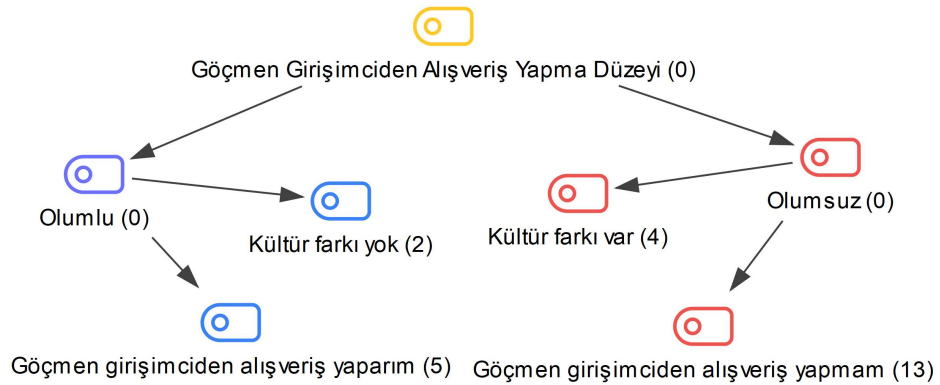
Göçmenlerle çalışma ve ortaklık kurmaya ilişkin olumlu ve olumsuz iki alt kategori şekil 11’de verilmiştir.

Şekil 11: Göçmenlerle çalışma ve ortaklık kurmaya ilişkin kod-alt kod modeli

Göçmenlerle çalışma ve ortaklık kurmaya ilişkin olumlu ifadelerin kategorisi; dil problemi yok, göçmenlere olan güven, göçmen bireyle çalışırım ve göçmenlerle ortaklık yaparım kodlarından oluşur. Olumsuz ifadelerin kategorisi ise; dil problemi var, göçmenlere olan güvensizlik, göçmen biriyle çalışmam ve göçmenle ortaklık yapmam kodlarından oluşmaktadır.

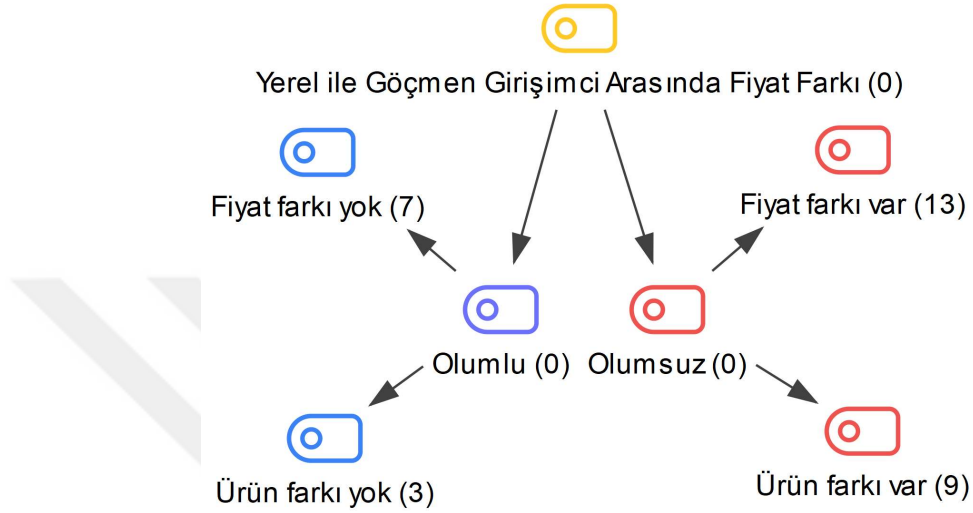
Göçmen girişimcilerden alışveriş yapmaya ilişkin olumlu ve olumsuz iki alt kategori şekil 12’de gösterilmektedir.

Şekil 12: Göçmen girişimcilerden alışveriş yapma düzeyine ilişkin kod-alt kod modeli

Göçmen girişimcilerden alışveriş yapma düzeyinin olumlu ifadelerinin kategorisi; kültür farkı yok ve alışveriş yaparım kodlarından oluşmaktadır. Olumsuz ifadelerin kategorisi ise; Kültür farkı var ve alışveriş yapmam kodlarından oluşur.

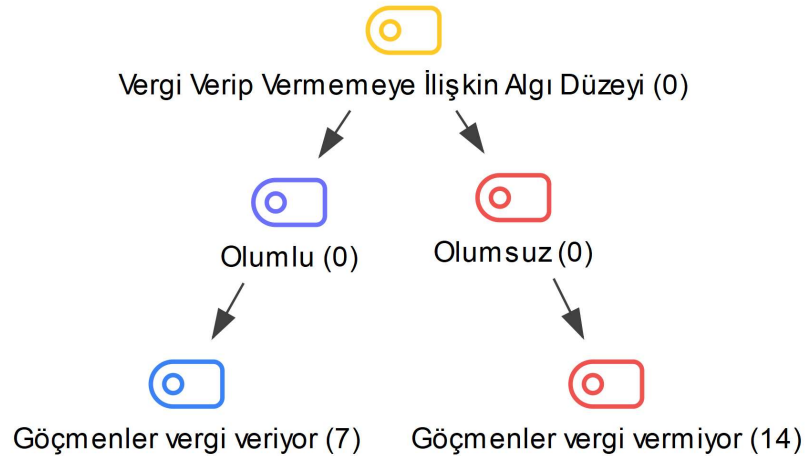
Yerel ile göçmen girişimciler arasındaki fiyat farkına ilişkin olumlu ve olumsuz alt kategoriler şekil 12’de gösteriliyor.

Şekil 13: Yerel ile göçmen girişimciler arasında fiyat farkına ilişkin kod-alt kod modeli

Yerel ile göçmen girişimciler arasında fiyat farkı ile ilgili olumlu ifadelerin kategorisi; fiyat farkı yok ve ürün farkı yok kodlarından oluşmaktadır. Olumsuz ifadelerin kategorisi ise; fiyat farkı var ve ürün farkı var kodlarından oluşmaktadır.

Son olarak vergi verip verilmediğine ilişkin olumlu ve olumsuz iki alt kategori şekil 14’te verilmiştir.

Şekil 14: Vergi verip verilmediğine ilişkin kod-alt kod modeli

Vergi verilip verilmediğine ilişkin olumlu ifadelerin kategorisi; Vergi veriyorlar odundan oluşurken olumsuz ifade kategorisi; vergi vermiyor kodundan oluşmaktadır.

Alt kodların betimsel istatistikleri ise tablo 13'te gösterilmektedir. Oluşturulan tabloda her bir alt kodların frekansları ve yüzdeleri net bir şekilde görülmektedir.

SONUÇ ÖNERİLER VE TARTIŞMA

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin girişimcilik deneyimleri sürecinde yerel halka sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kahramanmaraş bölgesindeki yerel halkın göçmen girişimcilere yönelik algısını incelemek üzere yapılmış olan bu çalışmada ortaya çıkan sonuç ve çerçevesinde geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır.

Kahramanmaraş bölgesinde yaşayan yerel girişimcilerin demografik özelliklerini incelendiğinde bölge genelinde iş kurma ve yatırım adımları atmada erkeklerin kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Girişimcilerin yaş aralıklarına bakıldığında, en yüksek yaş grubunun 60-69 aralığında en düşük yaş grubunun ise 20-29 yaş arasındaki girişimcilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Girişimcilerin eğitim durumuna bakıldığında çoğunluğun ilkokul ve lise mezunu olduğu ve en az sayıda ise lisans mezunu olduğu gözlenmektedir. Bu gruplarda yer alan girişimcilerin girişimci olmalarındaki en büyük nedeni ise eğitimden ziyade küçük yaşlardan itibaren çıraklıktan başlayarak kendi işlerini kurdukları tespit edilmiştir. Lisans mezunu olan girişimciler ise eğitim aldıkları alanda herhangi bir iş bulamadıkları ve bu nedenle girişimciliği tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmeye katılan girişimcilerin büyük çoğunluğu girişimciliği kendi hayatını devam ettirebilmek için piyasadaki ihtiyaç doğrultusunda çeşitli riskleri göze alarak belli yatırımlar yapmak olarak tanımladıkları görülmektedir. Girişimci olmalarını tetikleyen en büyük neden olarak da zorunluluk ve gelir ihtiyacını karşılamak olduğu tespit edilmiştir. Çok az sayıda girişimci ise hayalindeki mesleğin girişimcilik olduğunu ve bu işi bir zorunluluktan ziyade severek yaptığı sonucuna ulaşmıştır.

Girişimcilerin, göçmen bireylerin ülke içerisinde bulunmalarına yönelik tutumları incelendiğinde: 7 katılımcının olumlu 6 katılımcının olumsuz kalan

katılımcıların ise kararsız tutum sergilediği gözlemlenmiştir. Olumlu tutum sergileyen katılımcılardan 4'ünün göçmenlerin çalışkan azimli ve onlar olmadıkları takdirde çalıştıracak işçi bulamadıkları, 3'ünün ise empati kurdukları ve aynı durumu bizde yaşayabilirdik düşüncesinde oldukları tespit edilmiştir. Olumsuz tutum sergileyen katılımcıların ise öncelik kendi ülke vatandaşında olması gerektiği ve göçmenlere verilen ayrıcalıklardan rahatsız oldukları gözlemlenmiştir. Kararsızlık yaşayan katılımcılar ise kendi ülkelerini terk etmelerini doğru bulmadıkları, savaşmaları gerektiği fakat bir taraftan da gelmedikleri takdirde onların yaptıkları işleri yapabilecek bireylerin bölgede azınlıkta olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Kimi kararsız bireyler gençlerin gelmeyip savaşmaları gerektiğini fakat iş gücüne alıştıklarını, kimileri ise asıl gençlerin gelmesi yaşlıların ekonomik yük olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların görüşlerinden anlaşılacağı üzere göçmenlerin ülke içerisinde bulunmalarından her ne kadar rahatsızlık duyulsa da zamanla göçmenlerin varlığına alışıldığı ve iş alanlarında çalışkan olmalarının ülkeye olumlu etkilerinin olduğu dikkat çekmektedir.

Yerel girişimcilerin göçmenlerin girişimcilik faaliyetini gerçekleştirmeleri hakkındaki görüşleri incelendiğinde olumlu cevap veren katılımcılar ülkede yaşama hakkını elde ettiklerini girişimci olmalarında herhangi bir sakınca görmediklerini, hayatlarına devam etmek için çalışmalarını gerektiğini ve açtıkları işletmelerin kendi halkları için olumlu olduğuna inanırken bunun tam tersine göçmenlerin girişimci olduğunda ülkeye daha çok yerleşeceklerine, ilerleyen yıllarda bu ülkeden hak talep edeceklerine ve yasalara uygun bir şekilde açılacağını düşünmedikleri belirtilmişlerdir. Ayrıca katılımcılardan gelen ve önem arz eden cevaplardan birisi de açılan işletmenin aynı tür başka bir işletme ile yan yana olmaması aralarında en az 1 km mesafe olması yönündeydi. Bu cevaplar doğrultusunda göçmenlerin girişimci olmasında yerel halk için en belirleyici özellik yasalara uyması ve işletmenin konumunun önemi dikkat çekmektedir.

Göçmen girişimciler ile yerli girişimcilerin aynı haklara sahiplik durumu incelendiğinde yerel halktan genel itibari ile aynı cevaplar alınmıştır. Çoğu katılımcı aynı haklara sahip olunamayacağını göçmenlere daha kolaylık sağlandığını iddia etmektedirler. Alınan cevaplardan hareketle katılımcıların kesin bilgisinin olmadığı fakat çevreden aldıkları duyum ile düşüncelerini dile getirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda katılımcıların düşüncelerinden hareketle aynı haklara sahip olan

göçmen girişimcileri onayladıkları yönünde bir izlenimde bulunuldu. Bu durum gösteriyor ki göçmen girişimci ile yerli girişimci işletme açma veya işletme yürütme konusunda birbirleri ile fikir alışverişinde bulunmamış. Eğer göçmenlerle bu konu hakkında konuşulmuş olunsaydı aynı haklara sahip olma veya olmama durumu hakkında daha net sonuçlara ulaşılabilirdi.

Göçmen girişimcilerden alışveriş yapma düzeylerinde ise katılımcılardan çoğu milliyetçilik duygusu ile hareket ettiği dolayısıyla kendi vatandaşına öncelik vereceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu durumun en büyük nedeni ise göçmen girişimciler ile yerli halkın arasında kültür farkının, güven probleminin ve dil sorununun olduğu saptanmıştır.

Girişimcilerin göçmenlerle çalışma ve ortaklık kurmaya ilişkin verilerde ise girişimcilerden hemen hemen hepsinin yanında göçmen işçiye yer vereceğinin ve bunun en önemli nedeninin Türkler arasından işçi bulamamaları (Türklerin daha çok okumaya yöneldiklerini) ve göçmenlerin her işi en güzel şekilde yaptığı yönüyle göçmenlerle çalışmak istemeyen katılımcıların ise güven ve dil problemini aşamadıkları gözlemlenmiştir. Ortaklık konusunda ise çok az sayıda katılımcı yasal sözleşmeler dâhilinde yapabileceğini diğer çoğunluktaki katılımcılar ya kimseyle yapmayacaklarını ya da ilk tercihlerinin aileleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yerel girişimciler ile Suriyeli girişimcilerin sattıkları ürünler arasında fiyat farkının olup olmayacağına ilişkin görüşler ise net olmamakla birlikte katılımcılardan bir kısmı ürünler farklıysa fiyatlarında farklı olacağını, bir kısmı ise her şeyin denetim altında olduğunu farklı olmayacağını düşünüyor. Bu durumda katılımcıların kesin bir bilgiye sahip olmadığı kanısına varılmıştır.

Göçmen girişimcilerin işletme açarken vergi verip vermedikleri hakkında yerel halkın düşüncelerine bakıldığında ise büyük çoğunluğun göçmenlerin muaf olduğu ve devlet bu konuda göçmenlere hak tanıdıklarını düşünmekle birlikte vergi vermeleri gerektiği bu durumdan rahatsızlık duyduklarını dile getirmiş, bir kısım girişimci ise göçmenlerin belirli süre vergiden muaf oldukları daha sonra vergi verdikleri yönünde düşüncelerini dile getirmişler. Buradan çıkan sonuç ise yerel girişimcilerin göçmenlerin vergi yükümlülükleri hakkında kesin bilgiye sahip olmadıkları yönündedir.

Yapılan araştırma sonucunda yerel girişimcilerin göçmenlere, göçmen girişimciliğine, göçmenlerin açmış olduğu işletmeler hakkında yasal süreç ve ürün kalitesi konusunda olumsuz tutum sergiledikleri ve bu tutumun asıl nedeninin ise göçmenler hakkındaki bilgilerin sadece duyumdan ibaret olduğu kanısına varılmıştır. Katılımcılardan birçoğunun göçmenlerin işçi olarak çalışmalarından çok memnun olduğu fakat işletme açma konusunda olumsuz tavır sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktadan hareketle sunulacak öneriler ise şu şekildedir:

Yerel halkın göçmenlere karşı olumsuz tutum sergilemelerini önlemek ve en aza indirmek için “çeşitli sosyal uyum projeleri düzenlenmesi”, “asayışı çok sıkı tutarak olası bir sorun ortaya çıkmadan müdahalede bulunulması”, “ülke ekonomisi için işsizliği azaltarak her bireye eşit ücret uygulamasının getirilmesi” ve “göçmenler ile yerel halkın komşuluk ilişkileri kurmaları adına göçmenlerin her mahalleye seyrek bir şekilde yerleştirilmesi” önerilmektedir. Yerel halk ile göçmenlerin aralarındaki ikiliklerin giderilmesi adına çeşitli kültür geceleri düzenlenerek birlikte yaşamının olumlu taraflarını görmeleri ve iletişim olanaklarının daha da sıklaşması sağlanabilir. Aksi takdirde göçmenlerin ülke içerisinde ayrılmaları hem ikiliklerin çıkmasına hem de senden olan ve olmayan ayırımından dolayı sıklıkla asayiş sorunlarına neden olacaktır.

Katılımcıların göçmen girişimciliği hakkındaki olumsuz tutumları, düşünceleri ve korkuları ile ilgili ise “gerekli kurumlarca bürokrasinin daha hızlı ve şeffaf yürütülmesi”, “işletme açmadaki süreçlerin ve gerekli belgelerin her iki tarafa da eşit bir şekilde işlediğine dair bilgilendirmelerin yapılması” ve “açılan işletmeler arasında belli bir mesafenin olması” önerilmektedir. Bu durumda hem yerel halk hem de göçmen halkın yararına bir süreç işlemiş olacaktır. Aynı şekilde göçmen ve yerel girişimcilerin hak sahipliği konusunda şeffaf olunması ve yürütülen süreçlerin her iki toplumda da eşit bir şekilde uygulanması önerilmektedir. Aksi takdirde yerel girişimciler ilerleyen süreçlerde bu duruma sessiz kalmayacak ve göçmenlere bir misafir gibi davranmayıp yük olduklarını gitmeleri gerektiği konusundaki seslerin daha da yükseldiği görülecektir.

Göçmen girişimcilerden alışveriş yapılmasına ilişkin unsur ise; “göçmenlerin her iki toplumunda dikkatini çekebilecek ürünlere yer vermesi”, “kendi kültürlerini tanıtmaya adına belediyelerce düzenlenen göçmen girişimciler gecesi yapılması, burada ürün tanıtımı ve ürün içeriklerine yer verilmesi” ve “göçmen girişimcilerin sadece

göçmen halkın yaşadığı mahallelerden ziyade yerel halkında çoğunlukta olduğu mahallelerde faaliyet yürütmesine” önerilmektedir. Bu durumlara dikkat edilmediği sürece ve yerel halkın göçmen girişimcileri tanımaya fırsat vermeden çevreden duyulan söylemlerle hareket etmeleri iki toplum arasında bağların giderek kopmasına ve ayaklanmaların başlamasına neden olacaktır.

Yerel halkın göçmenlerle çalışma ve ortaklık kurmalarına ilişkin olumsuz düşüncelerinin en aza indirilmesi için “göçmenlerle geçirilen sürenin artırılması ve güven problemine çözüm yürütülmesi” önerilmektedir. Bu duruma yapılabilecek en önemli çözümüm yerel girişimcilerin göçmenleri tanımalarından geçmekte olduğu tespit edilmiştir. İster göçmen olsun ister yerel olsun bir insanın çalışması ve iş yapabilmesi için karşı tarafı iyi tanıyıp güven duyması önemlidir. Aksi takdirde güven duyulmayan hiçbir insan ile bir arada olmak istenmeyecektir. Göçmenlere olan güvensizliğin başında ise kendi ülkesini bırakan burayı mı bırakmayacak görüşünde toplanmıştır. Bu duruma sunulan çözüm önerisi ise yapılan yasal sözleşmelerin açık ve net olması yönünde olacaktır.

Her iki tarafın ürünlerinde fiyat farkının olup olmadığı konusundaki soru işaretlerini ise “her şeyin denetim altında olduğu”, “net bir bilgi edinilmesi amacı ile göçmen ve yerel girişimcilere etiket uygulaması zorunluluğu getirilmesi” gerektiği önerilmektedir. Bu sayede etiket kontrolleri ve gerekli denetimler eşitliği sağlayacak ve girişimciler arasında fiyat konusunda uçurumların olmasını engelleyecektir.

Göçmen girişimcilerin vergi vermediği algısını yanlışlamak adına ise; “her işletmenin kesinlikle vergi levhası asmasına”, “verilen ve verilecek olan vergilerin daha önceden belirtilerek her girişimcinin vermiş olduğu vergi ve vergi miktarı girişimcilerden oluşan bir sitede yayınlanması” akıllardaki soru işaretini giderecektir.

Göçmen girişimciliği konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde gözlemlenen bulgular şu şekildedir:

Alhousen (2020) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin Gaziantep ve Şanlıurfa illerinde sosyo-ekonomik yapıdaki etkilerini, mültecilerin göç sonrasında toplumsal sorun ile karşılaşmış ve karşılaşmadıklarını ve Suriyeli girişimci mültecilerin ülke ekonomisine olumlu ve olumsuz etkilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda ise Suriyeli girişimcilerin ekonomik yapı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Güngördü (2018) çalışmasında göçmen girişimcilerin kişilik özellikleri ve göçmen girişimciliğe karşı algı düzeylerini incelemiştir. Çalışma sonucunda ise göçmen girişimcilerin kişilik olarak motivasyon düzeylerinin yüksek, bağımsız, yenilikçi, risk alabilen ve rekabetçi oldukları sonucuna ulaşmış. Ayrıca Türkiye’de göçmen girişimcilere olan desteğin yetersiz olduğu, göçmen ve yerli girişimcilerin aynı haklara sahip olmadığı, göçmen girişimciliğin kolay bir süreç olmadığı ve göçmen girişimciler arasındaki birlik ve beraberliğin gelişmediği düşüncelerine ulaşmıştır.

Hajhazzaa (2021) “Göçmen Girişimcilerin Kişilik Özellikleri ve Göçmenlik Üzerine Algıları Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışmada, Şanlıurfa’da ikamet eden göçmen girişimcilerin kişilik özelliklerinin ve göçmen girişimciliğe olan algıları değerlendirmiştir. Bu kapsamda araştırmada göçmen girişimciler ve göçmen girişimcilik araştırmacı tarafından incelenmiştir. Çalışmada, girişimcilerin çoğunlukla gıda sektörüne yöneldikleri, barınma ve dil sorunu yaşadıkları, göçmen girişimcilerin aylık gelir değişkeninde yenilikçilik ve fırsatçılık alt boyutlarında anlamlı farklılıklara yazar tarafından ulaşılmış. Suriyeli göçmenlerin girişimcilik nedeni değişkeninde ise girişimcilik ölçeği ve alt boyutlarına göre anlamlı farklılık gösterir sonucuna ulaşmıştır.

Temur (2022) çalışmasında farklı ülkelerden gelip İstanbul’da girişimci olan mültecilerin Suriyeli göçmen girişimcilere yönelik algılarının ne düzeyde olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Girişimciler tarafından farklı ülkelerden gelen girişimcilerle aynı ortamda çalışma konusunda herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmadıkları yanıtını alırken Suriyeli göçmen girişimciler özelinde aynı sonuçlara ulaşamadığını sonucuna vurgu yapmıştır.

Yurtseven (2022) “Göçmen Girişimciler ile Yerel Girişimciler Arasındaki Rekabete Etki Eden Faktörler: İstanbul’daki Göçmen ve Yerel Girişimciler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışmada göçmen ve yerel girişimcileri çeşitli açılardan değerlendirmiştir. İki grup arasındaki rekabet düzeyini, girişimcilik serüveninde itme-çekme faktörlerini, ticari çeşitlilik ve dönüşümün devamlılığını, işletmelerdeki çalışan seçimlerini, müşterilerin ve tedarikçilerin etnik yapılarının girişimciliğe etkisini, girişimcilik sürecinde sosyal ağların, sosyal sermayenin etkisini ve son olarak yerel girişimcilerin şimdiki durumu ile göç öncesi durumunu karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Göçmenlerin sermaye ve sosyal ağları ellerinde bulundurmaları

girişim faaliyetlerini ilerlemelerinde kolaylık sağladığı sonucuna ulaşmış ve yerel girişimcilerin, göçmen girişimcilerin oluşmasıyla ticari, sosyal ve ekonomik tepki verdiklerini gözlemlemiştir.

Abar (2023) çalışmasında, Suriyeli göçmen girişimciler ile yerli girişimcilerin rekabet ve entegrasyon konusundaki düşünce ve deneyimleri üzerine odaklanılmış. Gaziantep ilinde gerçekleşen araştırma sonucunda, yerli girişimciler ile Suriyeli girişimciler arasında rekabetin düşük olduğu, girişimcilik sürecinin sosyal refah üzerinde olumlu katkılarının olduğu ve girişimcilik faaliyetlerinin her iki grup arasındaki etkileşimi artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Gelişmiş ülkelerde ise göçmen girişimciler ile ilgili farklı uygulamalar yer almaktadır. Örneğin Kanada göçmenlik programı aracılığı ile Kanada vatandaşlığı son yıllarda en fazla ilgi gören yatırım programı olmuştur. Uygulanan yatırım programı sayesinde yılda ortalama 250 bin göçmen kabul etmektedir. Kanada'ya gelmek isteyen bireyler Kanada'nın Manitoba ve Ontario bölgelerinde yer alan Eyalet Aday Programları ile yatırım yaparak vatandaşlığa başvurabilirler. Manitoba eyaletinde yatırım yaparak vize almanın iki yolu bulunmaktadır. İlki çiftçi aday program, ikincisi girişimcilik yolu ile vize alınmasıdır. Girişimcilik yolunu tercih edenlerin yapması gereken ise Manitoba içinde yatırımları ile işletme alarak bu işletmeyi işleterek veya yeni bir iş kurarak yapabilirler. Ayrıca bu ülkede yatırım yolu ile vatandaş olmanın belli şartları bulunmaktadır. Başvuracak kişilerin 3 yıllık şirket sahibi olması veya 5 yıl şirket yönetimini yürütmesi gerekmekte, Manitoba bölgesinde 250.000 USD tutarında yatırım yapması fakat yatırımını bu bölge dışında yapıyorsa min. 150.000 USD olmalı son olarak yatırımcıların 500.000 USD değerinde kişisel mal varlıkları olmalıdır (LexLegal, 2020).

Bir diğer gelişmiş ülke olan İngiltere'de ise yine yatırım yolu ile vatandaş olunabilmektedir. En az 281 bin dolar yatırım yapan bireyler İngiltere'de oturma iznine sahip olmaktadır. Ayrıca bu ülkede vatandaşlık alabilmek için 2 milyon 800 bin dolarlık hisse senedi, işletme kredisi veya İngiliz şirketleri ile ticaret yapma şartı ile 'Tier-1' vizesi alınabiliyor. Sonuç olarak bu şartları taşıyan ve 5 yıl İngiltere'de ikamet eden bireyler vatandaşlık hakkına sahip olabilirler (Euronews, 2019).

Türkiye jeopolitik konumu itibari ile göç alan bir ülkedir. Göçmen konusu ve göçmen girişimciliği konusu hep var olacak ve üzerinde sürekli konuşulacak konular

arasında yer almaktadır. Yapılan bu çalışma yerel halkın göçmenlere yönelik algısının ölçülebilmesi adına göçmenlerin çoğunlukta olduğu Kahramanmaraş bölgesinde gerçekleşmiştir. Bundan sonra yapılmak istenen araştırmalar için göçmenlerin ve göçmen işletmelerinin en fazla bulunduğu bölgelerde yapılarak bu bölgedeki göçmen girişimcilik algısı ile yapılacak olan diğer bölgedeki algıların aynı olup olmadığı ve göçmen girişimcilerin istenmeme nedenlerinin aynı olup olmadığı konusunda bulgular ortaya konulabilir.

Yapılan çalışmada araştırmanın amacına uyduğu düşünüldüğü nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi içerisinde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmış. Bu konu ile ilgili yapılacak diğer çalışmalarda da bu yöntemin kullanılabilmesi, bireylerle yapılan yüz yüze görüşmelerin araştırma açısından daha gerçekçi ifadelerin elde edileceği düşünülmektedir. Göçmen girişimciliği algılarına yönelik yapılacak araştırmalar için ise “yerel halkın gözünden göçmen girişimcilerin girişimcilik süreçleri ve mesleki tecrübelerinin değerlendirilmesi” ve “yerel halkın Suriyeli göçmen ve göçmen girişimciler hakkında edindikleri bilgilerin gerçekliği üzerine bir değerlendirme” gibi konular çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2019). *Türkiye - Avrupa Birliği Mülteci Politikaları ve Suriyeli Mülteciler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi* (2. Baskı). Nobel Yayıncılık.
- Adıgüzel, Y. ve Tekgöz, N. (2020). Göç. Adıgüzel, Y. ve Tekgöz, N. (Ed.) *Kent Çalışmalarına Giriş Kıvr Kent ve Göç Sosyolojisi* içinde (ss.303-349). Nobel Yayınları.
- Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 95-124.
- Akmaz, A., Çiçeklioğlu, H., ve Çelik, R. (2020). Girişimcilikte Temel Kavramlar ve Girişimciliğin Nedenleri. Çelebi, F. (Ed.) *İktisadi ve İdari Bilimlerde Kavramsal Uygulamalı Araştırmalar* içinde (ss.11-41). Duvar Yayınları
- Aktaş, M.T. (2015). Ücret Odaklı Uluslararası İş Gücü Hareketliliğinin İş Gücü Piyasalarına Etkisi. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 197-219.
- Akyıldız, İ.E. (2019). *Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması: Türkiye Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Alkan, M. (2014). *Girişimcilerin Girişimcilik, İnovasyon Yapma, İnovatif Düşünme ve İnovatif Girişimcilik Düzeylerinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Armağan, C. (2018). *Girişimcilik, Dönem Projesi*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Ateş, F. (2021). *Suriyeli Göçmen Girişimcilerin Deneyimlerinin ve Müşterilerin Göçmen Girişimcilerden Alışveriş Yapma Motivasyonlarının İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Aydemir, S. ve Şahin, M.C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 359-371.
- Aydın, E. (2020). *Girişimcilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin, Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki; Batı Karadeniz*

- Bölge Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Barışık, S. (2020). Göç Kavramı Tanımı ve Türleri. Barışık S. (Ed.) *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* içinde (ss.1-24). Gazi Kitabevi.
- Başer, H ve Büber, R. (2012). İş Kurma Amacı Olan Adayların Girişimcilik Özelliklerinin Ölçülmesi: Aydın İlinde Bir Uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-143.
- Başol, M. (2019). *Öğrencilerin Girişimcilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkisi Düzce Üniversitesi Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Göçmen Konutlarında (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bostan, H. (2017). Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Coğrafya Dergisi*, (35), 1-16.
- Boz, H. (2007). *Etnik Girişimcilik: Almanya’da Faaliyet Gösteren Türk Kökenli Girişimciler Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bozkurt, Ö. ve Erdurur, K. (2013). Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2), 57-78.
- Bulak, A. (2015). *Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bulut, Y. ve Bimay, M. (2020). Göçe İlişkin Kavramlar ve Kuramlar. Bulut, Y. ve Akın, S. (Ed.) *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu* içinde (ss.9-32). Çizgi Kitabevi.
- Bülbül, S. ve Köse, A. (2010). Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75-94.
- Canbey Özgüler, V. (2018). Kitlesele Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye’deki Suriyeliler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (74), 77-102.
- Ceylan, Y. (2012). Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi (Muş İli Örneği). *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (32), 1-18.
- Cizreli, B. (2015). Dünya Sistemleri Kuramı Bağlamında Batı'nın Göç Haritası. *Sosyoloji Divanı*, (6), 31-39.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmenlik İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.

- Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Çam, A. (2021). *Girişimcilik Eğiliminin İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkisi: Tekstil Sektöründe Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çeşteneci, Y. (2012). *Göçmenlik Olgusunun Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Çolak, O. (2019). *Bursa İli Örneğinde İç Göç Hareketlerinde İstihdama Duyarlılık*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Damar, A. (2015). *Girişimci Kişilik Özelliklerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi: Sannio Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Demir, T.E. (2008). *Göç ve Sosyo-Kültürel Değişim*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, D. (2017). *Türkiye'de Suriyeli Mülteci Girişimcilerin Oluşum Süreci ve Özellikleri*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- Doğan, M. (2020). *Göçün Toplumsal Cinsiyeti: Suriyeli Kadın Mülteciler Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Duman, E.Ş. ve Özdemirci, A. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Girişimciler Üzerine Bir Alan Araştırması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(37), 629-656.
- Durukan, T. (2006). Düünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 25-37.
- Dünya Göç Raporu (2020), *Göç ve Göçmenler: Küresel Bakış*, <https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr-2020-tu-ch-2.pdf> adresinden 16.11.2023 tarihinde alınmıştır.
- Ekmen, E. ve Koçak, O. (2020). Göçün Suriyeli ve Yemenli Göçmenlerin Aile Yapıları Üzerine Etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (79), 167-205.
- Ela Özcan, E.D. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Erçevik, H. (2013). *Türkiye'deki İç Göçlerin Nedenlerinin Log Lineer Analiz ile İncelenmesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, M.M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi* (1. Baskı), Orion Kitabevi.

- Euronews (2019). Kombassan, Yimpaş, Jet-pa, Endüstri Holding Mağdurları Yeni Yasadan Nasıl Etkilenecek?, <https://tr.euronews.com/2019/11/27/kombassan-yimpas-jetpa-endustri-holding-magdurlari-yeni-yasadan-nasil-etkilenecek-tbmm> adresinden 21.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Euronews (2019). Parayla Vatandaşlık Alabilen Ülkeler Hangileri?, <https://tr.euronews.com/2019/12/31/turkiye-de-vatandaslik-satin-almak-kolaylastirildi-hangi-ulkenin-vatandasi-olabilirsiniz> adresinden 23.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Evrensel Haber (2016). Stuttgartlı İşçiler: İşçiler Sakin Bir Güne Hasretler, <https://www.evrensel.net/haber/299315/stuttgartli-isciler-isciler-sakin-bir-gune-hasretler> adresinden 21.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Fansa, M. (2021). Kimim Ben? Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Yabancı, Vatansız ve Geçici Koruma: Türkiye'deki Suriyeliler. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 289-306.
- Fettahlıoğlu, F.M. (2020). *Yeni Ekonomi ve Girişimcilik: Girişim Sermayesi Hizmetler ve Girişimcilerin Finansman Sorunu*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji Nedir*, (N. Çelebi Çev.) Anı Yayıncılık.
- Fırat, T. (2019). *Uluslararası Girişimcilerin Yurt İçi ve Yurt Dışı Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya.
- Garanti, F. (2022). *Türkiye'ye Gerçekleşen Kitleli Göçlerin Kayıt Dışı İstihdama Etkisi: Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Değerlendirme*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (1. Baskı). Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. ve Philip W.S. (2014). *Sosyolojide Temel Kavramlar*, (A. Esgin Çev.) Phoenix Yayınevi.
- GİGM, (2023). Türkiye'deki Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı, <https://www.goc.gov.tr/> adresinden 15.08.2023 tarihinde alınmıştır.
- Gıdık, M. (2019). *Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Niyetine Etkisi ve Devlet Üniversitesi İşletme Bölümü Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi> adresinden 06.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda> adresinden 06.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2023). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden 15.08.2023 tarihinde alınmıştır.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2023). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden 16.08.2023 tarihinde alınmıştır.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2024). <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> adresinden 16.01.2024 tarihinde alınmıştır.

- Görgün, M. (2018). Ekonomi Temelli Göç Yaklaşımları Perspektifinde Göçmenlerin Karar Alma Süreçleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1153-1162.
- Gözek, S. (2006). *Girişimci Adayların Özellikleri, Girişimcilik Eğilimleri ve Girişimci Adaylarına Sağlanan Destekler*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Gözübüyük, D. (2019). *Yaratıcı, Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünmenin Girişimcilik Becerisi Üzerine Etkisi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Gumpel, W. (2003). Avrupa'ya Yasal ve Yasadışı Göçün Yarattığı Sorunlar. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (46), 175-184.
- Gül, M. (2019). *Kişilik ve Girişimci Kişilik Özelliklerinin Sosyal Girişimcilik Yönelimine Etkisi Üzerine TR63 Bölgesinde Bir Araştırma: Üniversite Öğrencileri Örneği*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Gülbahar, A. (2020). *Dış Göçün Makroekonomik Etkileri: Türkiye Örneği (1996-2016)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.
- Güngördü, S. (2018). *Göçmen Girişimcilerin Kişilik Özellikleri ve Göçmen Girişimcilik Üzerine Algıları*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürkan, M. (2006). *Sosyolojik Açıdan Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Gürsoy, S. (2019). *Göçmenlerin Çalışma Yaşamına Katılımı: Suriyeli Göçmenler Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Güven, B. ve Kaygın, E. (2015). Girişimci Olmayı Belirleyen Faktörler. Kaygın, E. ve Güven, B. (Ed.) *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular* içinde (ss.35-47). Siyah İnci Yayınları.
- Hajhazzaa, S. (2021). *Göçmen Girişimcilerin Kişilik Özellikleri ve Göçmenlik Üzerine Algıları Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- İrdem, İ. ve Çelik, D. (2019). "Brooklyn" ve "Moscow on the Hudson" Adlı Sinema Filmlerinin Uluslararası Göç ve Uyum Ekseninde İncelenmesi, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 42-79.
- Ilık, M.S. (2017). *Yeni Bir Küresel Problem, Eski Bir Başa Çıkma Mekanizması: Antropojenik İklim Değişikliği Kaynaklı Göç ve Türkiye*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- IOM (Uluslararası Göç Örgütü) (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre: IOM, Yayın No: 18.
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü) (2013). Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre: IOM, Yayın No: 31.
- Kalaycı, C. ve Civelek, G. (2021). Uluslararası İşgücü Göçünün Emek Piyasasına Etkileri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 7(2), 313-326.
- Karakuş, E. (2006). *Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli Örneği)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karasu, I. (2020). *Suriyeli Sığınmacı Girişimciler ile Şanlıurfalı Girişimcilerin Girişimci Profili Üzerine Karşılaştırmalı Bir Alan Araştırması*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Karslı, H.O. (2018). *Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişkinin Proaktif Kişilik Boyutu Açısından İncelenmesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kavas, Ç. ve Develi, A. (2020). Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Kayıt Dışı İstihdam Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 4-23.
- Kaya, S.B. (2020). *Türkiye’de Çalışan Göçmen Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet ve Benlik Algısı*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kayalar, M. ve Yıldız, S. (2017). Uluslararası Göç Sonrası Ortaya Çıkan Girişimcilik Türleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 55-62.
- Kemal, N. (2019). *Göç Olgusu Avrupa’ya Giden Güncel Göç Rotaları ve Bu Göçlerin AB Ekonomisine Etkisi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kılıçgedik, O. (2018). *Girişimcilik, Girişimcilerin Sermaye Kaynağı Olarak Türkiye’de Melek Yatırımcılık ve Melek Yatırım Alan Girişimcilerin Özellikleri Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kocadaş, B. (2016). Cumhuriyet Döneminde Yapılan İç ve Dış Göçler’in Toplumsal Etkileri. *Sosyolojik Düşün*, 1(1), 11-18.
- Koç, S. (2019). *Türkiye’nin Göç Politikası ve Uygulaması: İl Göç İdaresi Uzmanları Gözüyle Konya ve Hatay Örnekleri*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kondakçı, M.A. (2021). *Kars’tan Batıya Göçler: Bir Saha Araştırması*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Köşk, U.C. ve Özbek, Ç. (2017). Küreselleşme ve Uluslararası Göç İlişkisinde Değişen Göçmen Algısı. *Researcher: Social Science Studies*, 5(8), 247-265.

- Küçüköksel, N.Ç. (2021). *Uluslararası Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimleri Açısından Değerlendirilmesi: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Küçükler, Y. (2019). *Suriye İç Savaşı ve Göç Konusunun Türkiye AB İlişkilerine Etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lexlegal (2020). Kanada Göçmenlik Programı, <https://lexlegal.com/tr/global-vizeler/oturum-izni-golden-vize/kanada/> adresinden 23.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Maqul, S.A. (2019). *Denizli’de Yaşayan Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Özelliklerinin Belirlenmesi ve Yaşam Memnuniyeti Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Mungan, S. (2013). *Kadın Girişimcilik Değerleri ile Kadın Girişimcilik Algısı Arasındaki İlişkide Girişimcilik Eğitimlerinin Rolü*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nişancı, Z.N. (2015). Göçmen Girişimcilik Üzerine: Pittsburgh’daki Türk Girişimciler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10(1), 1-28.
- Oran, Ö. (2020). *Türkiye’de Girişimciliğin Geliştirilmesinde Girişimcilik ve Kuluçka Merkezlerinin Rolü: Küçükçekmece Girişimcilik ve İnovasyon Merkezi (KÜGİM) Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkaya, G. (2020). *Kadın Girişimcilerin Girişimci Olma Nedenleri ve Girişimcilik Algılarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi: İzmir İlinde Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öztemel, N. (2019). *KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerinin Kişinin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi: Gaziantep İli Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Polat, S.S (2020). *Türkiye’nin Yeni Göç Yönetiminin Uyum Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Remina, K. (2017). *Planlı Davranış Teorisi Kapsamında Girişimcilik Niyetinin Ölçülmesi: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Sart, G. (2020). Bireysel Girişimcilik Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Uluslararası Uygulamalı Ekonomi ve Finans Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 58-72.
- Sonakalan, G. (2021). Göçmen İlişkileri Ağı Işığında Suriyeli Dul Kadınların Türkiye’de Hayata Devam Edebilme Mekanizmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 118-139.
- Strüder, I.R. (2003). Do concepts of ethnic economies explain existing minority enterprises? The Turkish speaking economies in London, Research papers in

Environmental and Spatial Analysis Series 88, <http://www.lse.ac.uk/geographyandenvironment/research/researchpapers/rp88.pdf> adresinden 07.11.2023 tarihinde alınmıştır.

- Subanova, A. (2013). *Türkiye'deki Kırgız ve Kazak Kökenli Göçmen Girişimciler Üzerine Bir Alan Araştırması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, L. (2008). *Uluslararası İşgücü Akımlarının Ekonomik Etkileri: Türk İşgücü Göçü*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289.
- Şimşek, D. (2018). *Göç Oranı-Enflasyon-Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: En Fazla Göç Alan Sekiz Ülkenin Araştırılması*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Tanoğlu, S. (2008). *Kişilik Özelliklerinin Girişimci Olma Niyeti Üzerine Etkileri*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- T.C. Resmî Gazete (1934). *2510 Sayılı İskân Kanunu*, Başbakanlık Basımevi, 2733.
- T.C. Resmî Gazete (2013). *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, Başbakanlık Basımevi, 28615.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2022). <https://tdk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2023). <https://tdk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Topalakçı, M.S. (2019). *Suriye'den Sığınmacılara Yönelik Kent Güvenliğine Ait Risk Algılarının İncelenmesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Tulunay, L. (2010). *Girişimciliği Etkileyen Faktörler ve Girişimci Profili: İstanbul-Kayseri-Van Örnekleri*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tunca, H.Ö. ve Karadağ, A. (2018). Suriye'den Türkiye'ye Göç: Tehditler ve Fırsatlar. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28(2), 47-68.
- Tuzcu, P. (2008). *Zorunlu Göç ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Tümtaş, M.S. (2009). Yoksulluktan Yoksunluğa Göç: Marmaris ve Mersin Örnekleri. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 3(5), 111-134.
- Türker, Ö. (2021). *Türkiye'de Bürokratik Göç Yönetimi Örgütlenmesinin Artıları ve Eksileri*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Türkkan, B. (2019) *Uluslararası Göç Olgusu: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'deki Ekonomik ve Sosyal Yapı Üzerine Etkileri*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Uca, Y.F. (2019). *Girişimcilik Eğitiminin Etkinliği: Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerinin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans

Tezi), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) (2022), Küresel Eğilimler Raporu, <https://www.unhcr.org/tr/35627-forced-displacement-hit-record-high-in-2021-with-too-few-able-to-go-home.html> adresinden 16.11.2023 tarihinde alınmıştır.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) (2023), <https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-are/figures-glance> adresinden 15.08.2023 tarihinde alınmıştır.

Uslu Ak, B. (2021). Göç Kavramı ve Kuramları. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(72), 1749-1758.

Uysal, P. ve Yılmaz, F. (2022). Bir Ekonomi Meselesi Olarak Zorunlu Göç. Başkan, B. ve Kula, M.E. (Ed.) *Uluslararası Göç ve Mültecilik* içinde (ss.67-90). Siyasal Kitabevi.

Uzun, Z. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Girişimcilik Deneyimleri: Gaziantep Örneği*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Vesek, Sait (2020). Türkiye'de Suriyeliler ve Göç: Gitme ve Kalma Konusunda Karar Alma Süreçlerini Etkileyen Faktörler, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Eskişehir.

TEPAV, (2019). Sermayeli Şirketler Bülteni Suriyeli Sermayeli Şirketler, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1568701014-5.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Temmuz_2019.pdf, adresinden 16.11.2023 tarihinde alınmıştır.

TEPAV, (2021). İş Gücü Piyasasında Suriyeliler, https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2021/haberler/isgucu_piyasasinda_suriyeliler_arz_ve_talep_yanli_analizler.pdf adresinden 16.11.2023 tarihinde alınmıştır.

Yaman, Ş. (2020). *Suriyeli Göçmenler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikalarının Değerlendirilmesi; Batman Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

Yanık, C. ve Karaali, G.B. (2018). Göç Tarihi Müzesi, *Uluslararası Göç ve Kadın Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 21-22 Aralık, Bursa.

Yıldız, F. (2009). *Avrupa Türklerinde Kimlik Sorunu Olarak Çifte Aidiyet: Hollanda Örneği*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Journal Of Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.

Yurtseven, S.T. (2022). *Göçmen Girişimciler ile Yerel Girişimciler Arasında Rekabete Etki Eden Faktörler: İstanbul'daki Göçmen ve Yerel Girişimciler Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Yüceol, N. (2018). *Girişimcilik Eğitimi Alan Kişilerin Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış

Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İstanbul.

EKLER

Ek-1. Etik Kurul İzni

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU TOPLANTI TUTANAĞI

Toplantı No : 03
Toplantı Tarihi : 06.03.2023
Toplantı Saati : 11:00

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 06.03.2023 tarihinde toplanarak yapılan başvuruları değerlendirdi ve aşağıdaki kararları aldı:

- 19) Göç Enstitüsü'nün 13.02.2023 tarih, 295396 sayılı ve "Etik Kurul/Ayşe Gül DEMİREL" konulu yazısı incelenmiş olup Üniversitemiz Turizm Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU'nun Göç Enstitüsü'nde danışmanlığını yürüttüğü Kent Çalışmaları Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ayşe Gül DEMİREL'in "Kahramanmaraş Bölgesi Yerel Halkının Göçmen Girişimcilere Yönelik Algı Düzeyi" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasının Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nca değerlendirilmesi istenmektedir. Kurula yapılan başvuru; çalışmanın amacı, yöntemi, veri kaynakları ve veri toplama araçları açısından değerlendirilmiştir. Kurulumuza beyan edilen belgelere dayalı olarak yapılan incelemeler sonucunda başvuruya ilişkin etik aykırılık tespit edilmemiş olup adı geçen öğrencinin söz konusu yüksek lisans tezi çalışmasını yapabilmesinin uygun görülmesine;

Toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verildi.

Ek-2. Yerel Halk İçin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu**KAHRAMANMARAŞ BÖLGESİ YEREL HALKININ GÖÇMEN
GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK ALGISI**

Bu görüşme formu, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Kent Çalışmaları Anabilim Dalında yürütülmekte Olan “**Kahramanmaraş Bölgesi Yerel Halkının Göçmen Girişimcilere Yönelik Algısı**” isimli tezin uygulama kısmı için hazırlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin girişimcilik deneyimleri sürecinde yerel halka sosyal kültürel ve ekonomik açılardan olumlu ve olumsuz etkilendiklerini irdelemek ve göçmen girişimcilere yönelik algılarını tespit edip çözüm önerileri geliştirmek istenmektedir. Bu çalışma için “Gaziantep Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan etik açıdan uygunluk izni alınmış olup, çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Değerli vaktinizi ayırarak vermiş olduğunuz yanıtlar sayesinde bilimsel bir araştırmaya destek vermiş olacaksınız ve vereceğiniz yanıtlar yalnızca yukarıda belirtilen akademik çalışma için kullanılacaktır.

Bu çalışmaya katılım sağlayarak vermiş olduğunuz destekten ötürü şimdiden teşekkür ederiz.

Yüksek lisans öğrencisi

Ayşe Gül Demirel

Danışman

Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

Demografik Özellikler

Cinsiyetiniz

Yaşınız

Medeni Durum

Eğitim Durumu

Mesleğiniz

1. Girişimciliği nasıl tanımlarsınız? (Katılımcı girişimciliğin ne olduğunu bilmiyorsa kısaca açıklama yapılacaktır.)
2. Göçmenlerin ülkemizde olmasını nasıl karşılıyorsunuz?
3. Göçmen girişimciliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. Çevrenizde göçmen girişimciler var mı? var ise; ülkemizde göçmenlerin kendi işlerini kurmalarına nasıl bakıyorsunuz?
5. Sizce Türkiye’de göçmen girişimciler ile yerli girişimciler aynı haklara mı sahiptir?
6. Siz göçmenlerin kurmuş olduğu işletmelerden alışveriş yapıyor musunuz? (Cevabınız evet ise neden? Hayır ise neden?)
7. Göçmen biriyle çalışır mısınız? Ortak bir iş yapar mısınız?
8. Yerel halk ile Suriyeli göçmenlerin sattıkları ürünler arasında fiyat farkı var mı?
9. Sizce göçmen girişimciler işyerleri için vergi ödüyorlar mıdır?

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Gül Demirel, İlk, orta ve lise eğitimini Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesinde tamamlayan Demirel 2019 yılında Şanlıurfa Harran Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden mezun olmuştur. Lisan dönemi boyunca göç, göçmenlik ve sosyal uyum adı altında birçok projeye dâhil olmuştur. 2021 yılında Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Kent Çalışmaları Alanında yüksek lisansa başlamıştır.

VITAE

Ayşe Gül Demirel, who received her primary, secondary and high school education in Göksun district of Kahramanmaraş, graduated from Şanlıurfa Harran University, Department of Sociology in 2019. During his undergraduate years, he was involved in many projects under the name of migration, migration and social cohesion. In 2021, Gaziantep University Migration Institute started a master's degree in Urban Studies.